

România Literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

17

ÎNȚI MAI —
SĂRBĂTOAREA MUNCII
(pag. 12—13)

ÎNDATORIRI ȘI PERSPECTIVE

VIAȚA LITERARĂ de la noi cunoaște o firească activizare sub impulsul apropierii importantului eveniment care este, pentru întreaga noastră obște, Conferința națională a scriitorilor. Recent au avut loc adunările generale ale asociațiilor de scriitori din București și din țară, prilej de bilanț al activității desfășurate în ultimii ani, de examinare lucidă și responsabilă a drumului străbătut, de evaluare a modului cum au fost transpuse în fapte de creație indicațiile documentelor de partid referitoare la sarcinile literaturii în etapa actuală.

Privind în ansamblu, constatăm bogăția afirmărilor literare din ultimii ani, succesele însemnate obținute în poezie, în proză, în dramaturgie, în critică, și este un prilej de îmbărbătare și de mândrie pentru scriitorii români să poată aminti cuvintele rostite de tovarășul Nicolae Ceaușescu, privitor la creația literară contemporană, de la tribuna Congresului Educației Politice și al Culturii Socialiste: „Doresc să dau și la acest Congres, spunea secretarul general al partidului, o înaltă apreciere minunatelor opere literare, ca și operelor din celelalte domenii ale artei, realizate în anii socialismului, în mod deosebit celor făurite în ultimii ani, — care au îmbogățit tezaurul nostru de valori culturale, au contribuit la elevarea vieții spirituale a poporului, la făurirea omului nou, devotat cauzei socialismului, idealurilor partidului nostru comunist”.

Desigur că succesele dobândite — efect nemijlocit al climatului de încurajare a talentelor, de stimulare a tuturor energiilor artistice puse în slujba idealurilor umanismului revoluționar —, aceste succese așadar, privind în perspectivă, creează îndatoriri sporite atât fiecărui scriitor în parte cât și breslei în întregul ei, ca organism la a cărui perfecționare Conferința noastră este chemată să contribuie hotărât. Sint multe domenii deschise inițiativelor de îmbunătățire, multe direcții de acțiune și teluri de împlinit în vederea asigurării aceluia cadru de viață literară capabil să impulsioneze creația către realizări majore, în spiritul și pe măsura imperativelor prezentului. Printre altele, Conferința va proceda la alegerea noilor organe de conducere pentru perioada următoare, dar credem că o împede tuturor că nu poate fi vorba numai de un simplu act electiv. Stilul de muncă al organelor Uniunii noastre, al Consiliului și Biroului, se impune să fie astfel încât să crească rolul Uniunii în orientarea politică, estetică și etică a vieții scriitoricești, în educarea noilor promoții de scriitori, în sprijinirea creației autentice, puternic implicate în problemele cheie ale vieții sociale din țara noastră. De altfel, stimularea participării directe, mereu mai active a scriitorilor la viața social-politică, la evenimentele zilei e un obiectiv ce decurge din însăși rațiunea de a fi a profesiei noastre, ce s-ar vedea lipsită de substanța vitalizatoare dacă s-ar izola de tumultul social.

Asociațiile scriitorilor, secțiile de creație, așa cum s-a susținut în adunările recente, e necesar să devină în și mai mare măsură foruri de dezbateri și confruntare, de căutări și propuneri, de schimb liber al opiniilor privind problemele care frământă obștea literară, în spiritul democratismului ce caracterizează societatea noastră. Și fără îndoială că publicațiilor Uniunii Scriitorilor le revine primul rol în reflectarea fidelă — dar în nici un caz imposibilă — a acestor forme de activitate cărora Conferința națională este firesc să le dea un conținut îmbogățit și diversificat, impus de realitățile clipei de față. Un efort de sintetizare a realizărilor de până acum, de cântărire a izbutirilor și insucceselor, acolo unde sint, de evidențiere a tendințelor fecunde și de prospectare a căilor noi, de confruntare a punctelor de vedere privind o problemă sau alta a vieții literare, o carte sau alta dintre acelea care s-au bucurat de interesul cititorilor și al criticii — iată ce ne propunem, printre altele, în numerele ce urmează, incredințați că spiritul viitoarei Conferințe acesta trebuie să fie: al discuțiilor deschise, vii, aplicate, năzuind să cuprindă realitatea literaturii noastre socialiste în toată diversitatea și bogăția expresiilor ei.

„România literară”

Ilustrație de Raluca Grigorcea

Telegrama Adunării generale a Asociației Scriitorilor din București adresată Comitetului Central al Partidului Comunist Român, TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

NOI, SCRIITORII întruniți în Adunarea generală a Asociației din București, manifestându-ne adevărată deplină la munca și năzuințele întregului nostru popor, ne îndreptăm gândurile și sentimentele cele mai alese spre dumneavoastră, conducătorul iubit al Partidului și Statului nostru, în semn de recunoștință pentru toată strădania pe care o depuneți în scopul propășirii României socialiste, al înfloririi ei materiale și spirituale.

Prețuirea de care se bucură literatura și munca scriitorilor în patria noastră, rolul acordat creației literare în modelarea conștiințelor, în formarea trăsăturilor minunate ale omului nou, constructor al socialismului și comunismului, dragostea pe care dumneavoastră personal ați arătat-o oamenilor de litere în toate împrejurările, au constituit și constituie un neprețuit suport al muncii noastre. De aceea, călăuziți de o înaltă credință în valorile umane, valori pe care numai o societate ca a noastră, fără exploatare și umilire le poate afirma, și în înfrățire cu scriitorii din toată țara, fără deosebire de naționalitate, ne simțim solidari în activitatea noastră cu efortul unanim al oamenilor muncii, la edificarea unei vieți a dreptății și echității, la ridicarea României în rîndul țărilor avansate ale lumii.

Sintem fiii acestui pământ și al acestui neam, ale cărui însușiri s-au arătat în pragurile grele ale istoriei. Moștenim un tezaur spiritual de o neasemuită bogăție și frumusețe. Am crescut și trăim în iubirea de țară, în cinstea și omenia părinților noștri. Libertatea și nobila menire a scrisului nostru aici le cunoaștem, le trăim și le mărturisim, prin cărțile noastre, prin toate faptele noastre cetățenești. Aici ne gândim la tot ce mai avem de făcut pentru ca nimic din adevărul și frumusețea cuvintului să nu se irosească. Slujim în felul acesta nobile idealuri revoluționare, cinstim Independența patriei, evocăm istoria ei zbuciumată, trăim cu toată ființa noastră anii de măreție, de sacrificiu și de dăruire ai socialismului.

În toate acestea vedem îndeplinirea, și prin munca noastră, a Programului de dezvoltare multilaterală a societății în care trăim, înscrierea creației literare în orizonturile cul-

turii deschise de Congresul al XI-lea al Partidului și de Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste, și ne simțim datori să sporim valorile de cultură ale poporului nostru, să creăm o literatură pe măsura vieții ce o generează, să adăugăm cărților mari create de remarcabile personalități ale literaturii noastre contemporane, alte și alte pagini, prin slujirea adevărului și a luptei împotriva a tot ce mai împiedică sensul major al creației în toate țărîmurile vieții. Dorim și ne stă în puțință să promovăm literatura valoroasă, autentică, angajată în afirmarea ideilor umanismului revoluționar, literatura spiritului activ, a participării la lucrarea istoriei, într-un climat al solidarității scriitoricești, dar și al spiritului critic, al înfrățirii dintre generații, dar și al înțelegerii structurilor fiecăreia, în egală prețuire a condițiilor creației. Dorim și ne stă în puțință să cuprindem în cărțile de proză și în piesele de teatru, straturile adânci ale vieții, cu tot ceea ce adevărul existenței arată în chipuri nelimitate. Eroismul oamenilor muncii, dovedit și în ceasuri de durere și de măreție, ca în această primăvară, tot ceea ce noile relații sociale au adăugat și adaugă fără oprire în infinitul țărîm al conștiinței, așteaptă munca neobosită a condeielor noastre. Poeziei nu-i sint oprite zările sufletului, nici ale gîndului, nici armonia inepuizabilă a cuvintului, nici virtuțile sentimentelor patriotice care o înscriu în marea Cîntare a țării. Criticii literare îi rămîne pe mai departe îndatorirea cercetării valorilor, a îndreptării cititorilor spre înțelegerea cărților, fără părtinire, călăuzită de riguroase principii, în sensul edificării culturii. Stă în puțință noastră să ducem mai departe sarcina nobilă a muncii literare, să ne gândim în permanentă la rostul cărților, la generațiile tinere care se formează și în lumina cuvintului nostru.

În aceste ceasuri ale colocviilor noastre, cu gîndul la marile îndatoriri ce ne revin, vă adresăm dumneavoastră, iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU, și prin dumneavoastră, Partidului Comunist Român, cuvintele de profundă mulțumire pentru grija pe care o arătați față de tot ce se realizează în țara noastră, spre libertatea, bunăstarea și fericirea oamenilor.

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu

DIRECTOR : George Ivașcu. Redactor șef adjunct : G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție : Roger Câmpeanu.

Din 7 în 7 zile

Dialoguri fructuoase

INTR-O ATMOSFERĂ DE CORDIALITATE ȘI PRIETENIE s-a desfășurat, marți după amiază, întrevăderea dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, și delegația Partidului Cooperatist din Marea Britanie, formată din John Parkinson, președinte, și Leslie Goodrum, secretar național adjunct, care ne vizitează țara la invitația C.C. al P.C.R.

În cadrul convorbirilor, oaspeții și-au exprimat satisfacția de a fi fost primiți de șeful statului român, remarcând ospitalitatea cu care au fost întâmpinați în România și efortul demn al poporului român de a depăși urmările catastrofei de la 4 martie.

Vizita delegației Partidului Cooperatist din Marea Britanie — s-a remarcat în timpul întrevăderii — se înscrie în cadrul mai larg al dezvoltării relațiilor de colaborare prietenească dintre organizațiile politice, dintre celelalte organizații, inclusiv cele cooperatiste, dintre popoarele română și britanică. Ceea ce are ca efect adâncirea și diversificarea raporturilor de cooperare în diferite domenii, cultivarea spiritului de prietenie și respect reciproc, contribuind, astfel, la promovarea idealurilor păcii, securității și înțelegerii în Europa și în lume.

În ceea ce privește situația internațională, convorbirile au pus accentul pe înfrățirea eforturilor tuturor statelor, ale opiniei publice, ale forțelor politice din fiecare țară pentru realizarea angajamentelor asumate la Conferința de la Helsinki, pentru ca reuniunea de la Belgrad să marcheze progrese reale pe linia dezvoltării unei largi cooperări, și mai ales să deschidă calea trecerii la măsuri concrete de dezangajare militară, esențiale pentru pacea continentului.

TOT marți, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, l-a primit pe Barrie Graham Dexter, care și-a prezentat scrisorile de acreditare în calitate de ambasador extraordinar și plenipotențiar al Australiei în România.

Colaborarea multilaterală româno-ceshoslovacă

ZIARELE de duminică au dat publicității Comunicatul privind vizita oficială de prietenie a tovarășului Manea Mănescu, prim-ministru al Guvernului Republicii Socialiste România, în Republica Socialistă Cehoslovacă, vizită făcută între 21 și 23 aprilie 1977, la invitația tovarășului Lubomir Strougal, președintele Guvernului Republicii Socialiste Cehoslovacă.

Subliniind importanța excepțională a întâlnirilor și convorbirilor anterioare dintre președinții celor două țări, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul Gustav Husák, documentul pune în evidență dezvoltarea multilaterală a colaborării bilaterale în conformitate cu Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală, în spiritul principiilor marxism-leninismului și solidarității internaționale, respectării egalității în drepturi și suveranității fiecărui stat, neamestecului în treburile interne și intrajutorării tovarășești.

A fost constatat cu satisfacție stadiul actual al dezvoltării colaborării dintre cele două țări prietene în domeniile economic, tehnico-științific, cultural, învățământ, mijloace de informare în masă, sport, turism. S-a subliniat, de asemenea, consensul în aprecierea diferențelor probleme internaționale abordate, în special importanța îndeplinirii integrale a principiilor și prevederilor Actului final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa de către toate statele semnatare, atât în relațiile bilaterale, cât și în colaborarea bilaterală și multilaterală, în interesul destinderii și întăririi securității și colaborării.

Încheiate fructuos prin semnarea unor documente menite să dea noi dimensiuni relațiilor româno-ceshoslovace, convorbirile de la Praga, desfășurate — cum subliniază Comunicatul — „într-o atmosferă de cordialitate, de stimă și înțelegere reciprocă, vor contribui la adâncirea relațiilor de prietenie și colaborare dintre cele două țări, în interesul popoarelor română și cehoslovacă, al cauzei socialismului, progresului și păcii”.

Tur de orizont

LA CEA de a V-a sesiune ordinară a Conferinței generale pentru interzicerea producerii și folosirii armelor nucleare în America Latină (desfășurată la Caracas), ministrul de externe venezuelean, Ramon Escovar Salom, a evidențiat necesitatea ca „tratatul semnat să fie însoțit de o voință politică adecvată pentru concretizarea prevederilor acestora”. NUMARUL total al formațiunilor politice legalizate în Spania se ridică la 139. CONCLUZIILE unui raport întocmit sub egida O.N.U. : numai prin efectuarea unor schimbări fundamentale urgente în politica economică la nivel național, regional și internațional, țările în curs de dezvoltare din Africa își vor putea asigura progresul lor economic și social. INTR-O cuvântare ținută la Innsbruck, cancelarul Austriei, Bruno Kreisky, a subliniat necesitatea adoptării unor măsuri concrete pe linia transpunerii în viață a Actului final al Conferinței de la Helsinki.

Cronica

La Adunarea generală a Asociației Scriitorilor din București

Adunările generale ale Asociațiilor scriitorilor București

● În sala Teatrului Național, în ziua de 22 aprilie a.c., s-au desfășurat lucrările Adunării generale a Asociației Scriitorilor din București. Lucrările au fost conduse de Virgil Teodorescu, președintele Uniunii Scriitorilor.

Darea de seamă asupra activității desfășurate în ultimii 5 ani a fost prezentată de secretarul Asociației, George Macoveșcu.

La discuțiile asupra dării de seamă au participat : Ștefan Augustin Doinaș, Ion Ianoși, Dumitru M. Ion, Aurel Covaci, Constantin Chiriță, Paul Tutungiu, Radu Theodoru, Andrei Bantaș, Ion Nicolescu, Al. I. Ștefănescu, Alexandru Papiilian, Vintilă Corbu, Dorin Tudoran, Dan Deșliu, Traian Iancu, Ivan Covaci, Mihail Ilievici, Sînziana Pop, Barbu Breziana, A. Eblon, Nicolae Manolescu, Traian

Lăzăreșcu, Cezar Ivăneșcu, Ion Potopin, Iulian Neacșu, Mihai Moșandrei, Aurelian Chivu, Al. Raicu și alții.

Adunarea generală a ales noul comitet al Asociației compus din Constantin Chiriță, secretar, Al. Balaci, Dan Hăuțică, Huszár Sándor, secretari adjuncți. Geo Bozza, Mircea Dinescu, Dan Duțescu, Arnold Hauser, Mihail Isbășescu, Eugen Jebeleanu, Gheorghe Pițuț, Mircea Horia Simionescu, Marin Soreșu, Nichita Stănescu și Laurențiu Ulici.

De asemenea, în ziua de sîmbătă 23 aprilie au fost alese noile birouri ale secțiilor Asociației și delegații ce vor participa la Conferința națională a scriitorilor. Biroul secției de poezie este compus din : Ștefan Augustin Doinaș, secretar, Dan Deșliu, Ion Horea, Vasile

Nicolescu și Aurel Rău.

Biroul secției de proză : Corneliu Leu, secretar, Mircea Ciobanu, Maria Luiza Cristescu, Arnold Hauser, Iulian Neacșu, Platon Pardău, Gheorghe Suciu, Al. I. Ștefănescu și Alexandra Târziu. Biroul secției de critică și istorie literară : Ion Ianoși, secretar, Ov. S. Crohmălniceanu, Gabriel Dimisianu, Nicolae Manolescu, Aurel Martin, Eugen Simion. Biroul secției de dramaturgie : Paul Anghel, secretar, Mihnea Gheorghiu, Teodor Mănescu, Iosif Nașghiu și Valeriu Răpeanu. Secția de conducere : Aurel Covaci, secretar, Dan Duțescu, Marcel Gafton, Mihail Isbășescu și Catiunea Ralea.

Biroul secției de literatură pentru copii și tineret : Mircea Sintimbreanu, secretar, Vladimir Coltin, Ion Hobana, Gică Iuteș și Adrian Rogoz.

Cluj-Napoca

● Darea de seamă asupra activității Asociației a fost prezentată de D. R. Popescu, secretarul Asociației.

Au luat parte la discuții : Ion Oarșău, Gall Ernă, Constantin Cubleşan, Letáy Lajos, Dimitrie Danciu, Ion Luaga, Victor Felea, Mircea Zăciu, Radu Mares, Petre Bucsa, Mircea Vaida, Zsigmond

István, Radu Enescu, Aurel Gurghianu, Ion Cocora, Dan Rebreanu, Teodor Tanco, Teohar Mihădăș.

Noul comitet al Asociației este compus din : D. R. Popescu, secretar, Fodor Sándor, Lászlóffy Aladár, Vasile Rebreanu și Nicolae Prelipceanu, secretari adjuncți. Bajor Ándor, Bálint Tibor, Eta

Boerlu, Al. Căprariu, Constantin Cubleşan, Victor Felea, Gall Ernest, Aurel Gurghianu, Letáy Lajos, Adrian Marino, Dumitru Mircea, Marosi Péter, Kányádi Sándor, Pánek Zoltán, Nicolae Prelipceanu, Szilágy István, Veress Zoltán, Ion Vlad.

La lucrările Adunării generale a participat Szász János, secretar al Uniunii Scriitorilor.

Iași

● Darea de seamă asupra activității comitetului Asociației a fost prezentată de Mircea Radu Iacoban, secretarul Asociației.

Au luat cuvîntul : George Lesnea, Nicolae Barbu, Nicolae Tașomir, Dan Mănuacă, Lucian Valea, Stelian Baboi, Nicolae

Turtureanu, Al. Huszar, George Bălăiță, Ioanid Romanescu, Mihail Drăgan, Ion Constantinescu, Virgil Cuțitaru, Andi Andries, Natalia Canteмир și Constantin Munteanu.

Adunarea a ales noul comitet de conducere compus din : Mircea Radu

Iacoban, secretar, Andi Andries, Al. Andreescu, Nicolae Barbu, George Bălăiță, Mihail Drăgan, Corneliu Sturzu, Lucian Valea și Horia Zilleru.

Lucrările Adunării generale au fost conduse de Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor.

Brașov

● Darea de seamă asupra activității Asociației a fost prezentată de Dan Tărchiță, secretarul Asociației.

La discuțiile ce s-au purtat pe marginea raportului de activitate au participat : Dărie Magheru, Emil Poenaru, Nicolai

Chirica, Ion Topolog, Ion Olteanu, Emilia Milicescu, Iv. Martinovici, V. Copilu-Cheatră, M. N. Busu și Mihail Deșelaru.

Din noul comitet al Asociației fac parte : Dan Tărchiță, secretar, Iv. Martinovici, Georg Scherg,

Radu Selejan și Nicolae Stoc.

În cadrul adunărilor generale ale Asociațiilor au fost aleși delegații ce vor participa la Conferința națională a scriitorilor.

Ședințele lărgite ale Biroului și Consiliului Uniunii Scriitorilor

● În zilele de 20 și 27 aprilie a.c. au avut loc ședințele lărgite ale Biroului și Consiliului Uniunii Scriitorilor, care au analizat desfășurarea adunărilor generale ale Asociațiilor de scriitori și stadiul pregătirilor pentru Conferința națională a scriitorilor, care va avea loc în ultima decadă a lunii mai.

Au luat cuvîntul la discuții Al. Andrițoiu, Paul Anghel, Eugen Barbu, Ion Dodu Bălan, Mihail Beniuc, Ana Blandiana, Geo Bogza, Șerban Cioculescu, Constantin Chiriță, Dan Deșliu, Gabriel Dimisianu, Nicolae Dragoș, Geo Dumitrescu, Dan Duțescu, Ion Hobana, Mircea Radu Iacoban, Eugen Jebeleanu, Szász János, Corneliu Leu, Horia Lovinescu, Ioanichie Olteanu, Romul Munteanu, Marin Preda.

Lucrările au fost conduse de Virgil Teodorescu, președintele Uniunii Scriitorilor.

Întîlnirea conducerilor de Uniuni de scriitori din țări socialiste

● Între 19—21 aprilie a.c. s-au desfășurat la Budapesta lucrările celei de a 14-a întîlniri a conducerilor de uniuni de scriitori din țări socialiste.

Au participat delegații din R. P. Bulgaria, R. S. Cehoslovacă, Cuba, R. D. Germană, R. P. Mongolă, R. P. Polonă, R. S. România, R. P. Ungară, Uniunea Sovietică și R. S. Vietnam.

Uniunea Scriitorilor din țara noastră a fost reprezentată de Ion Hobana, secretar al Uniunii, prof. univ. Romul Munteanu, membru al biroului Uniunii, directorul Editurii Univers, și Franz Storch, membru al biroului Uniunii, redactor șef al revistei „Volk und Kultur”.

În cadrul întîlnirii au fost dezbătute următoarele probleme :

1. Patriotism și internaționalism în etapa actuală de dezvoltare a literaturii țării participante ;

2. Întîlnirea internațională a scriitorilor, care va avea loc în R. P. Bulgaria, între 7—14 iunie 1977 ;

3. Activitatea internă și internațională a uniunilor de scriitori prezente, în perioada iulie 1976 — aprilie 1977.

Șefii delegațiilor participante au fost primiți de Ovári Miklós, membru al Biroului Politic, secretar al Comitetului Central al P.M.S.U.

Întîlnirea s-a desfășurat într-o atmosferă cordială prietenească.

De la Rimbaud la Apollinaire

● Consiliul Cultural și Educației Socialiste, Uniunea Scriitorilor și Muzeul literar românesc prezintă revista „Poésie d'aujourd'hui, un florilegiu din cele mai reprezentative texte moderne de la Rimbaud la Apollinaire, susținut de cunoscuta actriță Mariana Anicoste, oaspețe în țara noastră. Prezentat de Dan Hăuțică, redactor șef al revistei „Secolul 20”, Recitalul va avea loc în Sala Tonda Muzeului Literaturii române, marți 3 mai 1977, orele 19.

In intimpinarea Conferinței
naționale a scriitorilor

Inscripții la o temă

SCRITORUL și statutul său social prezintă una dintre temele permanente ale literaturii și ar fi cu neputință ca ea să lipsească pentru că exprimă (parțial) dimensiunile culturii. E vorba, cum se știe, despre raporturile dintre faptul spiritual și societate, dintre datele conștiinței și sferei existenței sociale. Cum se vede, problema poate fi dezvoltată într-un cadru mai larg, ideologic și estetic, sau în spațiul unui examen sociologic, fără îndoială elocvent, consacrat condiției creației.

În ce privește raporturile literaturii cu programul culturii românești contemporane, este cert că literatura se integrează în acest program, având să exploreze, să descopere și, prin urmare, să comunice veritabile acte de cunoaștere. Cultura este, desigur, cunoaștere, gândire și meditație, deschidere spre un receptor sensibil, avid să afle și să recreeze valorile primite. În relație cu societatea socialistă contemporană, literatura are să răspundă unei colectivități care trăiește într-un cadru istoric determinat, revelând scriitorului un univers complex, vast ca orizont social, moral și spiritual. Investigația scriitorului își revendică o perspectivă dialectică dinamică, vie, nuanțată, o judecată lucidă, o viziune filosofică de natură să explice, să pună un diagnostic exact și profund raporturilor interumane, datelor conștiinței și ale existenței acestei lumi. Un univers pasionant, cu mișcări ale conștiinței și cu impresionate disponibilități interioare oferă substanță pentru o creație caracterizată prin diversitate și prin inițiative artistice inimaginabile în afara acestor multiple condiționări social-istorice și ideologice. Este un fapt comun al sociologiei literare ideea locului pe care îl deține scriitorul în societate. Cum el produce reprezentări prin intermediul unui sistem de elemente care realizează o comunicare specifică, dar cum discursul său apelează la Cuvânt, e firesc ca tema responsabilității și a conștiinței scriitorului să dețină un loc privilegiat în glosele scriitorilor de ieri și de azi.

CONȘTIINȚA misiunii scriitorului este, totodată, și afirmarea unei calități sociale de fel ignorabile și ar fi de neimaginat în contextul unei culturi socialiste un scriitor autentic privit cu rezerve sau cu condescendență. Memoria culturii se dovedește adesea mai rezistentă și mai concludentă decit aceea a unor evenimente cu eventuale ecouri la momentul desfășurării lor; în schimb, istoria păstrează referințe esențiale pentru definirea unui moment din devenirea umanității și adesea termenul de referință se află în creație și în biografia unei literaturi cu nume și opere memorabile. În urmă cu mai puțin de treizeci de ani G. Călinescu scria, în stilul regăsit mai târziu în reflecțiile eroului său, arhitectul Ioanide: „Un intelectual este, ca să admitem o definiție provizorie, utilă discuției, un om care gândește, care formulează idei inductive și deductive”. Observația e de reținut și poate fi aplicată la categoria scriitorilor: personalitatea creatorului se poate defini prin gândire și prin meditație, convertite în acte de creație, în proces încheiat prin operă. Sub specia scriitorului, creatorul este, de fiecare dată, un om de cultură și acceptăm statutul în măsura în care face dovada gândirii și a unei proprietăți indisolubil legate de prima: capaci-

tatea de a interpreta lumea. Vrem să spunem că scriitorul există prin multiplele condiționări ale culturii și, implicit, ale societății pe care o reprezintă. Tot G. Călinescu răspundea propriei lui întrebări: „Ce e scriitorul? Un creator de monumente morale făcute cu spiritul și cu mina”. Gândirea și efortul elaborării (procesul creației și al dezvăluirii complicității destin al unei opere) se întînesc pentru a numi condiția unui intelectual sprijinit pe mărturia creației, semnificând, deci, muncă și o extraordinară angajare ideologică și artistică. Literatura depune mărturie contemporană prin dispoziția proprie scriitorului pentru descoperirea semnelor celor mai elocvente ale vieții, prin resursele acestuia, verificate în actul recreării unei lumi cu tulburătoare, grave, patetice sau eroice manifestări ale oamenilor.

IN URMA cu treizeci de ani, Camil Petrescu comenta statutul intelectualului sub emblema muncii, prin urmare, sub semnul cel mai elevat al afirmării valorilor umane: „Un statut al muncii intelectuale și artistice — notează autorul *Patului lui Procust* — trebuie să cuprindă întreaga istorie a actului creator”. Ce ar fi această „istorie a actului creator” dacă nu afirmarea principiului creației, echivalent al muncii, al participării la viață; cine mai crede azi în scriitorul care trece dezinvolt prin literatură comite o serioasă eroare și scrisul rămîne (totdeauna) prin fervoare și prin devoțiune un act superior al gândirii și al declanșării tuturor energiilor. Procopius din Caesarea începe a sa *Istorie secretă* prin a arăta circumstanțele adesea potrivnice scrisului. Avertismentul său era al unui istoric și al unui scriitor fiindcă în cele din urmă memorialistul tinde să devină un creator prin evocarea și prin ficțiunea care se adaugă mărturiei verificabile. Vocea scriitorului contemporan are în schimb să afirme climatul generos al creației și datorită de a se constitui în calitate de intelectual care produce prin efort o operă dăruită mai apoi culturii, deci oamenilor și cunoașterii.

Cînd Lucian Blaga comenta acum 17 ani sensul cunoașterii și al legăturii creației cu viața, relua, poate că fără a realiza atunci saltul peste timp, lauda aceluși îndelung demers al intelectualilor de a edifica o cultură superioară. În acel *Elogiu al satului românesc* Lucian Blaga visa o cultură majoră întemeiată pe tradiții și pe actele de supremă dăruire ale înaintașilor. Scriitorul de azi se află în spațiul unei culturi superioare prin dimensiunea ei socială, istorică, filosofică, prin profesarea unor căi deschise ale cunoașterii. Ce alt termen stimulator ar putea angaja arta scriitorului de azi dacă nu istoria lui contemporană, valorile morale create și orizonturile unei gândiri capabile să judece, să afirme și să sancționeze.

Cu dreptă măsură și cu o deplină înțelegere a misiunii lui, scriitorul de azi e, printre oameni, unul dintre ei: este cel care deține Cuvîntul, tăria și frumusețea lui. Dăruindu-l semenilor săi, rememorîndu-le trecutul și descifrîndu-le sensurile prezentului, creatorul se află în aceste zile într-un moment de reflecție și de reinnoită afirmare a destinului său social și spiritual.

Ion Vlad

ELENA GRECULESI : 1877 — România independentă
(Din expoziția artiștilor plastici bucureșteni, deschisă în cadrul Festivalului național „Cîntarea României”)

1 MAI

● LA jumătatea drumului între Echinox și Solstițiu, cu o zecime din arc zăbovind în primăvară, soarele trece în Florar, fără melancolie și fără exuberanță, la chemarea privighetorilor. Rînduri de oameni îl vor însoți, pînă la capătul lumii, cu Taurul scris în semne străvechi, de Gemeni dus în constelații. Minunea seminței și prinderea ei de pămînt se arată acum în împreunarea de pulbere și lumină, ploii spală vitraliile acestui templu nemărginit cuprins de patima iubirii. Fir nevăzut caută fir nevăzut, să coboare îmbrățișate spre inima florii. Din urdinișuri cerești zburătoare minuscule ajung în viclenia dulce a culorilor, — ademeniri la cuiburi și în milul bălților, tumultul vieții nu cunoaște măsură în privegherea legilor ei sfinte. Întrăm în Mai însoțiți de unelte, ieșim în zareă lui din ograda nehotărîtului April, ajungem în Mai la răsăritul soarelui, la întia lui arătare în margine de suflet și de țară.

Oamenii pămîntului aici s-au oprit, în pragul acesta, mirați de rostul muncii lor, și s-au recunoscut, s-au înțeles în graiul uneltelor, și-au spus pe nume, s-au strigat peste hotarele stăpînirilor, au văzut că sînt frați, că le seamănă ogrăzile, că se duc să lucreze același pămînt, sub amenințarea aceluiași fulgere, și oamenii muncii au invocat ivirea soarelui cu vorbele dreptății și libertății, ale înfrățirii și recunoașterii aceluiași năzuințe. Și ca în toate răscurile anilor, și aceasta a rămas în istorie, ca un loc de popas al celor mulți, ce nu cunosc odihna în marile incrușări ale timpului. Este ceasul cînd valorile umanității, pe orice treaptă ar fi situate, primesc unicul și nobilul înțeles al muncii. Plugul infipt în pămînt, sapa căutînd geometria mușuroiului lingă firul plîpînd, urmărind îndreptarea rîurilor în așteptarea nămolului roditor, templele ridicate în inima pădurilor spre contemplarea cursului ceresc, împodobirea pămîntului în piatră și în graiurile neamurilor, și desprinderea de puștile lui în trecerea de gîză dumnezeiască înspre alte lumi, dincolo de culcușul nostru de azur, cum vin din urmă și din mult înaintele, în iluminarea acestui ceas, veacurile de muncă și de căutare, ale oamenilor! Mai grav decît alte dăți, mai cu îngrijorare și cu mai multe gînduri la zguduirile țării și la soarta lumii, am așteptat această zi și ne pătrundem de măreția ei, trecem în hotarele lui Florar să-i îngrijim recoltele și livezile, să-i împrejmum zidurile cu verdeață, să-i sprijinim casele pe umerii bărbaților încercați în marile bătălii. Trecem în cîmpiile Dunării și în Cîmpia transilvană, pe văile apelor și în unduirile dealurilor semănate pînă sub coama cerului, la lucrările țării, în cinstirea oamenilor ei, a muncitorilor ei de la pămînturi și din adîncul pămîntului, a celor care caută ființa metalelor și a celor ce le arată menirea și tăria, în cinstirea muncii miinilor și a sufletului, a muncii grele și a celei foarte grele, pentru că numai astfel se poate ajunge la intruchipările creației și ale perenității.

Așa ne apropiem de 1 Mai, așa intrăm în spațiul acestei zile și al lunii ce se urmează, cu istoria țării, cu iubirea ei, cu lauda zilelor de măreție cinstită și meritată a lumii muncitoare, peste umerii căreia se vede foarte departe, cum numai peste coamele munților se mai poate vedea.

Ion Horea

Romanul ca personaj

PE lângă romanele unor romane, se scriu (și se citesc) relativ multe romane ale romanului. În critica noastră, tendința este demnă de interes atât pentru că indică o radicalizare a conștiinței estetice, cât și fiindcă presupune un dialog cu interlocutori străini de mare prestigiu ca E. M. Forster, R. M. Albères, M. Bahtin sau Tzvetan Todorov. La sfârșitul anului trecut au apărut, aproape simultan, trei asemenea cărți: *Mobilitatea privirii* de Silviu Iosifescu, *Ambasadorii* de Dana Dumitriu și *Imaginea ascunsă* de Mihai Zamfir. Fiecare dintre ele propune, într-un limbaj propriu, o interpretare proprie, astfel încât, înainte de desprinderea unor concluzii cu caracter general, se cuvin amintite câteva trăsături distinctive.

În studiul lui Silviu Iosifescu, aria de investigație este extrem de mare, cuprinzând cam toate tipurile de narative din ultimele trei sferturi de secol. Când necesitățile demonstrației sau pur și simplu capriciile gândirii asociative o cer, autorul depășește chiar și limitele acestei arii, fie preocupându-se de precursorii tehnicilor narative moderne, fie identificând în diferite genuri cultivate de mass-media, ca serialul de tele-

viziune și banda desenată, forme ingenioase de supraviețuire a artei Șeherezadei. Această spectaculoasă trecere în revistă a prozei secolului douăzeci, făcută cu dezinvolvura cu care un geograf, așezat comod în fotoliu, ar roti globul pământesc, relevă varietatea uimitoare a modelelor epice. Absorbit de plăcerea de-a inventaria, Silviu Iosifescu nu uită să schițeze și o logică a deconcertantei explozii tipologice. Este o logică transestetică, derivată din însuși spiritul acestui secol, din conștiința concomitenței unor forme de civilizație de o diversitate fără precedent. În capitolul final se avansează și explicații mai tranșante, dar niciodată cu un caracter definitiv. Autorul este primul care le subminează autoritatea, preferând întotdeauna în locul concluziei — supoziția și în locul monologului — un dialog fie și imaginar. Erudiția sa firească, asumată, determină această atitudine de admitere amabilă, din principiu, a opiniilor oricărui interlocutor.

Cu totul alta este atitudinea sau, mai exact spus, starea de spirit a Danei Dumitriu. Fără să ne ofere un tot atât de bogat banchet de informații, dar și fără să alunece în condescendența pe care o provoacă de obicei sașietatea, au-

toarea își prezintă plină de gravitate și sigură de atenția noastră ideile, dându-ne impresia că ni le explică cu creta în mână, la tablă. Domeniul explorat este mai restrâns — doar romanul așa-numitului realism psihologic din aproximativ aceeași perioadă — dar nu numai din cauza aceasta explorarea are un caracter mai sistematic. Autoarea ea însăși a unor cărți de proză în care viața conștiinței se substituie epicii și în care, mai mult decât atât, personajele își iau libertatea de a comenta pe cont propriu evenimentele, Dana Dumitriu a înțeles, printr-o experiență directă, procesul de înnoire a prozei de analiză psihologică, constând în principal în relativizarea viziunii, în admiterea de către scriitor a versiunilor „ambasadorilor” săi. Drept urmare, studiul are o coerență inițială și demonstrativă, instituindu-se ca o lecție și, în același timp, ca o pledoarie. Prima parte, consacrată prezentării epocii, joacă rolul unui preambul teoretic. A doua cuprinde analize atente, aplicate, dar subordonate scopului inițial, ale operelor lui Marcel Proust, Henry James, Virginia Woolf, Hortensia Papadat-Bengescu și Lawrence Durrell.

OBIECTUL cercetării lui Mihai Zamfir — și mai restrâns — îl constituie opera lui Marcel Proust. Într-un stil care, din cauza exaltării abia reținute, se înecă adeseori în el însuși, criticul reface geneza romanului proustian, urmându-i toate ezitățile, revenirile și impetuozitatea progreselor. În modul acesta, el descoperă că întreg ciclul în căutarea timpului pierdut reprezintă dezvoltarea arborescentă a unor intuiții consemnate fulgurant în scrierile de tinerețe, că metafora este principalul mijloc de cunoaștere și de creație al lui Marcel Proust și că opera acestuia are, printre altele, un sens parodic. Ideile de acest gen, afirmate și precizate într-o opoziție politicoasă, dar lipsită de complexe, cu opiniile celor mai cunoscuți exegeți ai scriitorului francez ca Jean-François Revel, Georges Poulet sau Maurice Bardèche sint, cu toată ingeniozitatea lor, aproape lăsate în umbră de cele

referitoare la evoluția romanului în general. Analizând, de pildă, modul în care scriitorul său preferat și-a reprezentat spațiul și timpul, Mihai Zamfir evidențiază pasionant și aproape pesimant răsturnarea coperniciană de optică realizată de Marcel Proust, cu consecințe atât de importante în configurația romanului modern.

Dincolo de numeroasele diferențe studiile prezentate mai sus au comună o trăsătură esențială și anume considerarea romanului ca o realitate pretețică, dar mereu identificabilă, ca un personaj. Autorii nu se îndoiesc nici o clipă că scrierile lui James Joyce, de exemplu, sînt tot romane, ca și cele ale lui Gustave Flaubert. Ca și cum romanul s-ar travesti sau s-ar modăfica, dar n-ar deveni niciodată altceva decât el recunoscut mereu, fără greș, smulgându-i deghizajul sau înregistrându-l transformările. Acest optimism gnoseologic, manifestat printr-un fel de antropomorfism critic, duce la personificarea romanului și la epizarea evoluției lui. În viziunea lui Silviu Iosifescu, romanul este personajul unui roman picaresc, în care fiecare romancier important, cu restructurările pe care le determină, constituie încă o întâmplare din șirul nesfârșit de întâmplări. Dana Dumitriu, romanul romanului este balzacian, debutând cu o descriere a mediului, continuând cu dezvoltarea rațională a premiselor și ajungând la imagine categorială. Iar la Mihai Zamfir, construcția critică seamănă cu un bildungsroman, din epoca lui Goethe al cărui protagonist, romanul, creșterea face experimente, învață, devine prin el însuși.

În toate cele trei cazuri romanul modern este analizat prin urmare cu metode foarte inspirate de romanul clasic. În relativizarea viziunii, în consonanța cu natura viziunilor luate în discuție ar fi revelat poate și aspecte care, din cauza unui discret, dar persistent tradiționalism, continuă să rămână secrete.

Alex. Ștefănescu

SEMPRONIU ICLOZAN : Mireasă

Oedip negru

Prin noapte ai umblat cercetător,
urmind piciorul singur pe poteci
cu praful cald și cu argile seci,
și-avind la spate un întreg popor.

Războaiele vor dăinui pe veci ?
Cu miinile-omindouă în omor ?
Fără lumini sint ochii tuturor
mișcindu-se pe-aceste țărături reci.

Pe-alături este drumul căutat,
dar a ști unde greu e de aflat.
Să ne întorcem de unde am plecat !

Ca-n a Eumenidelor pădure,
pe totdeauna pașii să ni-i fure
un lec de baștină cu ceruri pure !

Pegasul

Pădurile s-au alipit de coaste iuși
iar seara lunecă peste poene
în văi, pitind isvorul Hippocrene
al ceosului cind oamenii stau muți.

E clipa poeziei ! Printre gene
de crengi se-arată mii de ochi tăcuți
și clari, așa de bine cunoscuți !
Largi cețurile serii curg a lene.

Se-ntunecă în munți pină la scocuri
unde se string bulbucii de piraie
în taina nopții fumurii, la jocuri.

Să vie calul cu-aripi de vâpoe,
să se arate pe aceste locuri,
în curma cumăturilor bălae.

Dragoș Vrânceanu

Criteriul moral

INCERCÎND într-un binecunoscut eseu să răspundă la întrebarea „ce este un critic”, G. Călinescu considera actul critic drept „o vocație așa cum sint poezia, romanul și celelalte arte”, vocație ce se exprimă printr-o „atitudine critică” (pusă în analogie cu sentimentul moral, deci cuprinsă „într-o activitate normativă a spiritului”) și prin „simțul critic”, adică „actul creator eșuat”, „forma propriei noastre facultăți creatoare, sub unghiul căreia primim și valorificăm ceea ce ni se prezintă ca urmând normele de creație ale spiritului nostru”. Vocația critică este necesar apoi întregită de o latură tehnică ce constă în cunoașterea istoriei literare, a filosofiei și a literaturilor universale. Critica ar fi deci o sinteză între o activitate normativă, ce tinde la stabilirea unui sistem de valori, act în care intră în primul rînd în acțiune atitudinea critică, și între o activitate valorificatoare, eseistică, interpretativă, susținută cu preponderență de talentul artistic și de cultură.

Numai că în acest portret destul de amplu G. Călinescu face să cadă accentul mai mult pe ideea de cultură și capacitatea de interpretare („primul semn al vocației este de a descoperi în fapte structuri noi, inedite”, numite în altă parte „teme”) conturându-se în acest fel cu precădere imaginea unui critic erudit și original, apt de a integra materia asupra căreia se exercită într-un arc cultural a cărui tendință e de a avea cu timpul o deschidere din ce în

ce mai amplă. Prin specificul său această critică ajunge la sistem mai autoritară decât capacitatea de aglutinare și interpretare. Criticul din portretul călinescian se distinge, prin urmare, înainte de toate, prin gust, finețe de gândire, aptitudine asociativă, îndemnată de a asocia, de a convoca, cu grație stilistică și rafinament cultural, „jocul său făcîndu-se de obicei pe o scală ridicată a valorilor culturale ce coexistă într-o științietate simultaneitate. Este o uriașă forță absorbantă, explicativă, valorificatoare a unui oricît infim simbur de frumos.

Calitatea acestei critici vine din levarea unor „structuri noi, inedite opere”, din precizia situației opere într-un context estetic, într-o filozofie chiar dacă uneori calitatea ultimă a despre care a scris criticul este discutabilă. Desigur, foarte puțin pe prestigiul pe care îl capătă în printr-o proiectare a ei la cele înalte nivele ale culturii, mai urmează călinescieni au ilustrat cu metode fără, pină la ultimele consecințe, minanta acestui portret pe care îl are trul a avut tot timpul forța de a o trage. Ceea ce criticul Maras în eseu în eseu său — sporește imperfecțiunile într-un tablou de maestru — era tr-un sens, amănuntul substanțial, ideea unei forțe morale existente, actul normativ de afirmare, de formulare sau de exprimare publică a critice. Emițînd o nouă judecată de loare criticul are de înfruntat o de

Un mesaj de artă incitantă

Confruntări

FU. Francisc... Îți spun că pentru Moise nu exista nici un motiv să-și lăture moare fata și nu exista nici un pretext pentru un om normal să întindă mina și să facă o faptă atât de îngrozitoare. Inșă trebuie să-l cunoști pe acest ins cu corn ascuns sub păr ca să înțelegi că el într-adevăr atunci n-a știut de ce-și plesnește peste față și omoară singura sa fiică și a făcut totul să realizeze **vinovăția** faptei sale“.

Acastă frază, incredințată de autor lui Francisc Emyro, artistul, circarul, scamoșorul dentist, **Impăratul Norilor**, ar putea fi considerată specifică și sintetică pentru problematica, atmosfera și stilul romanului apărut la Ed. Eminescu, ca și pentru **Ploile de dincolo de vreme** (Ed. Dacia) — volume publicate în 1976 — dar, eventual, și pentru întreaga operă a prozatorului D.R. Popescu care, încă de la excelența născută **Dor** și până la aceste ultime lucrări, impune o **viziune artistică** de frapantă originalitate, demersul unei puternice personalități în literatura română contemporană.

Regăsim, și în acest fragment emblematic, câteva dintre cele mai importante caracteristici promovate de aproape toate scrierile lui D.R. Popescu: tăietura afișată modernă, sincopată și pendulantă a unui antorcheat traiect epic, suflul justițiar care declanșează și întrefine acțiunea, cromatica curesurilor rechemate dintr-o mereu reinviată mitologie populară primordială, violența fabulosului contemporan. Scrierea rezultă, astfel, prin întilnirea dintre realități potrivnice, dacă nu chiar ireconciliabile... O tulburare realitate ancestrală, enigmatică, uneori amenințătoare, mereu prezentă, clocotind și renăscând cu putere de dedesubt realității ce i se suprapune, văzută ca agresiune și răvășire, joc între energie și culpă, între mistificare și fraternizare. În sfârșit, realitatea decupajului narativ, operat de un creator incitant în modalitățile discontinue, eterogene și incitante ale prozei moderne. Interogative, meditative, angajate și angajante, a-bordind o problematică a revoluției văzută într-un mediu și pe un spațiu anume, romanele lui D.R. Popescu oferă de obicei un vîguros tablou baroc, abundind în personaje ciudate și adesea malfecete, prin intermediul cărora autorul calculează și reprezintă vechiul și noul, schimbarea, ruptura, nesfîrșitele fețe ale adevărului, raportul dintre putere și alterarea ființei umane, dintre exigența marilor idealuri și discul mistificărilor.

Impăratul Norilor dezbate, cum s-a văzut în citatul ales, cazul lui Moise, a cărui abominabilă nouă crimă o prezintă, întâi,

ca incredibilă, pentru că „nu există nici un pretext pentru un om normal să întindă mina și să facă o faptă atât de îngrozitoare“, dar posibilă, ne avertizează în continuare interpretul, pentru „un ins cu corn ascuns sub păr“... făptură totuși în stare, ni se comunică în cele din urmă, să facă totul pentru a realiza „**vinovăția** faptei sale“. Francisc stăpînește, prin urmare, criteriile bunului simț, capabil să judece o etică a normalității, pe care o și aplică, dar tocmai unei arătări cu „corn ascuns sub păr“, căreia îi atribuie, totuși! (nu lipsit de semnificație ni se pare chiar abuzul de „inșă“ și „totuși“, preluat și de comentariul nostru...) dorința de a-și „realiza“ fapta, ceea ce poate să însemne și de a o înțelege... Proza lui D.R. Popescu, caleidoscopică, parabolică, picarescă, patetică, pitorească, paradoxală, combinând dezbateră cu bizareria, transparența cu rudimentarul, senzorialitatea cu plasticitatea și cu alegoria, meditația cu poezia, arhaismul înțelepciunii biblice sau abuzul de modernitatea expresiei și cu primatul etic, își inventă, ca orice operă înnoitoare, propriile legi de creație și impune, în consecință, reguli de lectură adecvate...

UTIMELE două romane ale scriitorului, mai „revărsate“ decât cele anterioare, corespund intrutotul, după opinia noastră, universului și problematicii pe care le abordează. Interogația, neliniștea, grotescul, duplicitatea, violența, suspiciunea, cer forme artistice mai libere, adesea prolixă, derutante, mai apte, credem, a surprinde mișcarea, ritmul, schimbarea, fermentul și culoarea unei lumi în schimbare, iar D.R. Popescu a știut din tîntodeana aceasta și n-a făcut, în ultimele sale două romane, decât să-și ducă mai departe căutările. Dacă în **F.** și **Vinătoarea regală**, romane aparent mai riguroase, convenția anchetei (dezvoltată, e drept, în multiple cercuri tangente, secante și concentrice...) urmărea **vinovați** posibili, de unde și o energie narativă ferm dirijată, de data asta scopul se dovedește mult mai ambițios, iar șansele relativizate. Mijloace oricît de numeroase par prea puțin numeroase: autorul are în vedere revelarea unei **vinovății**... Cu totul remarcabilă ni se pare această opțiune, admirabil efort de adîncire și depășire a propriilor rezultate: se încearcă o necesară lărgire de perspectivă, se respinge orice mecanism sumar și facil al raportului cauză-efect. Simbolul unei epoci dramatice nu mai este încredințat unor exemplare care doar să cumuleze liniștitor oprobiul prezentului, ci se urmărește cuprinderea întregului orizont al faptelor vizibile și invizibile, iar

trecurul nu mai apare static, uitat, ușor de trucat, înzestrat doar cu funcția de a prelua întreaga încărcătură a destinului, ci activ, prolific, reverberind puternic în actualitate. Consecința în plan artistic a unui asemenea proiect de fertilitate extindere a frontierelor se impune firesc: renunțarea, măcar în parte, la densitate și ritm, la forța și fosforescența marilor momente de tensiune explozivă, în favoarea unei „atomizări“ a discursului narativ — dospind din propriul ferment și din propriile goluri și dezvoltîndu-se oricît. Aglutinarea rolurilor și numeroaselor ezitante i-poteze într-o unică plasmă incertă, în care viețuiește lumea personajelor, vagi „umbre“ și „urme“ rotitoare, ce nu se pot compune pentru a realcătu o fizionomie, rămînd imposibil de fixat.

Bineînțeles, s-ar putea reține ca nucleu și al ultimelor două romane apărute, tot crima și urmările ei: în **Ploile** Moise încearcă (se pare) s-o ucidă pe Lilica, Dolingă este urmărit de Adrian, băiatul pădurarului Dinache (una dintre performanțele cărții este extraordinara gradă de pregătire și zguduitoarea, surprinzătoare singeroasă secvență finală...), în **Impăratul**, Moise își ucide (involuntar?) fiica, Lilica îl împinge (se pare) pe Moise spre accidentul fatal (viitoare cărți putîndu-ne oferi cu totul noi versiuni asupra acestor fapte...). Nu este intimplătoare, desigur, această funestă reacție în lanț, necurmată, în care crimele vechi declanșează crime noi, tragice răspunsuri, în timp, ale destinului. Aceasta ar fi una dintre punțile și asemănările între romanele recente și cele anterioare; nu foarte importante, înșă, de vreme ce deosebirile apar, după opinia noastră, de o semnificație incomparabilă.

S-A VORBIT de „faza elocinței“, în care ar intra actualele cărți și observăm că ea răspunde intențiilor autorului, care explorează fără răgaz un univers în care colportajul, poltroneria devin uneori procedee de evaziune și apărare. Personajele vorbesc mult pentru a ascunde multe, nimeni nu spune direct ceea ce gîndește, dimpotrivă, vorbirea aluzivă, incoerența, pletoricele confesiuni confuze au chiar rostul de a deruta și dezarma pe cel ce ar căuta adevărul. „Nu-ți spun un adevăr, decât semnele unui adevăr, fiindcă mă tem de dumneata“. (**Ploile**, pag. 63).

Relatarea se prezintă, de altfel, mereu mediată cu unul sau mai multe planuri secunde: cutare zice că a zis cutare că a aflat de la cutare... „Cu cît vorbim mai mult, cu atît uneori sîntem mai singuri și nimeni nu ne poate opri să fim alături și foarte departe unul de altul“ (**Ploile**, pag. 334). Versiunile se neagă continuu, pulverizînd pînă la urmă orice certitudine, de parcă adevărul nici n-ar mai exista, de fapt, iar căutarea adevărului ar fi devenit, și ea, doar una dintre multiplele posibilități de disimulare și fals. „Și dacă acest adevăr apropiat nu-l poți descurca, cum să-l dezlegi pe cel vechi, Tică? Și

dacă pe asta nu-l poți afla, cînd trăiește și victima și ucigașul, cum să-i dai de capăt celui vechi... Totul e imposibil“. (**Ploile**, pag. 239).

Vinovăția i-a aservit pe prea mulți, victimele și justițiarii nu sînt nevinovați. Lilica, văduva lui Calagherovici, amanta și apoi nevasta și virtuala ucigașă a lui Moise, este totodată și complicea sa. Descrierea conviețuirii ei cu Moise, atracția, respingerea și acceptarea, acomodarea aproape afectuoasă, coșmarul neputinței de a trăi laolaltă prilejuiesc autorului unele dintre paginile sale cele mai răscolitoare. Atenț, în aceste ultime volume, mai ales la zbuciumul colectivității, ale cărei voci întretaie lungi discursuri contradictorii ce pulverizează epicul, autorul devenit scenarist și regizor pare a nu exista decît în textele propuse personajelor sale și în mișcarea pe care o imprimă „recitării“... Ușor de perceput, înșă, distanțarea sa lucidă, înalta implicare etică, conștiința care nu poate accepta falsificarea marilor idealuri, într-un extraordinar efort de a demasca impostura în oricare dintre ipostazele ei înșelătoare: „Se crede că șarpele a fost un om înainte de a fi șarpele și trăia în cer [...] și era zburător ca o pasăre, așa cum a mai rămas omul zburător doar atunci cînd visează: dar primind duh de la diavol [...] prealuminatul l-a pedepsit să trăiască în chipul unei funii care se tirăște“. (**Ploile**, pag. 341).

Ar mai fi, poate, de menționat „teatralitatea“ romanelor, judicios observată de critică, perfect adecvată unui univers al jocului, al dedublărilor și în care marea inovație apare prin replicile discurs nediferențiate...

Preocupat de mecanismul complicității și al culpei, sancționînd duplicitatea, demagogia, arivismul și colomniia, oportunismul și turpitudinea, mobilizînd un impresionant arsenal de mijloace artistice, cultivînd misterul, fabulosul, parodia, interogația, grotescul, farsa, parabola, teatralitatea și discursivitatea, suprapunînd, fragmentînd, intersectînd și recompunînd straturile narative, D.R. Popescu aduce și prin aceste ultime volume proba vitalității sale creatoare, un mesaj de artă incitantă, gravă, angajată, acut apel și amplă reprezentare a contemporaneității, datorate unei proteice personalități scriitoricești, „o neîncetată roată imensă de foc ce nu e decît un șarpe de scinte!“...

Dezvoltarea nouă și semnificația nouă pe care le dobîndesc, în aceste ultime apariții editoriale, temele sale obsesive ne îndreptătesc să privim vastul ciclu epic proiectat de D.R. Popescu nu ca un sistem radial, cu dezvoltări dinspre unul sau mai multe focare spre o circumferință oricît extensibilă. **Ploile de dincolo de vreme** și **Impăratul Norilor** compun, credem, împreună cu **F.**, **Vinătoarea regală**, și celelalte volume o constelație de multipolarități corespondente, care trebuie recepțate în interrelația lor vie și dinamică, pentru că, așa cum afirmă autorul, „nimeni nu poate fi izolat de nimic“.

Norman Manea

și estetic

eglijabilă, „presiune“ a obișnuințelor, formată sau dată de gustul publicului la un moment dat, de ierarhiile literare, de tradiția ori prejudecata cu privire la un autor, în sfîrșit, de poziția unei reviste față de acesta și chiar de prezența sa fizică. Abstragerea criticului într-o sferă ideală unde prezidează numai criteriile estetice este utopică. Atitudinea critică, pusă în analogie cu sentimentul moral de care vorbea E. Călinescu, nu este dată, de aceea, numai de poziția subiectivității în fața realității operei. Ea este definită și de prezența unei forțe morale, reieșite din atitudinea subiectivității față de mediul sociocultural, singura în stare să dea posibilitate unei judecăți, sau unei idei de ordonare a literaturii, apărute într-o subiectivitate, să devină o judecată de alocare publică. Lumea este plină de persoane care cred ceva despre o operă, care vorbesc despre calitățile sau imperfecțiunile unui text, dar sînt mai puțin aceia care transmit lumii într-un mod articulat coerent aceste păreri. Din această cauză poziția criticului și autoritatea sa într-o literatură, la un moment dat, poate fi hotărîte nu în primul rînd de capacitatea sa asociativă interpretativă, cît de forța sa morală de a privi în fața realității unei literaturi. Pentru a-i susține valorile trebuie să poată rezista avalanșei informului, strălucitorului superficial, cerțiilor constrîngătoare, avînd înaintea sa permanent marile categorii ale culturii, direcțiile ei fundamentale, for-

mele, structurile, criteriile în virtutea cărora el descoperă creațiile autentice. Asemeni unui toreador într-o tauromahie, criticul ce a avut acces la marile sisteme al culturii, rezistă jocului presiunilor literare grație unei forțe morale exersate. Deosebirea dintre cititorul obișnuit și critic, amîndoi înzestrați teoretic cu forța morală de a modifica socialul, vine din faptul că în cazul criticului este vorba de o forță morală exersată, educată, socializată, ce se exercită asupra ei înseși și asupra gustului public.

Dincolo deci de marea cultură și stil veghează în critic principiul moral care îi impune să reacționeze la tot ce vine să întunece ecranul culturii. Asta desigur în cazul marilor vocații pentru că puterea aceasta de a spune „da“ și „nu“ are și ea un destin dintre cele mai ciudate. Spectaculoasă de obicei în tinerețe, obosește uneori spre maturitate. Atunci criticul devine eseist sau teoretician. Exacerbată cu vîrsta ea dă exemple de neadaptare, de pierdere a contactului cu gustul și literatura unei epoci, fenomen numit foarte bine de cineva „alienarea de contemporaneitate“.

Veritabilul critic este acela care, păstrîndu-și nealterată forța morală, absoarbe și subordonează lucid cultura, politicul, socialul, ideii morale de a sluji literatura. Din fecundarea reciprocă a ideii morale și a culturii ia naștere opera critică.

Mirela Roznoveanu

ELENA MICODIN : Document 1877

Florența Albu

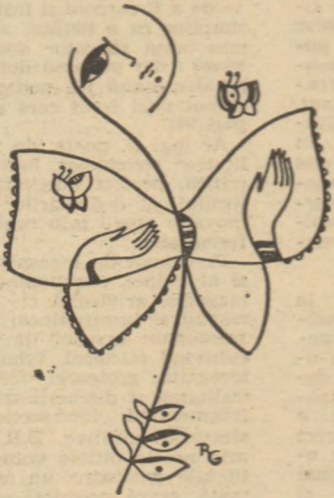
Din cînd în cînd

Din cînd în cînd scrii,
din cînd în cînd te închini
unui măr ;

din cînd în cînd, foarte seară,
foarte amiază, foarte roșu.
Neinceput, necercetat, neistovit
altarul tău, pămînt pentru semințe,
semințe pentru alt însămînțat,
însămînțare pentru alt cules.

Aduci în seară două miini pline
cu nimic. Le duci la gură,
măninci, și bei, și te indestulezi.

— Cine ești tu, inchipuitule ?
— Un cîntăreț inchipuit.

Drumul

Păsări se duc și vin
într-un cer de cenușă aprinsă
cioturi de plopi
în vilvătaia norilor.

Ochiul meu rătăcind
peste semnele cerului și pămîntului.
Și iarăși drumul. Capătul acolo
în aur topit,
minunare și păsări care rid
risul lor păsăresc.

Și tot ce mai am de întîmpinat
întîmpin cu voie-bună
pe drumul cunoscut
și necunoscut.

Acasă

Nu mai vine de-acasă
nici o scrisoare. Mama s-a stins
în gura cuptorului de piine.
Gutuii au luminat cit au luminat.
Au început ploile, iarba a dat
iarbă nouă.
Nucul în mijlocul stelelor
înalță și acum sperietoarea.
Trec aripi fierăstraie în aer,
nu le mai sperie sperietoarea.
Cum o mai fi pămîntul acolo,
cum, gustul mărului, brumei ?
O roată veche în mijlocul curții
și spițe, și spițe în toate părțile lumii.

Cuvinte

Pace copacului,
trunchiului descărnat,
cerului, golului ; în fața ferestrei
crucificat pe marele său vis.

Toate evenimentele
și lipsa evenimentelor zilei,
în jurul acestor crengi
ostile zarvei.

Cum să învăț pacea, esențialul,
cînd firea mea-i foșnitoare
de frunze și păsări
și clopoței și deșertăciuni ?

Mă despodobesc
de cuvinte !

Lucrările ultime

Acolo pajiștea, lucrările ultime,
iarba, floarea, frunza, petrecerea.
În virful mușuroaielor
Cîrțițele ridică soliile morților.

Nu mă întoarce din drum.
Merg scăzînd cu lumina
pină la mijloc, pină la umeri.
pin' la grumaz ;

pe urmă, semințele mă cercetează,
mă primesc cîntăreț dedesubt.

Teohar Mihadaș

Retragere

Pe labiile umbrelor mele tristeți,
Doarme fantazma lui Alexandru cel Mare.
Oglinzi de bazalturi, versanții !... Ereți,
Luceferii-n piscuri de var, selenare.

Abruptă zidire !... Așa îmi apar,
Sfios cînd privesc spre străbune icoane...
Înot de nicicînd și neunde,-n amar
Singele meu, cu viclene cotloane.

Nemurire

Peste miliarde ani pămînt,
Milioane ani lumină,
Fără-ndoială,
Ne vom întîlni
Singuri în unul...
Și vom fi
Minuscul licăr rece de lumini,
Într-un ermetic simbură de cer,
Pe degetul cărei fecioare ?!
Dintr-un giuvaier.

Sărut

Leire-nvinsă valea vremelniceului vis.
Omături vălurite văditelor vedenii.
Cad așternuturi caste pe culmi, peste abis ;
Cerimile, deasupra : îmbălsămate denii.

Invocare

Zăpezi, acoperiți-mi noaptea-n alb,
Pină-n abisuri, dincolo de moarte.
Cădeți asupra-mi, cum peste un dom
Surpat în depărtate timpuri, foarte...

Cum peste piscuri cînd nuntesc herubi
Trufăși de puritate și candoare,
Cum peste pragul nici unei intrări,
Unde nesomnul stăruie și doare.

Astru polar

Mîndrie, strălucind ca un blazon
Incandescent, pe-o platoșă nocturnă !
Cupă, pe buza căreia ozon
Arde-adiînd, din transcendentă urnă.

Pontifice aridități de ger,
Ocrotitor acoperă-le-n grele,
Răzbătătoare ploii... Și fii, îți cer,
Astrul polar redempțiunii mele.

Întregul basm prin timpuri o mască e, de
mort.
Oriunde arătată, ca o iscoadă mută.
Trist cruciat, însemnul pe platoșă-l mai port,
Zăpezi necontenite adînc cînd mă sărută.

Ciumbrud

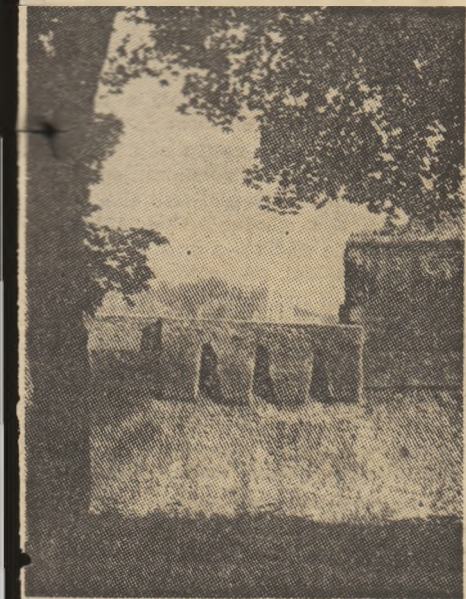
Eram — nu mă înșel — nu numai noi,
Ci printre noi, și alții, nevăzuți.
Le bănuiam prezența,... mai apoi,
Răsufletele reci, ca de haiduci.

Brumoase bărbi, crucificate oase !
Înșii spectrali, dintr-alt tărîm erau.
Cîntece zic, din piepturi calcaroase,
Stau lîngă noi, iluminați, și beau

Vinul solar, vinul proteu
Ceșosului meu perimetru trac...
Primea Satan vestmint de Prometeu,
Iar Prometeu se deghiza în drac.

„Brașovul de altădată”

Zidul cetății Brașov

In Scheii Brașovului

DUPĂ nouă ani de la apariția marcantului volum de amintiri **Călare pe două veacuri**, Editura Dacia din Cluj-Napoca ne oferă o altă foarte plăcută lectură cu **Brașovul de altădată** (cuvânt înainte de Ioan Colan, ediție îngrijită de Șerban Polverejan). Memorialist de aceeași forță cu lingvistul, și scriitor tot atât de talentat, Sextil Pușcariu (1877-1948) și-a redactat amintirile, parte înainte de a fi suferit de hemiplegie, parte după vindecare, servindu-se de însemnările sale zilnice. Așadar, aceste amintiri, parte înaintea de a fi suferit de hemiplegie, parte după vindecare, servindu-se de însemnările sale zilnice. Așadar, aceste amintiri, parte înainte de a fi suferit de hemiplegie, parte după vindecare, servindu-se de însemnările sale zilnice.

Cu un instinct sigur de scriitor, care în prima tinerețe a tachinat și muza lirică, Polymnia, până ce Gherița, fiica lui Gherița, l-a îndemnat să renunțe la o nepotrivită orientare, memorialistul meloman ne oferă, ca pe o adevărată uvertură la o simfonie, spectacolul din „Brașovul anului 1943”, văzut într-o zi de iarnă. Același spectacol în alb-major ca și altădată: „Fulgi mari și deși, împodobiți cu cristale albe ce se îmbrățișează, cad peste bămintul înghețat. Ca după o ploaie de vară, aerul curățat de florile dalbe ce cad din cer, rece și proaspăt, îmbujorează obraji copiii care „se bulgăresc”.

Remarcați, vă rog, că după o introducere poetică, — am citat primul paragraf al întiiului capitol, — lingvistul se amuză, folosind verbul din limbajul popular, la forma reflexivă, atestat și de **Dicționarul explicativ al limbii române**, ca verb tranzitiv. Eu unul, ierte-mi-se observația de filolog, l-am întâlnit acum întâia oară. Când eram copil, ne „băteam” cu zăpadă și hăgar n-aveam că ne „bulgărim”. Este de altfel o plăcere hibernală pentru toate virstele, dacă nu ne sfiim uneori să ne coborâm.

Mai departe, autorul își reprimă melancolia, la constatarea că, deși orașul își înmulțise populația și „o viață nouă începe să pulseze pe unde odinioară erau „hari trecători”, nu mai recunoștea, în 1943, nici o față din cele ce-i fuseseră cunoscute și dragi. În interval, Sextil Pușcariu urmase studii superioare în străinătate, funcționase în Cernăuții austrieci ca profesor universitar, apoi după realizarea școlii naționale, în Clujul eliberat, fusese primul rector al universității române. Se rupsesse de orașul copilăriei și adolescenței, dar îl cercetase de mai multe ori și-l cunoștea, vorba aceea, ca pe propriul său buzunar, din toate punctele de vedere: istoric, geografic, urbanistic, administrativ, comercial, industrial, intelectual, artistic etc. (dacă mai incapa acest etcetera!). Este uimitor cum a înregistrat pe hirtie, zi la zi, sau în memorie, atâtea detalii din toate ramurile de activitate economică, cu conducătorii lor, cu specialitățile lor, cum își amintește de toți colegii, de toți cunoscuții, de toți concetățenii săi de toate virstele, români sau de alte na-

ționalități, cu chipurile și ticurile lor (și firește, ca lingvist, cu felul lor de a vorbi și de a rosti). Aș spune, după ce am citit sute de cărți de memorii și amintiri, că la nici un autor n-am întâlnit ceea ce aș numi o memorie integrală ca aceea a lui Sextil Pușcariu, observator din marea clasă a romancierilor, cu sau fără „calepin” (caietul de note, al naturalistilor francezi).

MARELE BRĂNEAN, cum îl numește Ioan Colan în **Cuvânt înainte**, a fost, precum se știe, un mare savant în specialitatea sa (lingvist, istoric al limbii, lexicograf), dar și un om „trăit”, dacă prin acest cuvânt, înțeles nepejorativ, se înțelege acela căruia nu i-a rămas necunoscut nici un aspect al existenței, dintr-o mare curiozitate intelectuală, dublată de o tot atât de vie sete de viață. Om de cabinet, firește, ca toți marii învățați, Sextil Pușcariu a umblat mult, în țară și în străinătate, a privit jur împrejur, a știut să vadă și a aspirat, prin toți porii, plăcerile tuturor virstelor și distracțiile respective. Ca exemplificare, voi da un singur paragraf ilustrativ:

„De ce se îngămădește așa lumea în jurul unui cort? Curioșii, numeroși, nu încap în el și trebuie să aștepte până începe o nouă reprezentație, căci în cort nu s-decît trei bănci. Actorii acestui circ, care e și teatru în același timp, sunt atât de mici, de trebuie văzuți de aproape. Ei sunt scoși dintr-o cutie plină cu vată, pe care o deschide cu grijă directorul. Legați de gît cu sirmă subțire, purecii — căci e vorba de un teatru de pureci — îmbrăcați ca baletiste, cu fustulițe multicolore de mătase, fac piruete grațioase și pași mărunți înainte de a sări. Minunea dresurii însă se vede la cei șase pureci înhămați la o caleașcă, ca cele din Versailles sau Schönbrunn, avînd pe capră un pureci în livrea și înăuntru o prințesă purecească cu crinolină. Tot Brașovul vorbește de teatru acesta, iar cei ce nu au bani să plătească intrarea dezgolesc brațul, adăpînd cu singele lor pe artiști, în schimbul unui loc la reprezentație”.

N-am avut prilejul să văd așa ceva vreodată, dar mi-e de ajuns această imagine puțin comună, ca să-mi dau seama de talentul descriptiv al memorialistului. Auzisem, ce e drept, de „teatru de pureci” ca de o curiozitate, dar nu mi-i închipuiam astfel costumaiți și dresați, o adevărată „minune”, dacă prin acest cuvânt înțelegem orice ne uimește la culme, ne „minunează”. I Nici nu m-aș fi gândit vreodată la o plată în natură ca aceea oferită de amatorii spectacolului, lipsiți de mijloacele procurării unui bilet de intrare. Se plătește așadar cu sînge și această nevinovată plăcere: de a vedea purecii executînd figuri de mare artă!

O sintagmă des întâlnită în carte este aceea „pe vremea mea”. Vremea fiecăruia ar fi, după felul în care autorul o simte, aceea care se încadrează între prima copilărie conștientă și maturitatea plenară. Prin înțelegerea însă a tuturor fenomenelor de viață, chiar a acelora al căror martor a fost către bătrînețe, aș putea spune că vremea lui Sextil Pușcariu n-a cunoscut îngrădiri cronologice, că a folosit sintagma ca pe un simplu clișeu verbal, dar că a și anulat-o prin forța pătrunderii sale în toate fenomenele vieții și prin forma supremă a inteligenței: înțelegerea. Într-adevăr, „marele brănean” a fost un înțelept, dar nu dintre acei ce s-au rupt de viață ca să contemple ideile, ci, dimpotrivă, dintre cei ce au cunoscut viața integral și din experiența ei au știut să elimine

Ferestre luminate

Multe aș putea spune despre locuința mea din ultimul sfert de secol, situată în blocul din Piața Cosmonauților 5-A, acel bloc despre care precizăm, celor ce urmau să-l identifice, că la parterul lui se vind flori și piine. Acum, la parterul lui nu se mai vind flori, și nu se mai vind nici piine. Imbietoarele vitrine sint pustii, iar blocul, atît de semeț pînă nu de mult, stîrnește mila.

Multe ar fi de spus despre el, dar astăzi mă voi mărgini să spun că, de la etajul V, unde locuiam, prin ferestrele ce dădeau spre miazăzi, se zărea, ca un catarg vegetal, mereu sugerîndu-mi imaginare călătorii, un plop falnic, cum mi-a fost dat să zăresc prin ferestrele tuturor locuințelor pe care le-am avut în București.

Dincolo de svelta lui siluetă se înălța, pe strada Dionisie Lupu la nr. 74, un alt bloc, care acoperea o bună parte a orizontului, iar el cădea sub privirile mele, de cite ori le îndreptam într-acolo, solicitîndu-mi sentimentalitatea și îndemnîndu-mă să-l contemp lu mai decît o clipă. Acolo, la unul dintre etajele superioare, se afla și se află încă, locuința lui Dimitrie Cuclin, de cîțiva ani nonagenar, unul dintre oamenii din acest oraș, și din această țară, și din această lume, în fața căruia m-am simțit dator, de cite ori am avut prilejul, să-mi inclin fruntea cu cea mai adîncă venerație.

Tot la acel etaj, cred, a locuit, multă vreme, Marin Preda, iar faptul acesta nu l-am trecut niciodată cu vederea, fiindcă, începînd cu „Moromeții”, l-am socotit pe autorul acestei cărți unice drept unul dintre cei mai importanți scriitori cu care se poate mindri literatura română, pe întreaga ei durată.

Mi-a părut rău, după ce l-am cunoscut personal, că nu am putut stabili cu el legăturile cordiale, din care nu lipseau efuziunile sufletești ca și devotamentul, pe care le-am avut, spre bucuria și onoarea mea, cu marii scriitori din generația căreia îi aparțin, sau din aceea care a precedat-o. Dar aceasta nu m-a împiedicat, deceniu după deceniu, ca, ori de cite ori l-am zărit semnătura, să se trezească în mine dubla devorantă foame: foamea de a citi și foamea de a-l putea admira — am o mare nevoie să admir — pe cel citit.

Încît, mi s-a părut firesc ca, odată deveniți vecini, să nu privesc spre ferestrele sale cu indiferență. Mărturisesc că, ani de-a rîndul, le-am cercetat cu simpatie și cu o neistovită curiozitate. Culcîndu-mă, de obicei, cu puțin înainte sau cu puțin după miezul nopții, mi s-a întîmplat de multe ori să dorm pînă la ziuă, dar tot de multe ori, de prea multe ori, să mă trezesc numai după o oră sau două de somn. Aproape de fiecare dată, desmetîcîndu-mă, dădeam cu ochii de ferestrele lui Marin Preda, luminate. La gîndul că e treaz și scrie, începea pentru conștiința mea o nouă stare. Uităm că sint eu insumi scriitor — ori de cite ori e vorba de autori care mă captivează redevin, cu voluptate, un simplu cititor — rămîindu-mi doar bucuria că sint martor, chiar de departe, la munca unui mare romancier, cu nimic mai prejos decît Liviu Rebreanu sau oricare altul de aceeași talie.

Socotesc drept una dintre întîmplările fericite ale vieții mele, de a fi locuit într-un imobil — atît de jalnic acum —, la parterul căruia se vindeau flori și piine, și de a fi putut privi din camera mea, la două, la trei și la patru noaptea, în timp ce restul orașului dormea, ferestrele lui Marin Preda, luminate.

Geo Bogza

amărăciunile și să-i păstreze numai miresele, culorile și sonorile, fără regretul ireversibilității anilor tinerei.

SCRIITORUL este un artist, în toate formele sintactice, de la propoziția scurtă pînă la perioada de această factură, care îmbrățișează plăcerile copilăriei, atrase de „șatrele cu turte și jucării”:

«O oglînjoară, un „buricaș” cu o singură limbă și cu prăsele de lemn vopsite roșu, o trîmbiță cu care făceai o gălăgie infernală, un copilaș de lemn lipit de leagănul lui, porumbel ce ciugulesc iarba lipită pe o bucățică de lemn și dansatori ce se învîrteau după citeva note, cînd întorceai o minusculă manivelă, păpuși de piele albă de mînușă, cu obraji roșii, mingile de tot soiul și mai ales cele de hirtie subțire înfundate cu tîrîțe de lemn și legate cu o gumă subțire încît după ce loveai cu ele pe cineva, mînea se întorcea iară în mîna ta, baloanele umflate, cărora de le dădeai drumul se înălțau în slava cerului — Doamne, cite jucării minunate și cadouri pline de haz — „puilul țigului” — pentru domnișoare, cărora le „făceai curte”!».

Mă despart cu părere de rău de a-

ceastă fermecătoare carte, nu fără a preciza — după **Notă asupra ediției**, că este al doilea dintr-o serie de cinci volume, dintre care **Călare pe două veacuri** va să fie socotit al treilea. Ne rămîne așadar să așteptăm cu răbdare celelalte trei, și cu speranța că ne vor fi dăruite, cu mai puțină zăbavă ca în trecut, ca să-i putem apuca sfîrșitul înainte de a ne sfîrși noi înșine. Sau poate că farmecul și înțelepciunea, priviți ca doi însoțitori de drum lung, să ne slujească de elixir și să putem aștepta fără nerăbdare încheierea celor două cicluri.

Brașovul de altădată se completează cu un **Indicator de străzi**, pe două coloane, cu vechiul și noul nume, întocmit de I. Colan, căruia îi datorăm și un **Indice** de nume de persoane, altul de cuvinte (apela-tive și nume proprii), precum și cu hîrțile vechiului și noului Brașov, și cu o suită de reproduceri fotografice pe hirtie creată. Editura Dacia nu-și dezmente acuratețea. Cartea se deschide cu portretul autorului, încăruntit, dar cu aspect de mindru mușchetar modern în civil, cu sombrero și guler de blană, privind printre gene.

Șerban Cioculescu

Nagy István

În seara de 4 martie 1977, impresia cea mai puternică, înainte de a-mi da seama de proporțiile dezastrului provocat de cutremur, a fost clipa stingerei tuturor luminilor. În timp ce cu un zgomot neobișnuit, care nu știam de vine de sus ori de jos, mi se prăbușise, descheindu-se din articulații, biblioteca, iar plopii de pe marginea străzii se aplecau pînă la pămînt și pămîntul continua să se ciatine ca un pod gata să se dărime sub picioare. Asemănătoare a fost pentru mine, sufletește, vestea morții marelui scriitor Nagy István. S-a stins una din cele mai luminoase conștiințe comuniste ale literaturii noastre din rîndul scriitorilor maghiari din România. Am pierdut, personal, un prieten bun și un prieten activ. Încă din anii dinaintea celui de-al doilea război mondial, al înfrățirii dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare din țara noastră, un consecvent și neînduplecat militant al cauzei revoluționare a clasei muncitoare, Condei strălucit al scrisului literar în grai maghiar, a fost nu numai un neobosit activist pe tărîm obștesc și în cîmpul literaturii multicolore din România, ci și un excepțional de înzestrat prozator, un romancier și dramaturg de înțîia mării, recunoscut ca atare de toți cei care au citit măcar o carte a lui, fie în original, fie în traducere.

Observator de o tăios-penetrantă perspicacitate a realității în multe ei aspecte pe care i-a fost dat să le cunoască din tinerețe ca muncitor, ca doctanist, ca scriitor, ca subtil intelectual, admirat de intelectualitate pentru talentul și fermitatea sa ideologică revoluționară neștrămutată, Nagy István ne-a lăsat moștenire un realism viguros, a cărui expresie tot mai slefuită, tot mai limpede, ca un diamant cu multe fețe și bogat în carate, îl plasează în rîndul prim al valorilor de ordin național și internațional. Oricare literatură ce-și vede menirea în a educa estetic și etic generațiile prezente și viitoare ale patriei pe care o slujește, a poporului care

a produs-o, ar fi mindră de creația lui Nagy István. Frumusețea artistică și umanismul operei, în strînsă corelație cu viața sa exemplară, au cîștigat o monumentalitate ce încă din cursul vieții a așezat-o pe piedestalul nemuririi. Inspirată din lupta maselor muncitoare pentru o viață mai bună și mai dreaptă, potrivnică oricărei exploatare a muncii și asupririi a omului producător de bunuri și creator de valori, opera sa, cu florile și roadele artei, se întoarce la cei de la care a plecat, să le înalțe și să le fecundeze conștiința cu ideile și sentimentele concepției despre lume marxist-leniniste.

NE știam cu Nagy István de pe cînd amîndoi eram la Cluj, sub flamurile comuniste și antifasciste, încă înainte ca Hitler să fi declanșat odiosul său război, cel mai antiuman din cîte au fost, minat de setea singeroasă de a stăpîni popoarele lumii, de a le răpi libertatea, de a le jefui bunurile și de a le robi sau extirpa în numele rasismului feroce, susținut de imperialismul monstruos.

Dar contactul nostru strîns și activ, într-o solidaritate specifică comunistilor, a început după 23 August 1944, cu cîteva luni înainte de victoria din 9 mai 1945, cînd Clujul își recăpătase libertatea prin lupta înfrățită a armatelor române și sovietice. Ne-am reîntîlnit, cunoscuți și prieteni de odinioară, împreună cu Asztalos, Csehi, Jordaki, ca să amintesc doar pe cîteva dintre cei plecați pe drumul eternității (alții fuseseră uciși de fasciști), și parcă un vînt puternic și proaspăt împrăștiase negura ce ne învăluise odată cu cîmpul fasciștilor. Am început să recitesc opera lui Nagy István, pornind de la **Nevoii oltenilor și Ospățul Familiei Réz Mihály**, continuînd apoi cu romanele care au urmat pînă în zilele noastre, cînd au apărut excelențele și substanțialele sale volume de amintiri. Scrisul său are o densitate cehoviană și captivă, prin problematică și realism, ca proza gorkiană. Va rămîne indiscutabil unul din măștrii permanenți ai scrisului în limba maghiară și ai valorilor artistice născute în România eliberată și pornită pe drumul revoluției socialiste.

Relațiile dintre noi nu s-au limitat la schimburi colegiale de cărți, nici numai la întîlniri comune scriitoricești româno-maghiare cu publicul, care aveau savoare ineditului în atmosfera de frăție și prietenie ce-o aduceau perspectivele unei noi vieți în patria eliberată.

■ Nagy István s-a născut la 22 februarie 1904 la Cluj-Napoca (m. 24. IV. 1977). A început să publice la revista „Korunk”. În anul 1951 a fost distins cu Premiul de Stat pentru romanul **La cea mai înaltă tensiune**, în 1955 a devenit membru corespondent al Academiei R.S.R., iar în 1974, membru titular.

Scrieri: **Pe Földi János** l-a înghițit orașul (1932); **Nu există oprire** (1933); **Imitația persană** (1939); **Ușa e subțire** (1940); **Nevoii oltenilor** (1941); **Micki și complicității săi** (1942); **Lingurile de aur** (1942); **În numele vecinătății** (1942), retipărit sub titlul **Dincolo de strada Fericii** (1966); **Capcana** (1945); **Omul poate trăi și pe gheață** (1946); **Ospățul lui Réz Mihály** (1947); **Face cît o victorie** (1949); **Cea mai importantă secție** (1949); **Toate drepturile rezervate** (1950); **Un an din treizeci** (1951); **La cea mai înaltă tensiune** (1951); **Sărbătoarea în strada noastră** (1952); **Incorrigibilii** (1954); **Fetele noastre** (1954); **Accident de circulație** (1955); **În focul luptei** (1957); **Povestea timpurilor** (1959); **Spre tabăra din pădure** (1961); **Consacrare** (1961); **Acești înstălează tabăra** (1961); **Zilele obișnuite ale orașului** (1964); **Grota citădelei** (1967); **În șanț** (1968); **Înșirarea** (roman autobiografic, 1969).

Cînd am preluat **Societatea Scriitorilor Români**, lăsată în părăsire de vechea ei conducere, și am transformat-o în **Societatea Scriitorilor din România**, care să poată cuprinde scriitorii de orice naționalitate, potrivit tendințelor fasciste, sovietice și rasiste, de oriunde ar fi venit. Scriitorii maghiari și alții au aderat imediat la **Societatea scriitorilor fundamental restructurată**.

Iar în 1949 a luat ființă **Uniunea Scriitorilor**, cu temelii ce asigurau o dezvoltare pătrunsă de principii marxist-leniniste și de umanism socialist literaturii noastre, scrisă în românește, ungurește, germană, sîrbă, ucraineană, idis, de scriitorii acestei țări, fiecare naționalitate bucurîndu-se de drepturi egale și fiecare scriitor fiind sprijinit și ocrotit de legile noi în activitatea sa.

Nagy István a fost totdeauna în linia de foc atît în conducerea Uniunii și în obșteea scriitorilor, cît și în viața socială, ocupînd posturi de răspundere, fără a-și neglija propria creație. Numai boala, mereu agravată, a putut în ultimii ani să-i stînjească activitatea militantă, dar nu și eelanul susținut de un foc interior, nici scrișul la masa de lucru, pus în slujba patriei socialiste și a poporului nostru, scris care a căpătat tot mai mult strălucirea culmilor înalte și însoțite într-un apus prelung, deasupra căruia se aprind rînd pe rînd după inserare stelele. Sînt luminile ce-și varsă razele din cărțile lui Nagy István, stelele „prooroace”, cum ar spune Eminescu, stelele călăuzitoare pe drumul ce și el l-a urmat în viață către comunism.

NU ne putem îndătina cu absența lui fizică dintre noi, am dori să-i mai auzim cuvîntul chibzuit și înțelept, și plin de fermitate, în care pulsa ca sințgele în trup spiritul revoluționar al clasei muncitoare, din mijlocul căreia el însuși s-a ridicat și, ducîndu-l mesajul mai departe prin opera sa, i-a sporit prestigiul. Este o operă a demnității, a umanismului și a dreptății sociale, în care Nagy István a frămîntat aluatul viitorului, în numele comunismului.

Aplecîndu-ne fruntea în fața luminosului exemplu de om integru, de entuziast militant al P.C.R., și a operei sale ce va înfrunta cu duritatea ei diamantină timpul, îi rămînem profund recunoscători și noi, și cei care ne vor urma pe drumul deschis omenirii de clasa muncitoare prin lupta ei.

Mihai Beniuc

În conștiința noastră

NATURA, muma noastră tregă, nu rabdă excepție, le-am rivni noi, cu instinctul de supraviețuire. Orice început tregă aibă și un sfîrșit. Cine s-a născut — tu, sau el — odată și odată va muri.

Acest El de această dată a fost Nagy István, prozatorul de surprinzătoare originalitate, tovarășul nostru neînfricat, tenul dirz și fără părtinire, omul de mare probitate morală, ieșit din popor care nu și-a pierdut niciodată legătura cu clasa de unde și-a tras sevele și și-căpătat talentul, folosit întotdeauna numai și numai în interesul acesteia și nu în al lui personal.

Sîntem deja foarte puțini, și peste un scurt răsămînt nu va mai fi aproape nimeni dintre aceia care i-am putut urmări drumul de la primele începuturi timid literar-agitatorice, prin cîteva nuvele strălucitoare și romane de un profund conțnut uman și neștrămutat convinger pînă la încoronarea operei sale: volume autobiografice ale ultimilor săi ani de creație.

Sîntem numai cîteva, și vom dispărea cîrînd și aceia care i-am cunoscut ființa optimistă, luptătoare, complexa lui personalitate, unitele dialectic îndestructibile de virtuți (preponderente) și de slăbiciuni (mai puțin importante), iubită și slăvită de unii, criticată de alții, dar venerată fără excepție de toți pentru integritatea lui morală și sufletească, denumită cu un cuvînt omenie.

Această integritate morală a făcut ca, în ochii noștri și desigur și ai altora, el să fie intruchiparea fără de seamă a scriitorului proletar, modelul intelectualului zămislit de popor, îndemnat de țelurile aspirațiilor acestuia și servind cauza lui lipsit de îndoiele, sincer și fără ezitare, avut și el, firește, momente mai grele de lungul vieții sale, în decursul carierei literare — nota dominantă, și la urma urmei victorioasă, fiind însă încrederea neștrămutată în viitorul socialismului, care și-a legat viața, în mod conștient, la început și pînă la ultima răsufolare.

Gîndindu-mă mai ordonat, ajung la concluzie firească: de fapt nici nu mi este nevoie de noi, de amintirile noastre. Opera vorbeste singură.

Nu numai numele, dar și ființa lui Nagy István sînt cuprinse în cărțile sale, scrișii în limba lui maternă maghiară și traduse aproape concomitent în atîtea graiuri frățești. Locul lui în istoria literară este bine și definitiv stabilit. Importanța lui ca artist și ca cetățean, va rămîne de acum înainte clar definită. Nagy István a intrat în istoria noastră, a tuturor.

Citeodată, spre seară, sau în nopți nădormite, sau în momente de răgaz sufletețesc va apărea înaintea noastră figura bine cunoscută. În urechi ne va răsună vocea familiară rostind cuvinte grave și limpede articulate. Vom auzi adevărate neclintite. Îl vom recunoaște pe el. Și vom da seama că Nagy István trăiește și va trăi mereu prezent în conștiința celor care l-am cunoscut și l-am iubit.

Szemlér Ferenc

Semnal

● **Ion Ianoși — POVESTE CU DOI NECUNOSCUȚI: DOSTOIEVSKI și TOLSTOI.** O interesantă reconstrucție, bazată pe jurnale, corespondență, amintiri, a relațiilor dintre cei doi mari scriitori care nu s-au cunoscut niciodată dar s-au prețuit și influențat adeseori. (Editura Cartea Românească, 216 p., 5,50 lei, 6 470 ex.).

● **Tudor George — CALEA IUBIRII.** Din cele 200 de sonete care alcătuiesc acest „Eseu liric”, „celest dialog cu spiritul lui Shakespeare” — cum afirmă poetul în argumentul volumului, reluăm **Sacralul principiu**, cu un motto din **Sonetul I** al Marelui Will: „Depling tu, Will, cum deplingea Catul / Junia fără floare a lui Attis — / Cel ce-și jertfi odoarele, ce dati-s / Spre-a-i odrăslit Naturii, din destul ! /

Asemeni vorbe prea adevărate-s. / Căci, nerodind, frumosul sterp e nul; / Efebul languros, ce-n van l-adul / Vestalele, e venerat pe gratis ! / Ce viu izvor, fecund, rușinea spele-i / Acelui tinăr, căsăpît la minte / De cultul frigian — cultul Cybelei ? / Ce foc să-i purge singele-i fierbinte ? / O, nu lăsa netrebnicul cosor / Să curme mlada vitei, fără spor !” (Editura Albatrosul, 236 p., 12 lei, 5 300 ex.).

● **Lucian Raicu — NICOLAE LABIȘ.** O biografie despre poetul „luptei cu inerția”, o amănunțită redimensionare a valențelor operei lui stă așezată sub motto-ul **Albatrosul ucis** („Cînd se-nteste briza aripa-i se-nfioară / Și, re-nviaț o clipă de-un nevăzut îndemn, / Îți pare că zbură-va din nou, ultima oară, / Spre-un cîmîțir mai sobru și mai demn”). (Editura Eminescu, 220 p., 8,25 lei, 8 000 ex.).

● **Lucia Negoiță — RO-**

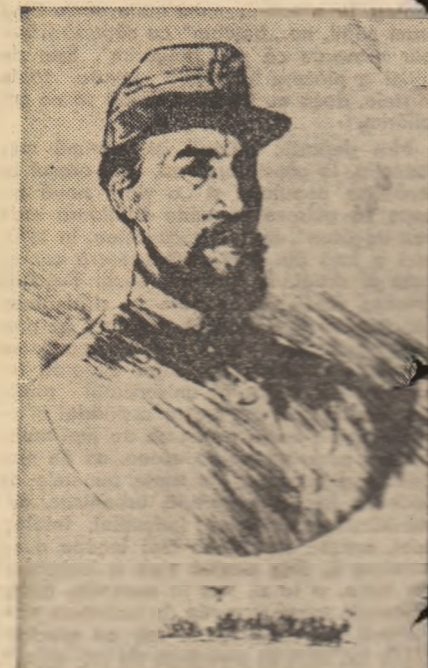
ZA ȘI ÎNCHIPUIREA. Din cel de-al doilea volum al poetei (debut 1973 — **Poeme**) cităm **Imagerie**: „o ocupație ca oricare alta / cinstită, desigur, / are nevoie de adunări / de scăderi, / de calcule abstracte, / revolta împotriva stării pe loc / (imaculata stare pe loc) / liniile frig / se încolăcesc, / se flagelează, / se-asează cap la cap, / bice de rouă asmuțite / pocnind sub atingere, / o biografie / care-și ajunge sieși / fără să păstreze / cenușa rămasă.” (Editura Eminescu, 100 p., 7 lei, 525 ex.).

● **Ioana Crăciunescu — SCRISORI DINTR-UN CIMP CU MACI.** Din volumul de debut al autoarei reluăm acest poem fără titlu: „Să ne iubim cu fanfară / duminica-n parc... / Eu pot fi o clipă / între primejdii, / săgeata din arc... // Să ne iubim cu fanfară și / fete pe pod / să vină să ceară / să-și pună în șorțuri / semințe din rod... // Eu poate culcată-ntre bărci și umbrelă, să țin pumnii

strînși, / pe-un maldăr de stele de mare / (de unde stele de mare duminica-n parc ?) / Hai fă-mă o clipă să fiu săgeata din arc...” (Editura Cartea Românească, 94 p., 6,75 lei, 900 ex.).

● **ADEVĂRUL DESPRE REGI.** O bogată antologie de **Scrieri din literatura română anti-monarhică** semnează Virgiliu Ene care grupează texte reprezentative de Ion Heliade Rădulescu, Cezar Bolliac, N. T. Orășanu, B. P. Hasdeu, Gheorghe Panu, I. L. Caragiale, Alexandru Macedonski, C. Bacalbașa, Alexandru Vlahuță, Gheorghe din Moldova, C. Mille, Anton Bacalbașa, G. Coșbuc, Traian Demetrescu, Ioan N. Roman, Ion Păun-Pincio, A. Mirea, Raicu Ionescu-Rion, George Ranetti, Tudor Arghezi, N. D. Cocea, Octavian Goga, Zaharia Stancu și Mihai Beniuc. (Editura Ion Creangă, 224 p., 6,25 lei, 68 000 ex.).

LECTOR

NATALIA MATEI TEODORESCU
Colonelul Ștefan Fălcoiu

Cronica literară

Tineri poeți

A DOUA CARTE a Carolinei Ilica (Dogoarea și flacăra) confirmă speranțele puse în cea dintâi. Poezia e proaspătă în feminitatea ei, cînd senzuală, cînd sentimentală. E, uneori, plină de bucuria trăirii, frenetică, jubilantă, cum erau și versurile adolescentului Nichita Stănescu, pe care ni-l evocă (în ipostază feminină) **Sălbăticie și alint**: „Prin neaua preasubțire-a pielii / A iarbă de abia-ncolțită / Imi mirosea grăbîtul trup. // Feciorii se-nspumau ca mîinji / Cînd alergam săltîndu-mi părul / Precum o coamă aurie. // Și-aveam doar treisprezece ani“. Alteori, mai des, emoția scoate coarne de melc, pipăind delicat universul miraculos, îmbătate de forme, de mirosuri, de culori. Remarcabile mi se par cîteva poezii care transfigurează liric ieșirea din adolescență în mici „fabule“ ale simțurilor, cum ar fi **Vulpea înmiresmată**: „Se-mbată alaiul pădurii: Ea trece / Tirîndu-și prinosul de blăniuri. // Smerit se înclină un paj: / Oare poiana aprinsă de fragi / Ridică răscoapte vîpăi de parfumuri? // — Nu, nu sînt fragii (îngaimă) // Un sfetnic atunci îndrăznește: / — Preînmiresmarea-Voastră mi-aduce aminte / Îndepărtatele văi ale satelor / Cu iarbă posită în zori, aburînd / Sub giulgiu de rouă. // — Nu, nu e iarbă (șoptește). // Și astfel curtenii pe rînd se sfîesc, / Subțîindu-și mirosul, / Cu nările-n vînt asmuțite: / — A siminic... / — A muguri de brad... / A dumbravnic... / — Ba a mesteceni abia ridicați / Pe aripi de frunze... // Cu viclenie împărțesc ea suride / Și se-ndepărtează... / Atît de bogată-n mireasmă pe care / O dă, cu-mprumut, tineretea.“ În acest basm parfumat, de o amețitoare senzorialitate, sînt ecouri îndepărtate din eminescienele povești ale codrului și ale celuiului (după cum bacanala intitulată **Teul clipei** este aproape o reminiscență: „Dionysos, zeul clipei, / M-a chemat să îl dezmierd. / — Roi de viespi îți este părul, / Îngina, să nu mă pierd.“), dar și din **Bunăvestire pentru floarea mărului** a lui Blaga, ușor de recunoscut apoi în cîteva frumoase poezii ale rodului „Să mă cuprindă blînda ameteală / A florii ce-a ascuns în pîntec rod“) sau ale tainelor uman-vegetale („Grădini se-mplinesc și femei se-mplinesc / După același tainic fior“). O senzualitate dia-

Carolina Ilica, **Dogoarea și flacăra**, Editura Eminescu; Dan Verona, **Dați ordin să înflorească magnolia**, Editura Cartea Românească — 1977

Aurel Rău Cuvinte deasupra vămii

(Editura Eminescu, 1976)

● Călător neobosit, asiduu căutător de noi și noi peisaje spirituale, așa cum se poate vedea și din volumele sale anterioare, Aurel Rău adună în această carte o serie de impresii lirice înnugurate în timpul vizitelor sale prin Polonia, Franța, Asia, Germania, Dalmația, Italia, Ungaria, Japonia, Belgia, Grecia etc. Nu este vorba — trebuie spus din capul locului — de reportaje versificate, ci de stări de sulet pe care poetul le-a trăit pe diferite meridiane, imbibîndu-se de mitologia peului, dar reușind să rămînă el însuși. Versurile sale nu satisfac pe căutătorul de informații, unele nu spun „altceva“ decât au spus și poeziile sale anterioare. Înt poezii de meditație asupra aceluiași teme (singurătate, neliniște, moarte, forme plastice, dragoste, spațiu imens, nostalgia căminului, puterea cugetului omeșc), potențate de impresiile culese, înordări de arc și refrene ale gândului, peisaje cu parfum exotic.

Periplul turistic devine aici o imagine

fană e prezentă în filigran în aparentele bucolice, pasteluri și bacanale ale poetei, în jocurile ei pline de grație („O, cinci ursoaice, simțurile toate, / Cu nările aprinse, îmbuibate, / Mereu la pîndă! Gîndul e o diră / De singe cald: îl sorb și îl respiră“) și candid nemeditative.

Imi plac mai puțin poeziile (multe) care înclină spre sentimentalismul cumințel al romanței, oricîtă finețe de limbă ar fi în ele: „Se umplu vîile de frunze. Vai, / Pe sub troiene pașii putrezesc / Și n-o să mai presimt că mă aștepti. // Amare lacuri se adună-n noi / Cînd lacrima nu se mai poate plînge; / Cîndva eram copii, credeam orice, / Acum și de dovezi ne îndoiim. // O, neputința de a fi sămîntă, / Ca vîntul să mă-mplînte cu putere / În mușchiul tinereții tale!“ Poeta are ureche muzicală și e pîndită de facilitate, căci versul ei docil, lichid, ia repede orice formă. Nu mai mult decît un crochîu e **Voluptate**, fără adîncime, simplă caligrafie, în stilul lui Topîrceanu: „Fremătarea narel sale / Ca o pînză de corăbii. / Ca o frunză răsculată / De foșnirea unei vrăbii // Nu în lanțuri ea ne ține. / Nici în lanțuri, nici în funii. / Ci cu friie mai ușoare / Ca păienjeniișul lunii“. Comparația devine stereotipă: „Cum iepurii stîrniți din ascunzișuri... / Așa și eu de visuri fugărită“ Sau: „Cum fluturii din primăveri răsăr / Jilave aripi înmuind în soare, / Iubirea se avîntă-n mine iar...“ Cu astfel de banale fraze își întîrește poeta mîna îndemnată spre virtuozități caligrafice. Dar romanțele rămîn romănțe. Sentimentalismul lor domestic e din ce în ce mai vizibil la Carolina Ilica și ar fi păcat dacă (e și o chestiune de vîrstă) poezia ei ar pierde prospețimea simțirii înlocuind-o cu surogatele inimii.

Dați ordin să înflorească magnolia este probabil cartea cea mai bună de pînă acum a lui Dan Verona, poet de la început interesant, însă foarte inegal, coborînd neașteptat de repede, după un prim volum promițător (iar pentru cîțiva critici excepțional), la altul de versificații pe temă dată. Imnele cu care a debutat au impresionat prin amploarea imaginației și prin ceremonie pînă la a-l face pe Al. Paleologu să vadă în autorul lor un nou Hölderlin. Am fost reticent atunci, mai degrabă iritat de emfaza viziunilor decît tulburat de adîncimea lor și pîrîndu-mi-se că poetul simulează, ajutat de cultura clasică și de vocabularul bogat, de stăpînirea

cu virtuți metaforice, un scenariu ingenios ca și, de pildă, *mutatis mutandis*, drumul printr-o civilizație din **Memento mori** sau reînnoirea la epoca lui Alexandru cel Mare din **Monolog în Babilon** (De altfel, Eminescu, din evocările spațiilor mitologice exotice, Al. Philippide și, s-ar mai putea adăuga, Macedonski din **Rondeluri** sau Ion Pillat din cameele apolinice sînt maeștri incontestabili, cel puțin în acest volum, ai lui Aurel Rău). Peisajul cultivat de poet e mai mult unul interior. O vizită la muzeul Tzar-torski din Cracovia aduce revelația eternului feminin, fluid și alunecos ca argintul viu: „Atîtea lunecări de felină / Printre degetele culorii // Poetul e-n lacrima lui dintii, / vede șarpele, mărul // și Femeia cu nevăstuică de Leonardo / da Vinci. Ea trece lin // ca printr-o apă, prin fața tabloului, / unde-o pierzi“. (În muzeul Tzar-torski).

Ochiul gîndului din lăuntru se deschide însă și mai mult cînd rămîne deschis și ochiul din afară. Poetul visează cu ochii deschiși. O „liniște de amiază“, pe cîmpurile asiatice îi sugerează liniștea eternității, nirvana: „Într-adevăr, nicăieri în lume / albastrul zilei nu e mai coplesitor... / Aș putea să rămîn să ascult zile-n șir / cum inima mea de vecie se-narcă“. Noaptea, în schimb, la răspîntie de drumuri, se aud „hergheliile vîntului“.

Un poem despre cămilele asiatice devine un imn al muncii, al „poverilor“ care înfrumusețează: „Pe culmea domoală, plecate pe boltă / se leagănă cămilele în asfințit / cu ziturile întinse ca niște lebede (s.n.) / Sînt mii de ani de

limbii, o formulă de poezie și nimic mai mult. Să spun acum că **Dați ordin să înflorească magnolia** mă confirmă? Ce-i drept, într-un fel paradoxal: prin întoarcerea pe dos a formulei de la debut. Părăsind cu totul solemnitățile cam pompoase de acolo, Dan Verona preferă discursivității lente, fastuoase, decorative a imnurilor o poezie parodică, sarcastică, urmărind tocmai a discredita „poeticul“: prin reflecție abstractă, proză, stil conversațional, ironie, fantasmagorie sau glumă. Volumul lui de debut suferă de o exagerare a elementului „poetic“, dilatat, umflat, ca o pînză de corabie cu vîntul în spate. Astăzi Dan Verona stringe pînzele și navighează contra curentului, folosindu-se de mijloace mult mai puțin spectaculoase poetice. De la o lirică de ritual, la subminarea ritualului poetic însuși — aceasta este evoluția. Unde este însă autentic Dan Verona? În tonul de oficiere, pretențios, solemn, sau în acela coroziv, acut, modern? În acceptare sau în respingere, în imn sau în pamphlet?

Tema fundamentală din **Dați ordin să înflorească magnolia** este (semnificativ lucru) aceeași ca și în **Proprietarul de poduri** al lui Mircea Dinescu: polemica împotriva „civilizației“ mutilante, încercarea de a regăsi paradisul pierdut al naturii, copilăriei și inocenței. Ochiul inocent și Orașul tentacular: poezia care imprumută întregului volum titlul e o radiografie morală a celui din urmă prin cel dintîi. Pentru a smulge „un zîmbet soției mele bolnave“, poetul închipuie o apocalipsă ironică: „O ceață grozavă / care s-a întins și-a dezbrăcat orașul de ziduri“. Ca din glumă, poetul privește în intimitatea morală astfel dezgolită a Orașului, descriind panica omului rămas fără „armura de peste zi“ a conveniențelor sau a ipocriziei. În **Ciudata psihologie a portocalelor** sau în **Femeia cu piersici** (poeme admirabile, ce-mi reamintesc de L. Dimov) se petrec în Oraș întimplări la fel de stranii. Ele țin de miracol: Orașul e confruntat cu neobișnuitul, cu insolitul, cu Miracolul. Camioane de portocale sosesc, odată cu iarna. Portocalele invadează străzile, urmăresc perechile de îndrăgostiți, mușcă de picioare pe pietoni sau rid sub nasul milițienilor: „Numai cele ce n-au părăsit magazinul / La timp / Care n-au păcălit miinile hrăpărețe / Ce le-au baurat calea / Sint triste. / Ele nimeresc în / Sacoșe murdare și pîntecoase / și pe drum / În semn de protest / Se sinucid.“

cînd merg așa / și nu mai obosesc și nu se mai opresc. / Pe spinările lor s-au legănat / toate poverile lumii. Pășind încet și grav par însăși soarta“. (Cămilele) Simțul plastic al poetului funcționează din plin: „Murînd, mă-ngrăpă la Wernigerode / „Așa-și dori el“ / Știi ce-nseamnă Wernigerode? / Un cuvînt / Făcut din pietre colorate / Făcut din țigle colorate / Și din ferestre / În care stau eu și cînt“ (Wernigerode).

În peisaj solar oriental, poeziile se metamorfozează în veritabile stampe. Sugestia muzicală a succesivității amuțește în fața vizualității statuare: „Podul turcesc din Mostar / doarme-ntr-o ziduri vechi de cetate / Din adîncime, susurul apei / pînă la el în azur nu străbate // Cum stă sub cerul dogoritor — / peste casele mici, pînă la el ajung, / cu-n suier mut, ca veacurile lungi, / doar sulilele minaretelor“ (Podul din Mostar). Uneori, aceste forme plastice ale incremenirii trecutei istorii capătă accente subtile ironice: „Doarme sultanul și doarme pașa cel sîngeros / și doarme spahiul întotdeauna gata de luptă — / Turbane mai mari, turbane mai mici / care sfîșie ceața“. (Morminte turcești). Printre vestigiile antice Elade sau Mesopotamiei, poemul e grav și solemn — de o solemnitate uneori prea austeră, ajungînd la texte cam obscure — ori greu de nostalgii și, citeodată, zgłobliu, iubitor de joc: „Potire de frunze verzi. / Din care bei cerul locului / pînă-l pierzi // Cu care măhuri trecutul plumburiu: / Și ești / sacral și pustiu // ... Și dînd / rost felahilor și poezilor / știutori de cînd sînt, // la fel, oricît ostenești ori sui / ziua șaptea în

O „femeie cu piersici“ trece prin Oraș. Mireasma pătrunde peste tot, pînă și „în cele mai ascunse“ locuri, bărbații își pierd mințile, vatmanii abandonează tramvaiele pe linie („și coborau și cu șapca pe ceață / băteau aerul spre strada aceea / învinși de mireasma femeii cu piersici“), clienții restaurantelor se ridică amețiți de la masă, generalii își încheie vestoanele cu nasturi din sîmburi de piersică, scaunele directorilor se transformă în piersici, ca și automobilele ce se rostogolesc pe străzi. Altădată, o veerită sau o femeie ce seamănă cu Electra pătrund în casa unui bărbat, iluminînd-o. În toate acestea, și tema și sentimentul dominant sînt aceleași. Mai direct polemic, alte poezii, ca de exemplu **Viața pe roți** („...am scris acest poem... în memoria celor nevinovați care ades nimeresc sub roțile civilizației“), sînt, artistic, mai puțin reușite, lipsite de poezia secretă ce emană din orice subiect, oricît de prozaic, dacă este tratat cu imaginație. În **Viața pe roți**, tonul e prea crispat (ca și la Mircea Dinescu, de altfel) și versurile rămîn prozaice. Îl prefer pe Dan Verona din poeziile sugestive, „fantasmagorice“, pîrînd a glumi cu lucruri foarte serioase și fiind în definitiv niște meditații profund lirice deghețate în scurte dialoguri socratice: „Copiii mei, îl cheamă Magistrul într-o zi / pe Bătrînii Studenți. / Știința despre Om se învață oare / precum distanța dintre două stele — / aproximînd-o? / Se uită Bătrînii Studenți unul la altul / și dădură din umeri. / Se ridică în cele din urmă / Bătrînul Student din Tagma celor Sceptici / și spuse: / — Bănui răspunsul dar nu știu cum / înțelesul profund îmi lunecă printre degete. / — Dar mirosul trandafirului, mai spuse Magistrul, / îl puteți aduce în pumn pînă la mine? / — Încerc eu, se repezi Bătrînul Student / intrat de curînd în Cercul celor Utopici. // Ceilalți așteptară pînă cel plecat / înaintă cu pumnul strîns pînă / în fața Magistrului. // — Nimic, spuse Acesta. Nu se simte nimic, spuse Acesta / întîrziînd deasupra pumnului desfăcut. / — Mi-a lunecat printre degete, se plîne / Bătrînul Student / mirosînd și el pumnul cu nedumerire. // A fost încă una din rarele clipe / cînd Bătrînii Studenți cu coatele roase învășînd / Știința despre Om / se îndoieră că vor ajunge cîndva / la Corola Înțelepciunii“.

Nicolae Manolescu

lume / nu-i“. (Curmali) Sau: „S-ajung la grădina lui Adam / și la pomul maicii Eva / mult nu mi-a lipsit / Mergeam fluierînd înspre Golful Persic, / decît părții mai fericit. // Doamne, smerit-ăsta / sub fructele Tale-oprite! / Grăbit / și-ă răspunde cînd m-ai striga // ... / S-ajung la grădina lui Adam / și la pomul maicii Eva. / mult nu mi-a lipsit / Mergeam fluierînd înspre Eritreea, / cînd soarta s-a răzgîndit“. (Drum spre Basra). Ca și în volumele sale anterioare (mai cu seamă în **Micropoeleme** din 1975), Aurel Rău practică și aici o poezie scurtă, de maximă concentrare a expresiei, în genul haiku-urilor japoneze, de rafinament și sugestivitate: „Pod roșu-arcuit / Vine ziua spre mine / în straița Shinto“. „În tren spre ocean. / Irump idei, alea-nuri. / Seara mășteră“. (Jurnal Haiku). Sau: „Tot stînd cu somnul de vorbă / lumina m-a-nvăluit“ (Muntele Fuji). O stampă precum poezia **Warnemünde** se compune, de pildă, dintr-o serie de stampă într-un vers: „Dunele mimînd vara. / Plăcerea farului vechi de a se ști fotografiat // Și colecția de stele de mare, din buzunar. / Și foamea oarbă a pescărușilor“.

Poet al lumii, Aurel Rău își caută obstinant umbrele gîndului, pentru a le muzicaliza. Poate însă că o respirație epică sau baladescă mai liberă n-ar strica acestei poezii, de elevată spiritualitate, dar cu diamante cam căutate citeodată.

Fănuș Băileșteanu

O antologie despre 1907

DUPĂ Flăcări de primăvară, cuprinzătoare antologie apărută la Editura Minerva sub îngrijirea lui Victor Iova — și care își propune să prezinte cititorului textele clasice ale literaturii noastre, de la I. L. Caragiale la N. Iorga, prilejuate de marea răscoală din 1907 — Editura Eminescu este prezentă în librării cu o culegere*) de texte inspirate de același eveniment, aparținând însă, de această dată, unor autori din zilele noastre... Antologia este alcătuită din trei părți: prima parte, **Eseuri**, propune o abordare a subiectului mai ales din punct de vedere istoric și sociologic. Academicianul Iorgu Iordan, pornind de la cunoscuta lucrare a lui Radu Rosetti, **Pământ, sătenii și stăpînii în Moldova. Tomul I. De la origini pînă în 1934** și comentind datele mai mult decît grăitoare pe care ni le oferă cu privire la starea țărănimii din acea perioadă, semnează, de fapt, ceea ce am putea numi cuvîntul introductiv al cărții, scris cu sobrietate și cu aleasă erudiție. În **Răscoala în literatura socială a anului 1907**, G. Zane se ocupă îndeosebi de intelectualitatea vremii — subliniind poziția acesteia față de evenimentele din 1907: „În limitele societății în care trăia — observă autorul articolului — intelectualitatea democrată în 1907 a căutat să înțeleagă cauzele răscoalei, [...] și să găsească soluții pentru îndreptarea stărilor care o provocaseră”. Sînt citate pagini mai mult decît revelatoare din N. Iorga, C. Stere, A. D. Xenopol, N. Titulescu, Radu Rosetti, care pun

*) 1907-1977 — De acolo, de unde a pornit văpaia — Culegere de eseuri, reportaje, nuvele, schițe, povestiri inedite. — Ed. Eminescu, 1977

în evidență o cercetare lucidă a răscoalei, precum și a cauzelor ce au declanșat-o.

Reportajele — acestea alcătuiesc cea de-a doua secțiune a cărții — adună nume de scriitori și reporteri în parte bine cunoscute de cititori. Dacă textul lui D. R. Popescu ni se pare a se înscrie mai degrabă în perimetrul literaturii propriu-zise, plasarea acestuia în capitolul ultim al cărții ar fi fost mai firească — reportajele semnate de Pop Simion, Mircea Cojocaru, Nicolae Mateescu, Mihai Pelin, Vasile Băran, Ștefan Dimitriu etc. reușesc — ori de câte ori clișeele de tot felul nu devin prea coplesitoare — să coboare în istorie și să capteze ecouri dintre cele mai grăitoare legate de eveniment. Sînt folosite fie documente de arhivă, fie mărturii ale oamenilor. Să cităm, de pildă, împreună cu Mircea Cojocaru, dintr-un memoriu al locuitorilor din comuna Tudor Vladimirescu, adresat ministrului de interne, Ion C. Brătianu: „Dar vă rugăm Domnule Ministru de Interne, a vă întoarce mila și către noi, căci timpurile de astăzi nu le mai putem suferi, nu mai avem cu ce trăi, n-avem ce mai purta noi dintr-o țară așa de bogată cu pămînturile cele mai bune și roditoare, cu riurile cele mai dulci. Și să ajungem să murim de foame în o asemenea țară chiar în ținuturile cele mai bune asta nu se poate...”. Pasionant la lectură ni se pare a fi reportajul semnat de Al. Monciu Sudinski, **1907 — vinătoare de studenți**. „Călăreții îmbrăcați în alb” din marea roman al lui Liviu Rebreanu, proiectii ale imaginației mai curînd decît ființe reale, descoperite de reporter în arhivele vremii sub numele de „studenți” sînt investiți

cu aceeași nobilă misiune ca și în Răscoala, aceea de a îndemna la revoltă și de a insufla curaj țăranilor răsculați. Adevărați mesageri ai speranței, frați, după cum observă și Al. Monciu Sudinski, cu „Chivără Roșie”, cel de al patrulea ortac (a cărui existență din carne și oase nu a fost niciodată certificată) al „crăișorilor”, împărații neincoronati și în opinci ai Ardealului.

Un caracter mai pronunțat „ocazional”, îl au producțiile literare propriu-zise adunate în cel de-al treilea capitol al antologiei. Pe lingă textul deja amintit de noi al lui D. R. Popescu, reținem proza „de atmosferă” a lui Radu Petrescu, un „exercițiu” desigur, dar scris cu o mină sigură. După lectură rămînem, de asemenea, cu impresia că narațiunea face parte dintr-o lucrare mai amplă. Dacă Horia Ungureanu ne relevă în povestirea sa **Biciul o reală cunoaștere a satului de astăzi**, caracterul

mult prea convențional al narațiunii pune totuși în umbră virtuțile mai subamintite. Florin Bănescu reușește în povestirea sa **Oglindă cu chip de împără** să croiască un frumos chip de bătrîn desprins parcă dintr-o veche legendă. Celelalte povestiri și nuvele semnate de Mircea Horia Simionescu, George Niculescu-Mizil, Constantin Georgescu, Dan Mutașcu, Șerban Nedelcu, Radu Selejan, Eugen Teodoru, Mihai Tunaru, inegal ca valoare, ne prilejuiesc o reîntîlnire cu proza unor autori cunoscuți. În general, o mai mare exigență, la acest ultim capitol al cărții, n-ar fi fost detrimentală. Altfel, alcătuită judicios, culegerea apărută la Editura Eminescu reține în mod sigur atenția cititorului care se întoarce infiorat spre cumplitul an 1907.

Sorin Titel

Autenticitatea evocării istorice

ÎNTR-UN moment în care producția editorială ne oferă, mai mult ca oricînd, lucrări de inspirație istorică și cînd mulți scriitori manifestă o înclinație neobișnuită pentru evocarea (în versuri sau proză) a epocilor și eroilor de demult, iar cititorul se apleacă din ce în ce mai interesat asupra unor asemenea opere, o discuție teoretică ar fi desigur oportună. Cu atît mai mult cu cît în dezvoltarea acestui curent oarecum general se pot observa concepții foarte diferite în ce privește tratarea subiectelor istorice. Au apărut, de exemplu, romane care fac exces de documentație, altele fanteziste, care într-un pretext istoric brodează simple aventuri sau drame eterne, romane care glorifică poetic un eveniment sau o personalitate a trecutului, altele care demitizează, romane care problematizează modern un conflict consumat cu sute de ani în urmă și altele care aspiră spre reconstituirea plină de savoare și pitorească a lumii de altădată. Nu vreau în aceste cîteva rînduri să-mi asum sarcina unei discuții atît de cuprinzătoare. Doresc doar să exprim cîteva constatări făcute în cursul lecturii mai multor lucrări de acest gen apărute în ultima vreme.

O observație pe care o impune cantitatea unor asemenea lucrări este aceea că atît scriitorul cît și cititorul dovedesc în acest moment nu numai o avidă curiozitate față de materialul istoric național sau universal, dar și o imensă nevoie de autenticitate în literatură — autenticitate pe care o evocare istorică, prin simplul fapt că poate fi verificată documentar, o oferă aparent nemijlocit. Spun aparent pentru că nici o formulă literară nu a scăpat pînă acum de subiectivitatea creatorilor și nici romanul istoric, dacă e să ne referim numai la

el, nu a făcut excepție chiar atunci cînd autorii au insistat asupra cercetărilor de arhivă întreprinse. Dar această impresie de autenticitate n-o stimulează, ciudat, documentarea abundentă, ci o anumită solicitare a actualității, a problemelor, dramelor, psihologiilor actuale în tabloul epocilor revolute. Să explic. Se poate ca un roman care își axează întreaga desfășurare pe mărturiile istorice, pe textele și actele de arhivă, pe restaurarea exactă a personalității unui erou, să nu satisfacă tocmai dorința de autenticitate, dacă documentarea este lineară și netransfigurată artistic, dacă autorul nu se aventurează într-o ipoteză psihologică sau într-o interpretare complexă a personajului său, dacă se limitează timid să-l prezinte numai sub aspectele „atestate” ale acțiunilor lui fără a-i oferi dimensiuni moderne.

ÎN schimb, ea apare într-o lucrare cu caracter original — despre care din nefericire s-a vorbit nepermis de puțin în paginile revistelor noastre — în poemul dramatic, epic și eseistic totodată al romancierei Alice Botez, dedicat lui Dimitrie Cantemir: **Dioptrile sau dialog la zidul caucazian**. Deși formula literară adoptată este mai pretențioasă, de un remarcabil rafinament, implicînd o anume pregătire filozofică, participarea în chiar timpul lecturii la un proces meditativ cu rezonanțe profunde, cartea impune un portret al domnitorului patriot și erudit de o surprinzătoare modernitate. Documentul este absorbit în trăsăturile portretului, lăsînd totuși liberă interpretarea conflictului interior, într-un sens apropiat mentalității noastre. Alice Botez mărturisește în Prologul autorului și apologia eroului care însoțește textul

EUGEN PĂTRĂȘ : Primăvara

Dioptrilor cum a surprins, citind opera lui Cantemir, structura duală a personalității lui, care imbină un cărturar („bătrînul dascăl” din poemul eminescian) și un luptător, un teoretician al istoriei și un practician politic, „un prinț al cunoașterii în criză de certitudine, căci «îndoiala este semnul unei crize și criza presupune ignoranța rezultatului ultim», zice el cu luciditatea pe care prinții istoriei n-au avut-o. Un prinț al idealului patriotic, neimplinit pînă la moarte, dar săvîrșit în viitor. Așadar, «Un erou al timpurilor noastre». Analizînd opera și existența politică a lui Dimitrie Cantemir, scriitoarea avansează o soluție de aprofundare a personalității lui: coexistența unor contradicții în structura eroului care tind să se rezolve, să-și găsească rezolvarea, într-un timp refuzat de destin. În lumina acestei tensiuni — între împlinire și moarte care o suprimă —, omul Cantemir este un paradoxal care trăiește o dramă a cunoașterii și a vocației! Textul **Dioptrilor** este bogat în sugestii și incită prin ipotezele lui o judecată proaspătă, subtilă și foarte modernă în esență a cărturarului și domnitorului moldovean. De aceea mi se pare o operă care contribuie mai adînc nu numai la cunoașterea unei mari personalități a trecutului, dar și la cunoașterea spiritului modern de asimilare a epocilor și eroilor de altădată, și la cunoașterea propriei noastre conștiințe.

ȘI aici aș vrea să adaug o observație comună, banală, privind autenticitatea lucrărilor de inspirație istorică apărute în ultima vreme. În mare firească, pentru că cititorii și editurile s-au ațarase de această specie literară, își aparțin imediat produsele standard, rețetă de succes ieftin: romane de aventuri care se dau drept romane rice, evocări superficiale și extravagante etc. Ele contribuie tot atît de puțin cunoașterea trecutului nostru, ca și cunoașterea prezentului nostru. În toate aceste încercări literare, figurile marcante ale istoriei noastre seamănă între ele ca două picături de apă: aceleași delimitați, o lipsă de individualizare care face neverosimili, și istoric și uman. Etalarea sentimentelor patriotice în radele sfătuitoare ale personajelor, ca să-și echilibreze educativ într-o construcție în care domină interesul pentru acțiunile surprinzătoare, de efect cinematografic, este inefficientă. Calitatea literară a unei lucrări nu este de neîntors în această privință. Ea este cea care stîrînește participarea cititorului la interpretarea evenimentelor istorice și care oferă strălucire și vitalitate unor personaje din trecut. Numai calitatea literară a unei lucrări de acest gen sprijinită de o concepție clară asupra istoriei, pe o imagine coerentă și semnificativă a epocilor evocate ca și a epocii pe care o trăim — potolește setea autenticitate a cititorului de azi.

Dana Dumitriu

Climat pasional

O MĂRTURISIRE a lui Fănuș Neagu, în loc de prefață la ardentele și scârpătoare Cronici afurisite*, un răspuns, pe care altcineva nu l-ar fi putut da, la întrebarea de ce scrie, dacă scrie din patimă sau pentru că așa s-a obișnuit: „Scriu pentru că la optsprezece ani n-am găsit opium. Pe la noi, prin județul Brăila, nu se cultivă cînepă indiană. Atunci am început să mă joc cu vorbele. să le împerechez și să le adun, totdeauna altfel, și-am văzut că pot să le fac să scape“.

Da, se poate scrie, și încă foarte bine, și din acest imbold, literatura ar fi tristă și inutilă dacă s-ar mărgini să-și clameze o „seriozitate“ pînă la urmă meciocă. Atît de seriosul Thomas Mann se simțea departe pînă la deznăscut de seriozitatea tipic burgheză, plină de sine, plină de importanță, a concetățenilor săi. Lui îi aparține formula: arta este — obligatoriu — și joc, spectacol, petrecere. Și cît de bine știa să se joace ne-o dovedesc capodoperele sale, prima dintre ele — *Muntele magic*. Reinviindu-l pe Goethe (în *Lotte la Weimar*), i-a plăcut să ni-l descrie ca pe un mare om jucindu-se, fără ca asta să-i atenueze grandioarea, dimpotrivă.

Arghezi este un uriaș care se joacă; și se joacă tocmai pentru că este o fire pătimașă. La fel, autorul *Cronicilor afurisite* iubește spectaculosul, petrecerea voioasă și exaltată în același timp, feeria. O lume de basm, de poveste, de carnaval palpită în scrisul său. Pentru asta, trebuie desigur să consume opium: cuvintele sînt opiumul său. Scrie pentru că îi place să împerecheze cuvinte și pentru că simte, e sigur de asta, că o face cum încă nimeni n-a știut s-o facă, nimeni nu-i seamănă. S-ar zice că această patimă pentru joc poate periclita patima cealaltă, pentru lucrurile serioase și grave. Ei bine, nu, patima e una singură, una și aceeași. Jocul condiționează gravitatea și-o face cu puțință. Și

* Fănuș Neagu, *Cronici afurisite*, Editura Sport-Turism, 1977

cînd dăm peste o altă mărturisire, n-avem sentimentul că ea ar contrazice fundamental cele citate mai înainte. Dimpotrivă, le confirmă, le explică: „Scriu apoi pentru că omul trebuie apărat. Nu știu să laud. Temperament nenorocit — cînd o fac, toată lumea se strîmbă. Știu în schimb, să cînt și să apăr, și foarte mulți oameni au nevoie de ajutor. Îndrăznesc să visez ca un nebun că le pot lumina o clipă de viață. E imens. Am îndoieli și strigăte și mă doare neomeneste durerea. Și-mi place, dau peste margini de plăcere, cînd intîlnesc oameni veseli“.

Se poate, deci, răspunde la întrebarea de ce scrie? invocînd, în egală măsură, și fără vreă contrazicere, sensibilitatea la durerea omenească — și setea de petrecere prin cuvinte, prin felul surprinzător, năzdrăvan, al împerecherii lor.

Exaltarea jocului în plin climat pasional, dar și a pasionalității în joc; a gratuitității în plină confruntare și luptă; a supremei dezinteresări în momentele cînd confruntarea amenință să coboare în zonele joase, urit-utilitare; exaltarea libertății de opțiune ordonate doar de normele civilizației și ale moralei umane; exaltarea, în fine, a frumuseții acțiunilor, fără altă determinare decît aceea impusă de propria lor lege, riguroso respectată — iată ce descoperim, cu incintă și cu un viu sentiment al consimțirii, în miezul de caldă intimitate al acestor cronici-mărturisiri de credință; cronici-poeme; cronici (în cele din urmă) ale timpului nostru; pentru că sînt contemporane în literă și spirit, angajînd nu numai viața sportivă, dar și un complex de „situații“ caracteristice prin generalitatea lor, prin tikul, prin „morală“ secretă pe care o conțin.

LIMBA românească este sărbătorită în ele, cum de multă vreme n-a fost sărbătorită, de la tabletele lui Arghezi și ceremoniile verbale și scriptice ale lui Mihail Sadoveanu; dar nu e vorba numai de atît; și în cazurile citate, valorile de stil, vigoare și eleganță expresivă izbucnesc dintr-un veritabil cod al existenței plenare, dintr-o

artă de a trăi guvernată de (bine) ascunse principii; ascunse de cite ori trebuie — și proclamate deels și deschis, iarăși de cite ori trebuie. Vorbei cu două înțelesuri, vorbeii cu efect întîrziat, subtilităților și ambiguităților de limbaj din unele cronici, li se substituie în altele, de mai scăzută frecvență, dar de egală intensitate, cuvîntul răspicat sentențios, în serviciul unor convingeri stabile, care se cer afirmate cu toată puterea. Autorul *Cronicilor afurisite* iubește și exaltă înfruntarea deschisă, spectacolul frumos al luptei (sportive), dar detestă, cum numai el știe, adică extraordinar de expresiv, violența lipsită de „stil“, brutalitatea interesată, cum ne-o dovedește (între altele) admirabila tabletă *Săptămîna apucaților*; care trebuie citită într-un anumit fel și nu într-o interpretare plat-literară, pentru a se vedea ce „spune“ de fapt. O lectură (să-i zicem așa) inteligentă, capabilă să-i perceapă adevăratul fond, dincolo de stratul unor discutabile „preferințe“, trebuie, neapărat să o lumineze din interior, altfel totul se prăbușește în neantul disputei sterile (dintre „părerea mea“ și „părerea ta“, egal de neinteresante). Violența „de limbaj“ eficient folosită împotriva violenței pur și simplu și a violenței fără sens, primare, instinctuale și animalice, această „ciocnire“ de lucruri doar aparent inrudite, este în spiritul celui mai autentic Fănuș Neagu, și al celui mai profund: „Cîteva seri la rînd, un miliard de oameni, minus unul (ăla sînt eu), s-a înghemuit în fața televizorului sau în săli de cinematograf ca să-i asculte pe Clay și Frazier cum se insultă, promițîndu-și unul altuia luni de spitalizare, și apoi cum se ciomăgesc și se fac, reciproc, faină de oase, riu de terci și așa mai departe, pînă te-apucă greata, și-ți vine să înghiți un simbur de măslină ca să te schimbi în arbore la țărnuț Mării Ionice [...] N-am nici o umbră de stimă pentru sportul cu mînușile de-o tonă. N-aveam nici înainte. Găsesc că lumea de pretutîndeni ar trebui să-l interzică (și unele țări au făcut-o), fiindcă e deznăscut să gindești, măcar,

că acest sport cuprinde un dram de noblețe [...] Desfășurat sub pecetea morții sau a abandonului [...] boxul se cere pus în afara ideilor de civilizație, distanța dintre el și luptele de gladiatori fiind, uneori, minimă. Cîteodată, un pui sau o mamă de bătaie nu strică nimănui (cine n-a furat o palmă pe bună dreptate, nu-l om), dar de aici pînă la a-i proclama artiști în felul lor pe cei ce-și sparg buzele, nasul, ficatul și alte organe și măruntaie, e un drum lung și ridicol, pe care ar trebui să-l acoperim cu minie. «Dar uitați-vă la Clay, a strigat Frazier, la o conferință de presă, e nebun, e nebun de legat». «Iar tu ești un nenorocit de gîndac!» a urlat Clay. Nimeni nu i-a contrazis — săptămîna apucaților — și un miliard de oameni s-a ghemuit în fața televizorului să-i vadă mugînd sub lovituri.

Pe Nurmi, Iolanda Balaș, Zatopek, Kuř, mari campioni ai atletismului, nu i-a văzut și nu i-a auzit nimeni improșcîndu-și partenerul de întrecere cu vorbe din lumea apașilor. Sportul adevărat obligă la respect, dincolo, insulta e stăpînă. De altfel, de dincolo se recrutează mardeiașii, gorilele, Punct“.

Punem și noi punct cu certitudinea, pe care o credem împărțită de toți cititorii tabletelor lui Fănuș Neagu, că aici nu e vorba (sau nu e vorba numai) de box, de Clay, de Frazier. Există lucruri pe care „un miliard de oameni“ se înghesuie să le aplaude, și acestea nu sînt doar meciurile de box televizate în direct. Autorul savuroselor pasionalilor și (totuși) subtil distanțelor cronici afurisite le sfidează, fără să-i pese de plăcerea perversă a „miliardului de oameni“, punînd în sfidarea sa autoritate, suflet și stil.

Lucian Raicu

Arte poetice

● CU o „artă poetică“ se deschide placheta lui Ion Beldeanu (*Mirele piinii*, Ed. Cartea Românească): „Eu cred că poezia poate fi / Chiar grava cadentă a străzii. / Ieșiți în zori să-i auziți / Incandescenta potrivire de sonori // Da, se poate vorbi / Despre mișcarea uneltelor / Meind metafore / La ora zămisirii / Marelui / Clopot al zilei“. Vigoarea declarată a acestor versuri ne-ar putea face să credem că autorul lor preferă o poezie directă, anticafolă, nutrită de sentimente și atitudinilor civice. O atare profesiune de credință e însă numai pe jumătate confirmată de poemele cărții. Poetul este într-adevăr animat de dorința unei comunicări nemediate cu tot ceea ce poate intra în raza de referință a sentimentului patriotic, a încetării de locurile natale și a pasiunii sociale, numai că dorința aceasta e trecută în versuri ce trădeză o estetici calofilia, prețioasă prin abuz de epitețe și, uneori, de o naturalitate „amenajată“ („Să ne bucurăm pentru ferita petrecere / A ploii-n potirul setosului / grăunte // Ce proaspete seve aruncă ră- / nile // Sunetul lor e un cîntec / De-a- / vestire / La vetrele sfinte / El poartă / tmeierele fructului / Spre inima — ste- / nă ducînd / Aerul pur al nuntirii / Să ne / bucurăm pentru coacerea piinii / Din care / vom rupe, spunînd : / O, dulce- / miezul / sau țară !“). Ecouri neasimilate din Blaga, n-avea să privească structura imaginii poetice, și accente de sentimentalism moldovenesc, n-avea să privească atitudinea lirică, tutelează poemele sub regim social și patriotic, potul avînd meritul evitării stridentelor și decorativului gol, chiar dacă modul său de a trăi liric nu este, deocamdată, în domeniul de această factură, prea personal. Mai directe, cel puțin în expresie, sînt

poeziile de temă intimă, deși nu lipsește nici de aici tendința de hipertrofiere. Dacă în versurile din prima categorie rezultatul valului de epitețe și construcții calofile era unul poetizant, în cele din grupul poemelor intime, efectul primejdios al aceluiași val e prozaismul. Ambele fiind variante ale artificialului. De citeva ori autorul iese din haina care-l stringe și, lăsîndu-se purtat de o melancolie blîndă, nemimată, reușește să se arate într-o lumină mai justă și mai relevantă, ca în acest „cîntec de toamnă“: „Trage porțile, vine octombrie / Lebede cîntă pe-apusuri de-aramă / E ceasul umbrelor căzute ofrandă / Și cumpene clatină aripi spre sud // Dar mina ta plînge / Culcată pe crengi răvășite / Catarge de vînt cutreieră cîmpul / Și-alunecă-n noapte bolnave fîntini // Cum trecem subțire pe lezepele de frunze / Că ochiul ni-l uple zbatere vinată / Tăcere, tăcere, și țipăt pe ape / Trupul cuminte se-apeleacă în iarnă“. Problema lui Ion Beldeanu e de a evita artificialul care, în cazul său, pare să fie o consecință a inhibiției. Altfel zis, problema curajului de a fi în consonanță cu sine însuși.

VĂDITE înclinații pentru poezia directă practică în chip deschis și ofensiv, găsim la Patrel Berceanu (*Sentimentul baricadei*, Ed. Scrisul românesc). Poezii pentru domnia sa sînt ca și fluturii „cu aripile arse“, singurii dintre fluturii care „ar putea să vorbească / despre lumină / în cunoștință de cauză“ și în această hotărîtă „artă poetică“ incapse, fără îndoială, nu numai un mod de a gîndi poezia dar și unul de a o trăi. O combinație atrăgătoare și, aș zice, duioasă, de oralitate declarativă și patos imagistic stă la baza mai tuturor poemelor din această carte,

autorul, cu o lipsă de spirit critic pe care numai firile explozive o cunosc, exprîmîndu-se cu egală convingere în registrul cu adevărat liric și în cel eminentemente prozic. Iată, de pildă, o frumoasă, prin sugestia conținutului, descriere a poeziei din interior: „Dacă așa cum spuneți / cuvîntul e-o vîietate sălbatică / în salt / iar poezia prea frumoasă-i blîndă / întînsă / fie chiar pe coapsa unui nor / de ce să mă lăsați să cred / că viața e-o pădure de salcimi / în care poetul întinde capcane / pentru rouă ?“. Și iată, în vecinătate, o așezare prozică a unor clișee ce nu pretînd talent poetic spre a fi produse: „Sînt una din baricadele vii ale / acestei țări / cu delicatețe / roua mă calcă în picior / în fiecare dimineață / aceasta înseamnă că iarba poate avea / încredere în mine / în continuare. / Păsările mi se așează pe umeri / după îndelungate tatonări — / ceea ce-mi dă de gînd / În schimb așeze balurilor / din cartierele muncitorești / sînt lipite pe sufletul meu / așa cum se cuvîne“. Dacă în primul exemplu trimiteră, bunăoară, la Mircea Dinescu e complementară unui fior autentic și personal, în cel de al doilea nu găsim decît un Sorescu degradat. Principala calitate a poeziei lui Patrel Berceanu este sinceritatea morală izbucnind în versuri într-un chip direct care nu exclude însă premeditarea unor anume efecte ale discursului. Recitate, poemele, mai exact o parte dintre ele, ar face în prima clipă succes spre a cădea apoi în desuetudine. Vreau să spun că defectul lor, egal ca putere calitativă, e unul de adîncime. Sinceritatea morală este în aceste poezii pe cît de explozivă pe atît de superficială. Poetul și-a pus întreg talentul — deloc neglijabil — în slujba sugerării prin avînt lexical, prin asociații șocante ori prin exces de oralitate, uitînd că poezia nu poate fi numai explozie ci și, în relief, ei mai profund, implozie. Puritatea, care e de-a dreptul o temă lirică la el, poate fi, la rîndu-i, exterioră și poate fi lăuntrică. „Dacă simțiți că / nu mai puteți spune / nimic adevărat convingător / despre cer / nu vă sfiți / copiați pe dinafară / ochii copiilor“ — iată o declarație de principii la care autorul, de vreme ce a scris-o, se cuvîne să la aminte. Chiar dacă pentru asta ar fi să-și schimbe „arta poetică“.

Laurențiu Ulici

Calendar

- 22.IV.1937 — s-a născut Eugen Lumezanu
- 23.IV.1872 — s-a născut Nuși Tulin (m. 1941)
- 23.IV.1894 — s-a născut Gib Mihăescu (m. 1935)
- 23.IV.1901 — s-a născut Grigore Sălceanu
- 23.IV.1903 — s-a născut George Buznea (m. 1976)
- 24.IV.1878 — a murit D. Petrino (n. 1838)
- 24.IV.1900 — s-a născut George A. Petre (m. 1958)
- 24.IV.1911 — s-a născut Eugen Jebeleanu
- 24.IV.1912 — s-a născut Marta D. Rădulescu (m. 1959)
- 24.IV.1917 — s-a născut Emma Beaiuc
- 24.IV.1919 — s-a născut Mihai Dragomir (m. 1964)
- 25.IV.1909 — s-a născut Aurel Marin (m. 1944)
- 26.IV.1922 — s-a născut Ștefan Aug. Dolnaș
- 26.IV.1963 — a murit V. Voiculescu (n. 1834)
- 27.IV.1872 — a murit Ion Heliade Rădulescu (n. 1802)
- 27.IV.1911 — s-a născut Kovacs György
- 27.IV.1950 — a murit H. Bonciu (n. 1893)
- 28.IV.1764 — s-a născut Paul Iorogovici (m. 1808)
- 29.IV.1918 — a murit Barbu Șt. Delavrancea (n. 1858)
- 29.IV.1927 — s-a născut Virgil Căndea
- 29.IV.1931 — s-a născut Ilie Tănăsache
- 29.IV.1936 — s-a născut Gheorghe Tomozel
- 1.V.1859 — s-a născut Alex. Philippide (m. 1935)
- 1.V.1895 — s-a născut Ury Benador (m. 1971)
- 1.V.1896 — s-a născut Mihail Balaș (m. 1964)

8 ore de muncă (din ziarul „Munca”, 1 Mai 1892)

1 Mai — începuturile

După un străvechi obicei, primăvara a fost întimpinată, în prima zi a lunii mai, cu petreceri la iarbă verde, cu oșpețe colective improvizate pe malul apelor și în păduri, cu jocuri și cintece de veselie — toate acestea având o singură semnificație: sărbătorirea reînvierii naturii. În a doua jumătate a secolului trecut, când muncitorimea de pretutindeni a început a se organiza, aceste petreceri au luat aspectul unor reuniuni care, din 1890, au devenit manifestări revendicative sincronizate pe plan mondial sub lozincă: **ÎNȚII MAI — ZIUA MUNCII**. Tonul fusese dat la 1 mai 1886, de muncitorii din Chicago, ridicăți împotriva patronilor care le impuneau un regim de 12 ore de lucru pe zi. Oficial, hotărârea de a se face din 1 Mai o zi internațională a muncii, a fost luată la Congresul de la Paris, al Internaționalei a II-a, la 20 iulie 1889. Moțiunea respectivă, semnată și de membrii delegației socialistilor români (Dimitrie Voinov, Emil Racoviță), propunea ca la 1 mai 1890 muncitorii din toată lumea să demonstreze pentru a obține, în primul rând, reducerea la 8 ore a zilei de lucru. Un an mai târziu — la al doilea congres socialist ținut la Bruxelles (august 1891), s-a hotărât ca această zi de 1 Mai să devină, în viitor, sărbătoare permanentă a proletariatului internațional. Delegația română, în frunte cu Constantin Mille, a semnat și această nouă moțiune.

ÎNȚII MAI — ZIUA MUNCII are deci un început cert: 1890. Și ne putem mindri că printre realizatorii acestui început s-au aflat și socialistii români.

Primul nostru Întii Mai

În ziarul „Munca” din 3 martie 1890 apare următorul apel: „Tot muncitorul să lase lucrul, în această zi (18 aprilie/1 mai), și să sărbătorească frățește Întiia mișcare uriașă a muncitorilor din toată țara, în care vor cere ca ziua de muncă să scadă la opt ceasuri. Ceea ce fac frații noștri din toată lumea, să facem și noi; avem suferințe ca și ei, ca și dinșil muncim azi mai mult decât dau voie puterile omenești”.

Apelul venea din partea Clubului Muncitorilor din București și purta semnăturile fruntașilor: Ioan Nădejde, Constantin Mille și Al. Ionescu.

Răspunzând apelului, în dimineața aceleii zile de 1 Mai 1890, muncitorii s-au adunat pe strada Academiei, în fața sediului Clubului lor și de acolo au pornit, încolonați, spre Filaret. Mulți dintre ei purtau cocarde roșii, drapelul și pancarte; și toți împreună cântau, în mers, **Deșteaptă-te române**. Pe cimpia de la Filaret, cei „peste cinci mii de muncitori” — cum apreciază ziarele timpului —, au umplut cimpul pe care fusese instalată o tribună și au ascultat discursurile ținute de fruntașii de atunci ai mișcării muncitorești: Al. Ionescu, Ioan Nădejde, Al. Constantinescu, Constantin Mille și alții.

S-a dovedit în acea zi — cum va scrie Constantin Mille — că: „un alt partid s-a ridicat în țară, că altă clasă de oameni cere dreptul la viață politică și socială și că, în sfârșit, Partidul Muncitorilor are temeinice baze și adânci rădăcini implințite în inima poporului”.

Împotriva relei orinduirii sociale

Acel prim Întii Mai din 1890 n-a fost sărbătorit numai în București, ci în mai toate orașele mari de pe teritoriul țării: Ploiești, Craiova, Galați, Brăila, Iași, Piatra Neamț; și în Transilvania, mai cu osebire la Timișoara, Arad și Cluj. Consemnările unor participanți, ca și informațiile apărute în ziarele timpului, ne fac să cunoaștem condițiile desfășurării manifestațiilor respective. 1 Mai 1890 era într-o joi — zi de lucru deci. La Timișoara, însă, peste cinci mii de muncitori au părăsit fabricile și atelierelor, spre a forma „un convoi lung, de două coloane, care a pornit de la Cafe Otthon („Regina Angliei”, cum i se spunea atunci), în cartierul Fabric, trecind dincolo de fabrica de alcool și, în sunetul muzicii, ieșind din oraș, spre pădurea Vinătorului, unde ziua a luat sfârșit într-un chip plăcut — deci totul a decurs în liniște și ordine. Între cei care au luat cuvântul atunci a fost și Gheorghe Ungureanu, care a susținut dreptul muncitorilor la ziua de muncă de 8 ore. S-au văzut atunci pe străzile Timișoarei primele cocarde roșii, care „au dat multă grijă poliției”.

La Arad, ziarul „Közvet” scrie (la 25 aprilie 1891) despre sărbătoririle din 1890 și 1891: „Totdeauna ne vom aminti de această zi ca de ideea, devenită faptă, a proletariatului internațional care-și manifestă revendicările prin sărbătorirea zilei de 1 Mai și prin care năzuiește spre un trai uman suportabil și manifestează în favoarea acestuia. Deocamdată, prin sărbătorirea de 1 Mai revendicăm introducerea zilei de muncă normale legale de 8 ore și acordarea dreptului electoral egal și general”.

La Cluj, ziarele de orientare socialistă au pregătit sărbătorirea prin apeluri publicate la loc de frunte: „Muncitori, tovarăși! Nu uitați ziua de 1 Mai 1890! Gândiți-vă neîncetat la lupta pentru eliberarea zilei de muncă de 8 ore” („Népszava”, aprilie 1890). Și astfel, la 1 Mai 1890, muncitorii clujeni, în frunte cu tipograful, au început lucrul, participând la manifestație. La adunarea ținută după defilare, s-a votat o rezoluție care, între altele, preciza: „Este de datoria clasei muncitoare să lupte împotriva (actualei) orinduirii sociale, cu orice mijloc de care dispune, pentru că oricând respectivă duce la gîtuirea clasei muncitoare și amenință libera dezvoltare a oamenilor”.

Pacea și frăția între popoare

Clubul Muncitorilor din Ploiești a fost organizatorul celei dintii zi a muncii, în județul Prahova — la 1 Mai 1892. Prin ziarul „Democrația socială” (apărut la Ploiești, la 5 ianuarie 1892), Al. G. Rado-vici, Anton Bacalbașa, Ioan Nădejde și Constantin Mille au pregătit muncitorimea, chemînd-o la manifestație și lămurînd-o asupra rostului și însemnătății sărbătorii instituită cu doi ani mai înainte, în toată lumea. Cu număr special al ziarului a fost scos la 1 mai 1892, numai în acest scop, la el colaborînd mai toți fruntașii socialisti români din timpul acela. Următorul număr ne relatează desfășurarea manifestației. A fost un început modest, determinat de măsurile poliției care a interzis pătrunderea în oraș a muncitorilor și a țăranelor veniți în adins pentru participare la demonstrație. S-au încolonat atunci pentru defilare și apoi au ascultat cuvîntările numai cîteva sute de muncitori; poate o mie. În anul următor, însă, la Ploiești au fost organizate mari și impunătoare manifestații, petroliștii din întreaga regiune apreciînd importanța zilei de 1 Mai și cinstînd-o cum se cuvenea: „zi de revendicări, de pace și de frăție între popoare”.

1 Mai 1912 — Iași

„Munca”, 18 aprilie 1890

„Munca”, 21 aprilie 1891

„Și nu-i departe ziua...”

Ziarul „Munca”, apărut la București la 25 februarie 1890, din inițiativa Clubului Muncitorilor (recent înființat), a publicat, chiar din primele numere, în afară de textele mobilizatoare pentru făurirea unirii muncitorilor, și numeroase desene; unele satirice adresate clasei exploata-toare; altele înfățișînd viziuni ale viitoarei lumi dorită de muncitori. Multe dintre aceste desene însoțeau textele referitoare la serbările de la Întii Mai. Reproducem două dintre cele mai semnificative:

1 Mai 1890: **Libertatea și munca**, avînd ca explicație textul în versuri:

Și nu-i departe ziua
Cînd sfința Libertate
Va-nținde mina Muncii
Acum ingenunchiate.

1 Mai 1891: **Facla libertății**:

Regi, bogătași nemernici, ce stăpîniți
poporul
Și facla libertății s-o stingeti încerează
Zadarnică vi-i munca, și mult zadarnic
dorul.
O! Ilieci ai nopții, în noapte reintrați!

„Sintem forța clasei muncitoare”

În cele două mari centre muncitorești dinădunare — Brăila și Galați — sărbătorirea de la 1 Mai a luat, an de an, o mai mare dezvoltare. O emoționantă amintire a sărbătoririi din 1898, la Galați, o publică, în volumul **Erupții din adîncuri** (1974), Ilie P. Gheorghiu, muncitor, socialist și apoi comunist (va fi, în 1944, cel dintii primar comunist al Galaților):

„În dimineața zilei de 1 Mai (1898), muncitorii îmbrăcați cu ce aveau mai curat, unii cu legături roșii la gît, alții cu flori roșii la piept ori cu fundițe, coborau pîlcuri-pîlcuri la port. Printre ei, perechile de tineri le agățau cocarde, le ofereau manifestul și incasau darurile pentru «Fondul de ajutor». Femeile, îngrijite și dichisite, cu coșurile de provizii în mină [...]. Trăsurile veneau cu roțile îmbrăcate în panglici roșii [...] căruțele cu boli împodobite, în coarne cu panglici roșii și tricolore [...]. Prin mulțimea adunată (pe malul Dunării, între Vad și Docuri) se aflau delegații Partidului Social-Democrat, membrii societăților de muncitori, membrii Sindicatelor, muncitorii din fabrici, ucenicii [...]. Se ridică pandela tricoloră și alături, una roșie, pe care erau inițialele: P.S.D.M.R., iar dedesubt: 1 MAI [...]. Vedeam pentru prima dată o asemenea adunare. Mi se indicase să iau și eu cuvîntul [...]. Eram atît de emoționat încît a trebuit să aștept cîteva clipe să-mi vină curajul. În cele din urmă mi-am dres glasul și am început să vorbesc. Simteam că mă înalț, simteam forța clasei muncitoare împotriva căreia nu se mai găsea pe lume nici o forță care să i se opună [...]. La sfîrșit am fost luat în brațe și purtat prin mulțime [...].”

La Brăila, unde an de an demonstrațiile de 1 Mai fuseseră împiedicate în desfășurarea lor de intervențiile brutale ale poliției, muncitorii nu s-au lăsat descurajați; au devenit și ei, tot din an în an, mai dirzi, mai neînfricați. La 1 Mai 1913 ziarul „Tribuna transporturilor” chema din nou muncitorimea: „În urma prigoanelor am devenit și mai tari, și mai hotărîți de luptă. În ziua de Întii Mai, în întrunirile noastre, în manifestațiile și serbările noastre, va trebui să ne arătăm această putere. Va trebui să facem pe cei de sus să înțeleagă că nici o prigonire, nici o arestare nu va fi în stare să abată muncitorimea de la calea de organizare, de cultură și de luptă pentru binele ei [...]”.

1913 a fost anul cînd la Brăila s-a desfășurat una dintre cele mai mari manifestații de Întii Mai; deci apelul a prins.

1 Mai 1915 — Galați

„Cerem 8 ore de lucru”

Timp de aproape două decenii sărbătorirea zilei de 1 Mai s-a făcut, la noi, sub semnul luptei pentru obținerea programului de opt ore de lucru pe zi. În toate orașele, principalele pancarte purtate de demonstranți aveau lozincă: **Cerem 8 ore de lucru**, așa cum vedem în fotografiile alăturate: I — Iași, la 1 Mai 1912; II — București, la 1 Mai 1916. La Iași; „mille de participanți cereau, mai

1 Mai 1916, București, sala Tomis, societatea tipografilor „Gutenberg”

ZIUA MUNCII

ducerea zilei de lucru" — scrie ilustrată, de unde reproducem la, iar la București: tipografia, ai societății „Gutenberg”, aveau lozincă.

ducerea aceasta nu-și va găsi so- favorabilă decât după înființa- mentului muncii (în aprilie și se va aplica și la noi conven- rată de Conferința internațională, privitoare la instituirea zilei de

Bordei

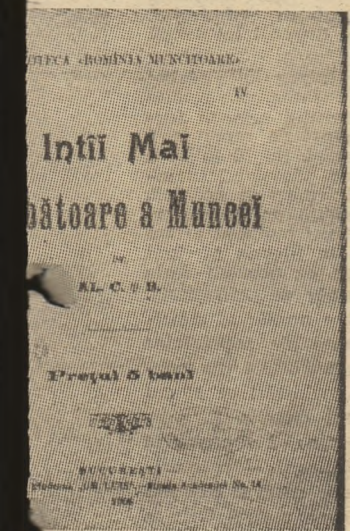
București, înainte de 1890, locul săut pentru petrecerea de 1 Mai Bina Bordei, de la Băneasa. Zia- licău deci cu regularitate aceeași de, în fiecare primăvară: „Ziua ai s-a serbat, după obiceiul stră- cu chef și veselie. S-a mâncat, la pe iarbă verde, miel la tavă și pelinul tradițional”. După 1890, trecerii fiind altul, locul a rămas dar știrile din ziare aveau alt „Muncitorii adunați la Bordei at cuvântările ținute și au cerut, un glas, aducerea zilei de lucru și votul universal”.

ntre fotografiile adunărilor de la a găsim publicată, în mai 1915, socialist „Lupta” (noul titlu luat nănia muncitoare”). Un grup din participanți veniți la chemarea Generale a Sindicatelor, pentru ori Ziua Muncii, „acum cind bur- și inchipuie că a putut ingenun- alismul”. Al. Constantinescu, în ea pe care a ținut-o atunci, a ară- zaboil (apărut la orizont) va evoluția proletară, „în fundul r, din singele vărsat vor crește evoluției”.

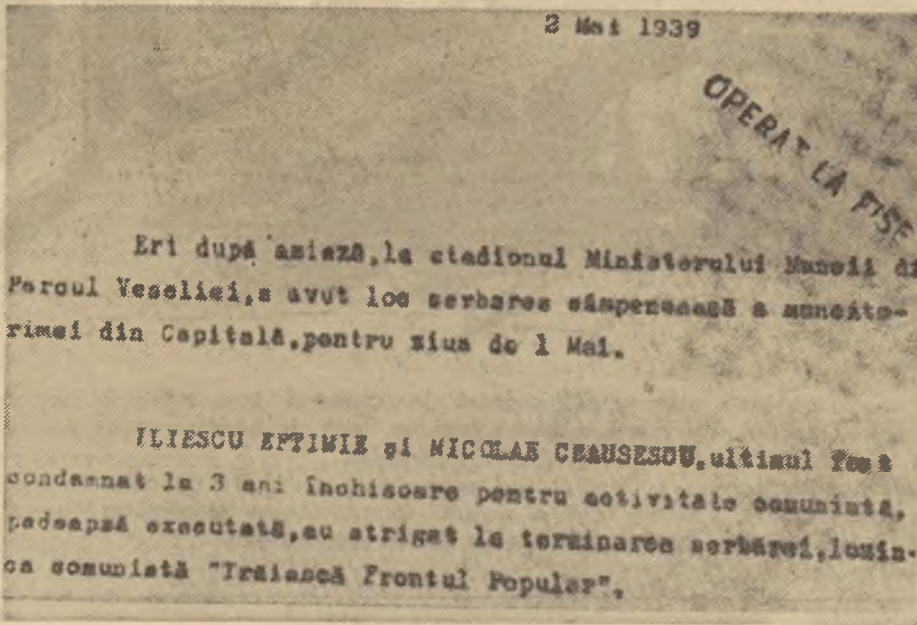
zi măreață

aprilie 1904 (după stilul vechi 1 mai, stil nou), socialistii din au tipărit și răspindit ziarul u” (număr unic), în care se face istoric al acestei sărbători, sta- din anul 1890 în toate țările care organizații muncitorești puternice y în România. „Minunată pildă nfățișează sărbătorirea de astăzi ; trtu colțuri ale pământului mun- serbează pe Intii Mai. mărturi- gură credință — socialismul ! Ce a ! Muncitorimea de pe tot glo- and la fel, simțind la fel, voidnd C — scrie ziarul, prin pana re- său, I.C. Frimu. „Intii Mai, te a torni în suflute bucurie și-n ranță [...] Prin tine, Intii Mai, dorul de libertate, dorul unei bune, a unei lumi de egali, unde ai fi asupritori și asupriți, mun- ritori [...]”.

ai 1906, printre muncitorii care a pe străzile Capitalei, a fost broșura Intii Mai Sărbătoare a părută în Biblioteca „România e”. Cei doi autori : Al. C. și B. u puteau fi decât Al. Constan- Paul Bujor, fruntași ai mișcării din vremea aceea — se adresau or : „Frate muncitor, tu știi că a fost privită la început ca o a reinvierii naturii, ca o zi a veseliei. Însă încetul cu încetul muncitoare din lumea întreagă pe această zi ca pe o sărbătoare ască și au făcut din ea o zi de ps, de manifestații [...] Munci- toate țările, uniți-vă ! Acesta fie cuvintul nostru de ordine spre a dispere din lume nedrep- a noastră va trebui să desfiin- irea de clasă, spre a nu mai fi zăgă, muncitor și patron [...] a se transformare a lumii nu va decât în Societatea socialistă”.

1 Mai 1906

3 Mai 1939

1939 — „Trăiască frontul popular”

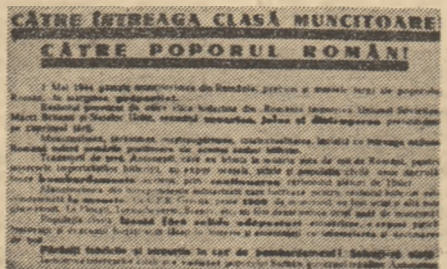
Crearea Partidului Comunist Român (în mai 1921) a dat mișcării noastre revoluționare un conducător ferm, care i-a orientat activitatea spre împlinirea dezi- deratelor majore ale întregii națiuni. Ca urmare, autoritățile au înăspriț măsurile represive, față de manifestațiile orga- nizate de muncitori, în anii următori, la 1 Mai. S-a ajuns astfel la totala inter- zicere a „subversivei” Sărbătorii a Muncii. Pînă în anul 1939, cind dictatura regală a hotărît „libertate oficială” pentru această tradițională manifestare muncitorească. Ce s-a petrecut atunci ? Să citim extrase din presa burgheză a timpului : „Tră- iască independența națională a țării !” ; „Să apărăm granițele împotriva agresiu- nii hitleriste !” ; „Jos fascismul !” ; „Ce- rem mărirea salariilor !”.

A urmat defilarea. Cei aproape cinci mii de participanți la întrunirile din săli, s-au adunat în Piața Romană și apoi, in- colonanți, au pornit pe Calea Victoriei, pen- tru a trece prin fața Palatului regal. Autoritățile, deși alarmate de „pericu- loasele diversiuini” petrecute în sălile de întruniri, n-au îndrăznit să ia nici o măsură ; s-ar fi putut produce tulburări. Comunistii, împreună cu simpatizanții lor, s-au putut impune în coloanele de defilare, mărind numărul demonstranților, de la cinci mii, la peste douăzeci de mii. I-a fost dat astfel lui Carol, dictatorul, să-și schimbe zimbetul în rinjet, pentru că din marea aceea de oameni „supuși, ascultători și mulțumiți”, au răsunat atunci lozin- cile comunistilor : „Trăiască frontul unic al muncitorimii !” ; „Trăiască 1 Mai, Ziua Muncii !” ; „Jos hitlerismul !” ; „Trăiască Frontul Popular Antifascist !” ; „Vrem respectarea granițelor !” ; „Pace plină, pământ, libertate !”. Iar mai depar- te, tot pe Calea Victoriei, în dreptul Pre- fecturii Poliției : „Vrem eliberarea tutu- ror deținuților politici antifasciști !”. Ace- leași lozinci au fost scandate și la ser- barea din Parcul Veseliei, organizată după terminarea defilării.

Sarcina asumată de P.C.R. fusese inde- plinită cu prisosință. Manifestația oficială se transformase într-o adevărată manifesta- ție revoluționară, revendicativă, a mase- lor muncitoare. Și Siguranța Statului, ne- putincioasă, silită să ocrotească orgoliul regal prin evitarea amplificării „scanda- lului”, n-a luat nici o măsură în acele zile. „Universul” din 3 mai 1939, rela- tează pe două pagini întregi : „Marea de- monstrație a breslelor. M. S. Regele pri- meste defilarea cu prilejul zilei de 1 Mai [...] Mii de muncitori, meseriași și funcționari au sărbătorit Ziua Muncii [...] Discursul d-lui prim-ministru Armand Călinescu și al d-lui ministru al muncii, Mihai Ralea”. Acestea sînt titlu- rile relatărilor, după care urmează : „Ziua de ieri a însemnat ieșirea în lume a breslelor [...] A fost în Capitală o mă- reață manifestare de ordine și disciplină. Insuși Suveranul a privit această mani- festație din balconul Palatului [...] Să fi fost chiar așa ? Un reporter neutru, dacă i-ar fi îngăduit cenzura, ar fi completat relatările cu amănunte supărătoare, alar- mante pentru autorități. În ziua aceea s-au ținut trei mari adunări în București : Congresul general al breslelor muncito- rești ; Sfatul conducătorilor membrilor breslelor și Sfatul mesesugarilor — în sălile „Aro”, „Tomis” și „Eintracht”. Fu- seseseră luate toate măsurile ca nici un „diversionist” să nu pătrundă în aceste săli. Dar Partidul Comunist Român a fost prezent, acolo, în săli, ca și în coloanele de defilare, astfel încît mult dorita ade- rarea a maselor muncitorești la politica

de dictatură regală s-a dovedit iluzorie. Pătrunderea comunistilor în această sferă de activitate oficială s-a făcut prin Cercurile culturale ale breslelor, unde își desăvîrșeau sarcinile numeroși tineri comu- niști, între care : Nicolae Ceaușescu, Elena Ceaușescu (Petrescu), Eftimie Ili- escu, Ilie Căpățînă, Gică Prodan și alții. La întrunirile din cele trei săli, aceștia au reușit să dea un alt conținut întruniri- lor, ridicînd pancarte și scandînd lozinci neprevăzute în programul oficial. S-au întocmit însă rapoarte — ca de exemplu cel din care reproducem un fragment : „2 Mai 1939. Eri după amiază, la stadionul Ministerului Muncii din Parcul Veseliei, a avut loc serbarea cimpenească a munci- torimii din Capitală, pentru ziua de 1 Mai. ILIESCU EFTIMIE și NICOLAE CEAUȘESCU, ultimul fost condamnat la 3 ani închisoare pentru activitate comu- nistă, pedeapsă executată, au strigat la terminarea serbării lozincă comunistă : Trăiască Frontul Popular”.

Rapoartele acestea — ca multe altele, sute și mii — vor sta, curînd, la baza asprelor condamnări pronunțate împotri- va frunțărilor comunisti care și-au sacri- ficat libertatea pentru cauza clasei muncitoare din țara noastră.

1 Mai 1944 — Manifestul Frontului Unic Muncitoresc

1945 — defilează 1000000 de oameni

Și a venit primul Intii Mai liber — în 1945. Defilarea din ziua aceea, organizată în Piața Victoriei din București, a avut în coloanele sale — după aprecierile zia- relor — „peste un milion de partici- panți : muncitori, ostași, funcționari, cle- rul și universitarii”. Incepută la ora 10 dimineața, această uriașă manifestare a durat pînă la 6 seara : „1 MAI 1945 ră- minînd astfel în istoria României elibe- rate ca un decisiv pas înainte pe dru- mul creator de noi destine al României de miine”. („Victoria” — 2 mai 1945).

Au apărut atunci, purtate de miinile viguroase ale celor ce luptaseră și învin- seseră, lozinci noi, revoluționare : „Tră- iască alianța muncitorilor și țărănilor !” ; „Să ștergem orice urmă a urii de rasă !” ; „Trăiască frăția naționalităților conlocui- toare !” ; „Trăiască eroii noștri !” ; „Tră- iască armata noastră !”.

Seara, la festivalul organizat în cîntea zilei, primul ministru, dr. Petru Groza, a spus, între altele : „Fie ca ziua de 1 Mai 1945, admirabila zi plină de soare, pe care am trăit-o astăzi, să rămînă simbolul biruinței proletariatului român pentru o viață mai bună, simbolul prăbușirii pentru totdeauna a reacțiunii și a forțelor întinerului care stau în calea unui proces de dezvoltare a acestei ome- niri”.

Serbăm acum 1 Mai 1977, sub același simbol ; sub aceleași idealuri.

Documentar realizat de Ion MUNTEANU

SĂRBĂTOAREA CEA DINTII dintr-un calendar ai cărui sfinți și martiri sînt încă necanonizați !...

E 1 Mai — sărbătoarea muncii și a proletariatului unit, din lumea întreagă. Dar ziua se vestește noroa- să și umedă. O ploaie fină, aici reținută, aici ju- căușe, în văzduhul cenușiu și rece, invăluie toată di- mineața acestei zile. La amiază și după-amiază, cîteva ore de intruperare, iar seara : o largă și ge- neroasă aspersiune [...]

Se simte, în toată această lume, trăind credința în marile destine pe cale de îndeplinire. E ceva care umple inima, impresionează pe oricine, chiar pe po- trivnicul doctrinar.

Poți să mai discuți dreptatea lor, cînd sînt etit de mulți, cînd trec prin viața aceasta împovărați atit de greu și cînd bunătățile vieții s-ar putea repa- tiza mai drept și mai frățește.

Au vorbit de dimineață cîteva frunțași, vorbesc și după-amiază cîteva, așa cam la întimplare, după capriciile ploii. Pe unii i-am văzut mai departe, vor- bind, deasupra tovarășilor adunați și îmbrățișînd, cu gesturi largi, idealul în marș.

Dar plouă... Plouă din ce în ce mai tare. E semn de noroc și de spor viitor, grupurile se despart, ha- rele încetează, mesele se ridică. Toate adăpostu- rile sînt pline.

Afară din grădină, sub umbrele celor cîteva cir- ciumi de la răsăpintie : lumea deasă ca peria... O parte dintre festivații votează refugierea la Flora, aici, aproape pe Șoseaua Kiseleff.

La Flora, simbolică idee !...

Și așa a fost cum trebuia să fie. După ce tovară- șii socialiști, așezînd masă lingă masă, au făcut un șir lung de capete, lung cit toată veranda de la Flora, în acest local, atit de cunoscut și de căutat de privilegiații burgheziei noastre, a răsunat intiaa oară, au răsunat profetic cuvintele :

Sculați voi oproșiți ai vieții,
Voi, osindiți la foame, sus.

Gala Galacțion

(„Victoria”, nr. 159, an. II, 1 mai 1945)

A VENIT UN TIMP CIND PROFEȚII noi au a- rătat că dreptatea sărmanului poate fi dobîndită chiar în această scurtă viață și pe acest pămînt ; că suferințele de pînă acum ale obiduiților au fost cu atit mai cumplite cu cit au fost mai injuste ; că lumea nouă ce va să vie are a se întemeia pe drep- tatea obștească nu pe silnicia celor puțini ; că pri- ciniile discordiilor dintre frații care trăiesc sub același soare trebuie scizgonite în mormintul trecutului ; că blindețea și omenia urmează să fie lege nouă pentru toți fiii oamenilor.

Abia acum trebuie să înțeleagă oamenii simbolul renașterii lui Osiris [...]

Se întimplă ca faptele mari ce se petrec în aceste zile cum n-au mai fost în istoria omenirii, că faptele acestea mari ilustrează vechiul simbol.

Fiara e doborîită ; soarele democrației a invins, bucurînd lumea după atita întunerici și după atitea crude suferinți.

1 Mai, ziua libertății muncitorilor cu braul și cu mîntea, ziua pînii pentru toți, a bucuriei de a trăi în pace se substituie vechiului vis [...] al omenirii de altă dată.

Mihail Sadoveanu

(„Victoria”, nr. 159, an. II, 1 mai 1945)

ODATA CU BIRUINȚA SOARELUI la capătul acestei primăveri întirziată, salut în această zi de 1 Mai, intiiul fără de cătușe din lunga noastră isto- rie, triumful atita vreme aminat al muncii [...]

Perpessicius

(„România liberă”, an. III, nr. 231, 2 mai 1945)

SĂRBĂTOAREA ZILEI DE 1 MAI la noi a fost în trecut stingherită întotdeauna de diferite constrin- geri și restricții. Regimurile politice trecute nu îngă- duiau muncitorimii să-și serbeze în libertate și după voia ei ziua în care este sărbătoarea ei consacrată și tradițională.

Anul acesta, pentru prima oară, ziua de 1 Mai se poate serba în chip slobod, fără nici o constringere și fără nici o restricție.

1 Mai, anul acesta, își capătă adevărata lui sem- nificație de sărbătoare a omului muncitor [...]

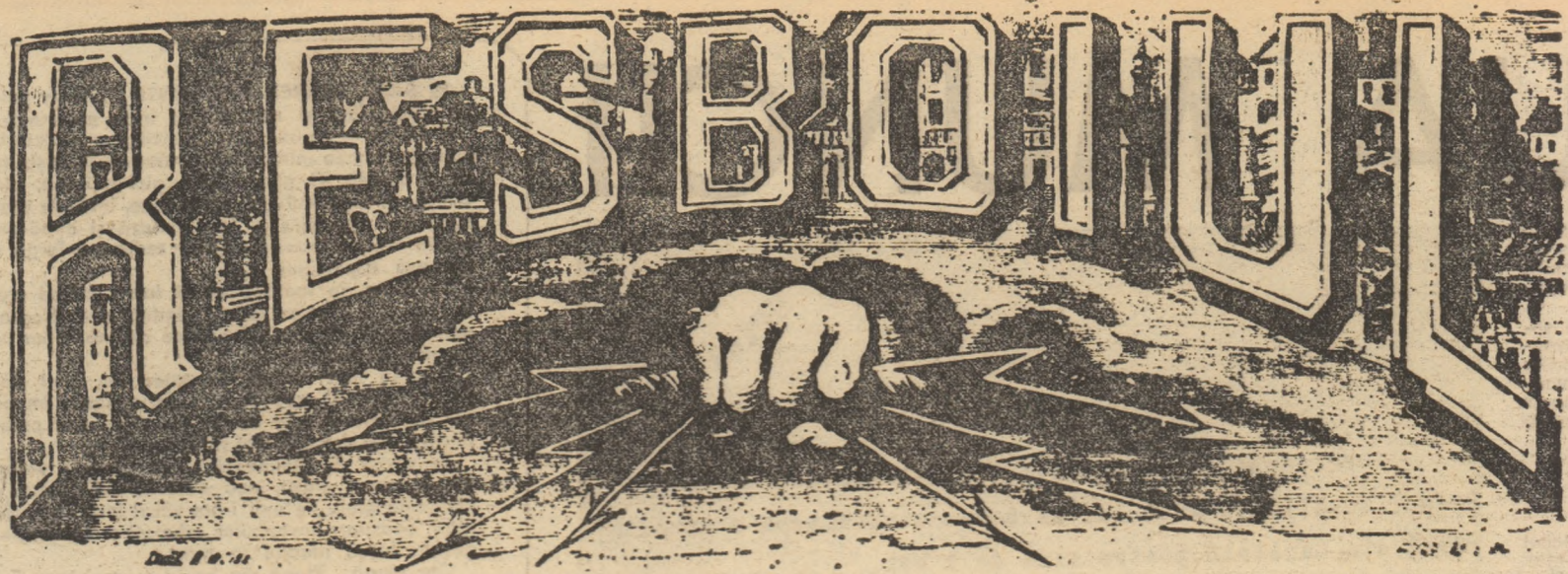
Ziua de 1 Mai, anul acesta, se serbează în pragul victoriei finale contra armatelor lui Hitler. Fiecare zi aduce încă o victorie și cu aceasta omenirea face încă un pas spre lumină și progres. Negurile trecu- tului se destramă tot mai mult în fanfara de lumină a marelui răsărit de soare pe care-l simțim cu toții cum se ridică de pe acum.

Față de felul cum era înțeleasă și serbată în tre- cut, ziua de 1 Mai acum înfățișează în România un aspect nou, cuprinzător și vast. Și asta din pricină că termenul de muncitor a căpătat astăzi un conținut mult mai larg [...]

Această adîncă și rodnică solidaritate umană, care în cercul aceleiași națiuni înfrățite pe indivizi și-i fortifică prin forța colectivă, această solidaritate care, peste granițele strimte, unește pe oameni într-o vastă familie, această frumoasă realizare umană care așează pe om deasupra animalului desființînd ura și conflictul bazat pe instinct, solidaritatea a- ceasta trebuie să fie, împreună cu datorita de a mătura gunoaiete reacționare, gîndul suprem ce in- sufletește intiaa zi de mai a acestui an, ziua înfrățirii creatoare.

Al. Philippide

(„Victoria”, nr. 159, an. II, 1 mai 1945)

■ APĂRUT în 23 iulie 1877, în toiul războiului nostru pentru independență, în cadrul tipografiei Weiss și Thill (Str. Lipsconi nr. 9, București), sub redacția scriitorului Grigore H. Grădeanu, ziarul „Resboiul” înmagazinează o reală frescă a luptei pentru neam, redând în paginile lui toate momentele semnificative ale frontului pe care le confruntă cu situația politică internă și

externă a României în contextul internațional nou creat prin această măreață acțiune, încit în scurtă vreme devine cel mai răspândit periodic al timpului.

Comentariul nostru este prilejuit de aflarea unei colecții, foarte rare, a ziarului în biblioteca istorică a Muzeului Primei Școli Românești din Șcheii Brașovului.

„Un ziar imparțial”

■ FĂRĂ a aparține unui partid politic, ci „doar publicului”, și fără o programă lămurită, încă din primul număr ziarul „Resboiul” se dorește a fi „un ziar imparțial”, care să comunice toate știrile și în special să le comunice precum le-a primit.

Edificat asupra importanței ultimului pas făcut de țara noastră prin declararea de război Turciei, din primele numere cotidianul prevede, cauzat de aceasta, demersurile unei conjuncturi internaționale: „resboiul acesta este al naționalităților, care va tulbura iarăși pacea Europei până când se va stabili o cumpănă înțeleaptă și durabilă între popoarele din Peninsula Balcanică”.

Expunându-și bogatele informații asupra războiului pe rubrici de real interes: „București la...” (pentru articolele de fond care redau ultimele știri primite, completate de comentariile redactorului), „Știrile nopții” (pentru veștile telegrafice de pe front), dar mai ales prin reproducerea unor scene picturale sau fotografice ale războiului, precum și a portretelor unor eroi români, ruși și chiar turci, însoțite de comentarii biografice, ziarul cîștigă o rapidă penetrație în mase, ajungînd ca numai după trei luni să devină „cel mai răspândit organ din țară”.

Colectivul de redacție dovedește competență și documentare în comentarea faptelor săvîrșite cu un deosebit elan eroic de armata română, conștiință de misiunea sa, dar mai ales prin atitudinea fermă față de unele vești ireale, intenționat lansate, cu scop derutant, de revistele străine sau chiar interne, folosind dovezi verificate: „Correspondențele ce primim noi în fiecare zi de la citeva puncte principale din teatrul războiului nu le întrebunțăm înainte de a le fi supus unei serioase critice controlări”. Printr-o strategie proprie pentru a convinge veridic, faptele primite de la corespondenții direcți sint publicate alături de informațiile oferite de cele mai cunoscute publicații străine de autentică competență, care-și aveau corespondenții pe front: „Daily Telegraph”, „Times” și „Daily News” din Anglia (ai cărei corespondenți își aveau sediul la Brașov), „Republique Française” și „Le Messenger du Nord” din Franța, „Die Presse”, „Politische Correspondenz”, „Tagblatt” din Viena și ziarul german „Norddeutsche Allgemeine Zeitung” din Berlin — ca să menționăm doar citeva din publicațiile folosite și comentate de redactorul periodicului românesc.

Conștient de importanța evenimentului cărui i se dedică periodicul, redactorul Grigore H. Grădeanu motivează de mai multe ori necesitatea popularizării faptelor de pe front: „Publicitatea în asemenea cazuri va fi totdeauna cel mai energetic mijloc pentru a scuti țările pentru trădarea sau rătăcirea unor guverne venale sau oarbe”.

Cu acest statut ziarul cîștigă de la bun început afecțiunea publicului: „Oamenii din generația mea — menționează Nicolae Iorga (Istoria presei române, București, 1922, p. 142) — își aduc aminte încă, nu fără înduioșare, de adincul efect pe care-l producea ziarul „Resboiul”, înobilind inimile și înălțînd spiritele, apariția totdeauna precisă a numerelor care dădeau plăcuturi de chipurile ofiterilor morți pentru patrie, însemnări menite să îndemne pe alții în împrejurări viitoare a merge spre aceeași cale de sacrificiu”.

„Singurul topor de oase”

■ CUNOSCUT publicului cititor prin articolele semnate pînă la 1865 în periodicul „Dimbovița”, între 1868—1871 în „Albina Prutului” și numai cu doi ani înainte războiului în cunoscuta revistă „Al-

bina Pindului”, scriitorul, poet și prozator Grigore H. Grădeanu (1843—1897) se înscrisese de tînr pe treptele literare ca unul din primii poeți români care au zu-

RESBOIUL

Primul antet al ziarului (nr. 51, 11 sept. 1877)

grăvit mediul industrial prin versuri mai mult sau mai puțin tributare lui Bolintineanu, dominate de retorism, sentimentalism și fantastic: Preludii (1862), Miosotis (1864), Nostalgia (1865) etc. Ideea continuității luptei pentru libertate și neam, afirmare națională, cit și a finalizării ei prin biruința dobîndită în războiul din 1877—1878 constituie axul principal al romanului său foarte puțin cunoscut, Din altă lume, subtitulat Amintiri din războiul turco-român. Pot fi adăugate schițele Luleaua sergentului Coman, care reconstituie citeva momente dramatice ale celui mai crîncen atac asupra Griviței din singuroasa zi de 30 august 1877. Răniul de la Grivița, Luarea Smirdanului, Zina Capturei, prin care realizează o incursiune literară în epopeea războiului de neam.

Războiul pentru independență i-a inspirat însă și multe valori poetice pe care, în parte, le va integra în paginile cotidianului său pe toată perioada războiului: Doină... Doină! (iulie 27), Dol nebuni (iulie 30), Deșteptarea (august 1), Armatai române (decembrie 10), primele cu evidentă influență folclorică, dar străbătute de o accentuată notă nostalgică a oșteanului care, aflat pe cîmpul de luptă, nu se desparte de cîntul de la vatră, pentru ca ultima să aibă tonalitatea înălțătoare a unei ode închinată victoriei definitive a armatei române asupra Plevnei.

Articolele sale de fond, în mare parte nesemnate, sau cu pseudonimele: Lamb, Profir, Figaro etc. se însciau pe linia articolelor de atitudine ale lui Eminescu și Macedonski în tonalitatea „toporului de oase” — cum îi plăcea lui Grădeanu să amenințe pe adversarii săi politici — menite să pătrundă în esența lucrurilor, cu sarcastice adrese aruncate guvernului și partidelor politice, care nu înțelegeau sau nu luau o poziție adecvată în fața acestor situații deosebit de critice. Este tonalitatea pe care o întîlnim și în creațiile sale în proză prin care sint condamnate prejudecățile aristocratice (Fulga sau Ideal și real) sau coaliția burghez-moșierească (Viășia sau ciocoi noi, 1876).

Din primele numere ale ziarului sint infierați liberalii C.A. Rosetti, I.C. Brătianu și alte personalități politice al căror rol și poziție în guvern era cunoscută: „Pe cînd volnicii noștri trec Dunărea și se afundă în Balcani — exclamă Grigore

H. Grădeanu, în numărul din 2 august 1877, împotriva lui C.A. Rosetti — pe cînd toate inimile bat pentru soarta ce așteaptă pe ținara noastră armată în partea dreaptă a bătrînelui Istru... pe cînd toate privirile sint ațintite pe marginile Ioniței și la poalele Plevnei, d. C.A. Rosetti, veșnicul caraghios, găsește timpul a se juca și domnia sa d'a soldații prin București” — referindu-se la parada militară organizată de acesta în ziua precedentă cu garda militară. Pentru atitudinea sa intransigentă și mai ales pentru repetatele acuze aduse virurilor politice liberale, Grigore H. Grădeanu, tributar pe alocuri conservatorilor, avea să primească adeseori replicile guvernamentalului liberal „Românul”, culminate cu arestarea „fără motiv” de mai multe ori. Cauza acestei intransigențe era departe de o preferată polemică izvorită din psihologie de partid politic conservator — cum s-ar părea —, ea izvorînd din frîmintările cauzate de război, și mai ales din patriotismul redactorului.

Acestui spirit critic îi corespunde și antetul foii de titlu care de la nr. 196 (4 febr. 1878) se schimbă dintr-un antet simplu într-unul simbolic ce redă centrul Bucureștiului cu statuia lui Mihai Viteazul și un pumn înlestat din care țînesc șase săgeți menite să semnifice revolta întregii națiuni împotriva celor care ar deturna victoria armelor în pertractări politice nefavorabile țării noastre.

Pentru Mihail Kogălniceanu, care participase activ la revoluția din 1848 și fusese unul dintre principalii cititori ai Unirii Principatelor, iar acum avea înălțătoarea satisfacție spirituală și îndatorire morală de a sluji practic în noile împrejurări istorice, ca ministru de externe, înfăptuirea sacralului ideal al independenței și suzeranității naționale, în numele căruia militase încă din tinerețe, Grădeanu nutrea o vie admirație. Kogălniceanu era „singura capacitate în cabinet” și-l recunoștea acestuia meritele din momentul declarării făcute în Parlament: „Sintem o națiune liberă și independentă”. Paginile „Resboiului” urmăresc fiecare faptă a patriei române, „răspunzător de situația ce a luat în cîrcă [...] pentru a recîștiga o parte bare-mi din stîmă puterilor mari” și în acest sens îi urmărește a-cestuia repetatele călătorii la Viena, München și Würzburg, cit și în Peninsula Balcanică, nemulțumindu-se doar cu știrile directe, ci redînd cu ample comentarii știrile emise de revistele străine cu privire la demersurile ministrului nostru de externe.

Desigur că această prodigioasă activitate editorială și informațională îi aparținea redactorului-responsabil Grigore H. Grădeanu, singurul semnatat al articolelor, dar printre rînduri trebuie recunoscută și contribuția brașovenului Iohannes Weiss, care adeseori își depășea rolul tipografului pentru a-l completa pe al redactorului, mai ales cînd cel din urmă era ținut la pat din cauza bolii sau stînjinit de oficialități.

Ziarul impune printr-o ilustrație deosebită asigurată de corespondenții direcți, cum este cazul sergentului Mărgărit Șerbu, care, după participarea la un asalt asupra Plevnei, trimite pentru numitul ziar scena „o patrulă română din regimentul 8-lea de linie sub comanda sergentului Mărgărit Șerbu, prinde nise soldați turci cari eșiseră din Plevna pentru a tăia lemne” (v. nr. 175), precum și o poezie. Din nr. 23 al ziarului aflăm că „lubitul și talentosul artist (Carol Popp de) Szatmary... va procura cititorilor noștri plăcerea de a le da vederi de la teatrul războiului, unde domnia sa urmează mișcările armatei” alături de pictorul Nicolae Grigorescu, care „a fost chemat — după cum afirmă ziarul în nr. 5 din 30 iulie 1877 — să schițeze diferitele mișcări ale armatei noastre, mai cu seamă trecerea grosului ei peste Dunărea, care va fi

în curînd”. Reprodusele acestor doi mari artiști fac obiectul paginilor ilustrate din ziar, cit și din suplimentul ziarului „Calendarul Resboiului”, scos cu începere de la 27 decembrie 1877, în aceeași editură și redacție. „Asaltul asupra Griviței” semnat de Szatmary în ziarul „Resboiul” îl întîlnim și în revista germană „Illustrerte Zeitung” din Lipsca (Leipzig). Pentru portretele eroilor redate aproape în fiecare număr al ziarului, Grădeanu apelează la familiile defuncților sau la ziarele străine care le reproduc, mai ales cele engleze.

Cu acest palmares redacțional și printr-un gust estetic deosebit, dar mai ales prin competența informațiilor, periodicul „Resboiul” avea să străbată toate teritoriile românești, primind repetate aprecieri din partea publicului, parte reproduce și în coloanele ziarului.

Pas cu pas alături de front

■ APĂRUT odată cu primele prezențe ale armatei române pe frontul antiotoman și dedicat în exclusivitate războiului pentru independență — cum confirmă titlul cit și articolele-program — ziarul „Resboiul” urmărește documentar și cu o deosebită prezență fiecare eveniment, oricît de neînsemnat ar părea la prima vedere, folosind pentru informări corespondenți direcți, informațiile presei străine, mărturiile oculare ale celor veniți de pe front, cit și informațiile oficiale ale „Monitorului” sau ale publicațiilor guvernamentale.

Un prim eveniment, deși petrecut cu o săptămîină înainte de apariția periodicului (14—15 iulie 1877), anume Bombardarea Vidinului de către bateria cu nume semnificativ „Ștefan cel Mare”, este descris chiar de redactorul ziarului sub pseudonimul Lamb, care s-a deplasat în acest scop la Calafat: „Noi ca români — afirmă autorul — am vărsat lacrimi văzînd pe brații noștri lupîndu-se și nu regret nici banii cheltuiți, nici odihna ce nu am avut în comparație cu fericirea de a fi putut vedea o privesc pe mulți imi vor invidia”.

Acest temperament afectiv va fi păstrat pe tot parcursul războiului. Trecerea Dunării, la 20 august 1877, de către „40 000 de români voinici și bine ținuiți” face obiectul a mai mult de zece numere consecutiv dominate de aceeași tonalitate. „Strigătele de trăiască România independentă — mărturisese autorul într-unul din numere — a făcut să răsune Valea Dunării și Doina, acest cîntec duios al românului se perdea în rîpa dreaptă... cu adevărată mîndrie am privit la bravii noștri soldați care au trecut pe teritoriul vrăjmasului cu un entuziasm admirabil, cu un curajiu demn de urmașii lui Mihai și Ștefan”.

Prevăzînd că istoria întregului război se desfășoară în jurul strategiei redute Plevna, în coloanele ziarului această forță are ca un punct de reper. Încă din nr. 8 aflăm „Inscrierea (la 30 iulie) a fiilor României înaintea Plevnei... înaintea celei dintîi bătălii mari și crunte”, pentru ca după două săptămîni să exclame cu încinare: „În acest moment aflăm că armata română de la Plevna a luat ieri (15 august) 40 care cu provizii de turcilor fiind și un număr de prizonieri”. Pînă la 30 august fiecare număr al ziarului reproduce amănunte ale repetatelor înclătări fără victorie definitivă din partea celor două tabere. Înclătări ce aveau să culmineze cu asaltul Grivița L. prezentat în numărul 42 din 2 septembrie 1877: „după o luptă crîncenă — mărturisese Grădeanu — în care rușii și românii s-au purtat ca lei, marea redută Grivița care domină toate pozițiile fortificate ale turcilor a fost luată cu asalt. Ofiterii s-au

luptat ca simpli soldați în capul trupelor. Ofițeri morți ar fi maiorul Șonțu și căpitanul Valter (Mărăcineanu). Acesta din urmă a plantat cel dintâi fanionul pe reștrășment. Maiorul Șonțu a căzut mort în fruntea batalionului de atac. Se spune că colonelul Candiano Popescu (Alexandru) este grav rănit. Numerele ce urmează completează aceste știri telegrafice cu ample comentarii, reproducând și fotografia maiorului Șonțu însoțită de note biografice, cit și a căpitanului Valter Mărăcineanu, la care adaugă, întocmai ca într-o povestire literară, episodul morții eroice a căpitanului. Numărul din 3 septembrie aduce amănunte, menționând participarea la această bătălie a 12 batalioane românești alături de două regimente rusești, cit și despre cucerirea redutei Grivița II. în exclusivitate de români, cu sacrificiul a 400 morți și răniți, dar cu optimismul menționat în final: „căderea Plevnei nu mai este decit o chestiune de timp, căci ultima redută luată (Grivița II.) nu mai este decit opt sute de metri departe de orașul Plevna”.

Luna octombrie '77 este dominată de repetațe hărțuiești scontate cu încercuirea definitivă a Plevnei, fapt redat metaforic de ultimul număr al ziarului din această lună: „Plevna este în acest moment un plic sigilat, nici un corespondent nu poate străbate în apropierea ei”.

Căderea Plevnei — eveniment care definește și incheie hotărâtor soarta războiului pentru independență la 28 noiembrie 1877 — este prezentată în rubrica „Știrile nopții” încă a doua zi, cu ample comentarii și cu explozia de bucurie din final: „Trăiască armata română! Cu această victorie credem că se termină participarea României la războiul de peste Dunăre”.

Celelalte lupte ce au urmat în decursul anului 1878, nici ele lipsite de eroism și sacrificii umane, la Smirdan și alte mici redute balcanice, nu mai cunosc în coloanele ziarului aceeași preocupare, dată fiind atenția acestuia pentru viața internă, cit și în direcția comentării „negocierilor internaționale”.

Creația literară — suporter al independenței

■ **DATA** fiind aplecarea ziarului, nu numai asupra războiului propriu-zis, ci asupra situației acestuia pus într-o nouă conjunctură — aceea a luptei pentru independență — paginile ziarului reproduc un foarte mare număr de creații literare-poetice, care chiar dacă nu aparțineau unor scriitori consacrați sau consacrabili, prezentau adevărată psihologie a momentului. În acest sens sînt demne de amintit poeziile semnate de Nicolae Xenopol, **Mahomed în Bizanț** (în care preamărește episodul victoriei armatei române în timpul lui Mircea cel Bătrîn), **Poesie**, **Sus pe stîncă**, sau **Oda**, străbătute de un patetism revoluționar pașoptist. Acestora le putem adăuga pe cele semnate chiar de oștenii frontului, care în poziție de martori oculari exprimau simțăminte înălțătoare, pe măsura evenimentelor: este cazul **Cîntecului de război** semnat de Iulius Roșca și D. Constantinescu, **Vine toamna**, trimisă de „un cornățean”, **Căminul oșteanului**, al „unui buzoian”, sau **Hora curcanilor** trimisă de căpitanul Stan Pirjol, **Ecoul războiului** al lui N. Predescu, **Oșteanul rănit** de D.M. Stănescu și **Mormintul vitejilor** de D.C. Pleșoiu — ca să amintim doar câteva din poeziile acestei categorii. Desigur, fiind scrise în infirigurarea zilelor de luptă, căutînd să se sincronizeze cit mai strîns cu faptele și împrejurările care evoluau rapid și uneori imprezvizibil, să reflecte starea de spirit specifică și să intervină eficient în configurarea ei, multe din poeziile publicate în acea perioadă nu au putut avea o gestație artistică prea îndelungată și se resimt de graba cu care au fost asternute pe hîrtie și incredințate tiparului.

Pe de altă parte, redactorul — și el poet — oferă spațiul semnificativ unor creații consacrate, devenite clasice, dominate de un avînt revoluționar pașoptist. Amintim astfel poeziile **La armata română** și **Poesie** semnate de Vasile Cîrliva și **La patrie** a lui Sihleanu, compoziții cunoscute pentru rolul pe care l-au jucat în timpul revoluției de la 1848, iar acum, în noua conjunctură, odată reproduse în paginile ziarului trebuiau să suplinească aceeași cauză. Ele sînt completate de creațiile poetului pașoptist activ și în evenimentele independenței, ca și în cele ale Unirii Principatelor, Vasile Alecsandri: **Oda ostașilor români** și **Sergentul**, „care s-au citit duminică seara (8 ianuarie 1878)” — după cum menționează Grădeanu în numărul din 11 ianuarie. Conferințele lui Alecsandri ținute în orașele Moldovei în onoarea și pentru sprijinirea soldaților răniți de pe cîmpul de luptă sînt comentate în mai multe numere ale ziarului, iar prin versurile **Peneg Curcanul** prezintă întoarcerea victorioasă a regimentului 13 dorobanți, care „a primit cel dintîi botezul de sînge și de foc la 27 august 1877 deschizînd lupta armatei române împotriva oștilor turcești”, arătînd primirea triumfală a acestor „strănepoți vrednici ai lui Traian, Decabal, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul” de către locuitorii țării. Semn al prețurii pe care periodicul i-l aducea „bardului” de la Mircești îl constituie elogiul **Epistolă către Alecsandri** semnată de junimistul Iacob Negruzzi, secretar al „Convorbirilor literare”, prin care stabilește legătura dintre revoluționarii pașoptiști și fauritorii independenței naționale.

Proțurirea pașoptiștilor este completată

prin bucuria cu care anunță editarea de către Odobescu a **Istoriei lui Mihai Viteazul** scrisă de N. Bălcescu, și mai ales celebra introducere la **Cîntarea României** semnată de Bălcescu la Paris și redată în 10 numere ale ziarului cu începere de la 28 ianuarie 1878. Influențat de această operă, în numărul din 12 august 1877, poetul-redactor G. H. Grădeanu prezintă o odă în XIV cînturi sub titlul **Un vis ce se poate împlini**, cu tonalitate și conținut apropiat de **Cîntarea României**, cu evidentă referire la războiul de independență. Pe aceleași coordonate pașoptiste se înscrie articolul de mari dimensiuni **Revoluția din 1848 și vinzătorii ei** în numărul din 6 ianuarie 1878, ca un avertisment dat aceluia care, acum, după victoria armelor, ar putea să deturneze cauza națională a formării României moderne.

Brașovul Transilvaniei, apărător al cauzei frățești

■ **GRĂȚIE** conjuncturii politice în care se găsea Transilvania, Brașovul găsește în paginile periodicului „Resboiul” un spațiu mai mult sau mai puțin camuflat. Însă, dată fiind importanța acestui oraș în contextul legăturilor cu Principatele și mai ales originea brașoveană a tipografului Iohanes Weiss, în a cărui tipografie își făcuse cu puțin timp înainte ucenicia un alt cărturar brașovean, Teochar Alexe; referirile la Brașov, pot fi citite deseori printre rînduri în coloanele ziarului.

Cu multă indignare și în repetate rînduri, Grigore H. Grădeanu, sub titlul **Comerțul român în furcile Brașovului**, ia atitudine împotriva acțiunilor de sabotaj săvîrșite de oficialitățile Transilvaniei care, pentru a sluji cauza turcilor, au determinat stocarea a 800 de pachete destinate frontului la Biroul poștal din Brașov pe simplul motiv că „între Brașov și Ploiești nu circulă decit o singură diligență”. Din alte numere aflăm că în gara Brașov sînt alte „sute de mii, dacă nu și milioane de chilograme de mărfuri” stocate din aceleași motive. Ba mai mult, numărul din 23 septembrie 1877 anunță că în gara Brașov s-a confiscat un vagon „plin cu puști de sistemul nou. După știri particulare din Kedzi-Vasarhely, acolo a fost o ciocnire singeroasă între armată și populație. Nu se știe încă numărul victimelor”.

Redactorul, fără a-și expune punctul de vedere, lasă să se înțeleagă ajutorul substanțial pentru front survenit pe căi secrete din partea Brașovului. O expresie sînt și depozitele poștale: „unele stații telegrafo-poștale — menționează ziarul în nr. 126/1877 — în care altădată nu veneau decit foarte puține pachete sau grupuri, de la începutul războiului primesc în fiecare zi sute, mii și mii de bucăți, în cît nu mai poate birui numărul funcționarilor de mai nainte”. Și într-adevăr în arhiva istorică a Muzeului Primei Școli Românești din Scheii Brașovului s-au aflat 12 liste clandestine care consemnează peste 1000 de brașoveni care au colectat produse pentru front, formînd 32 de comitete filantropice și găsînd chiar curieri pentru a le transporta, consemnați într-o rubrică specială a acestor liste.

Dar aporturile Brașovului nu se opresc aici, căci aflăm în paginile ziarului amănunte asupra unor prezențe brașovene pe cîmpul de luptă pentru a sluji cauza românească a independenței. Este cazul ofițerului Moise Grozea, cumnatul redactorului de la „Gazeta Transilvaniei”, Mușeșianu, care emite pentru gazetă scrisori de pe front publicate în coloanele **Gazetei**. Pe acesta îl aflăm trecut în coloanele ziarului „Resboiul” cu ocazia primirii decorației „Steaua României” pentru faptele de la Plevna. Alături de el, alt brașovean, Gheorghe Diamandi, fiul cunoscutului negustor Diamandi Manole, președinte al primului Comitet filantropic brașovean, care se înrolase pe front direct de pe băncile facultății de medicină din Viena, remarcîndu-se pentru devotamentul său ca medic de front. Cu multă satisfacție aplaudă redactorul în nr. 49/1877 angajarea altor doi medici brașoveni pentru Crucea Roșie: „D. Altstädter, ca medic primar, și D. Copony, ca secundar”. Trebuie adăugată aici și prezența dr. Karl Beldi tot din Brașov, pe care ziarul bucureștean nu-l consemnează.

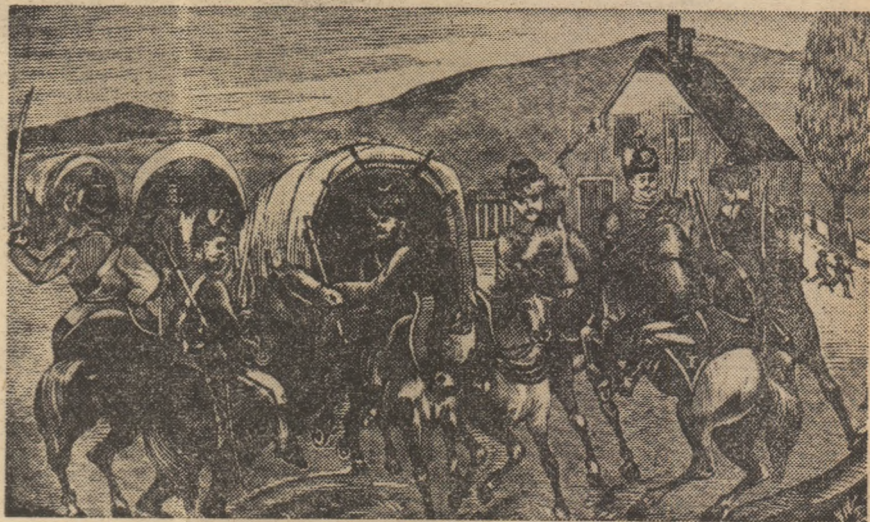
Aceste date, mai puțin cunoscute, adăugate celor ce fac obiectul unor valoroase studii privind contribuția Brașovului la războiul pentru independență, pot completa biografia permanentelor legături între românii din toate ținuturile românești cu scop unionist.

PRIN acest ziar, precum și prin creațiile sale literare, Grigore H. Grădeanu s-a preocupat în mod constant de punerea în lumină a semnificațiilor istorice ale dobîndirii neatîrmării, de preamărire a faptelor eroice ale oamenilor din popor și faptelor care au înălțat temelii statului român modern, independent și suveran, stăpîn pe destinele sale.

Pentru informațiile date, avînd un profund caracter documentar, ziarul „Resboiul”, azi atît de rar, constituie dovada unui capitol de istorie națională înscris cu litere de aur în marea epopee a poporului român de pe ambele versante carpatice.

Prof. Vasile Oltean

Directorul Muzeului Primei Școli Românești din Scheii Brașovului

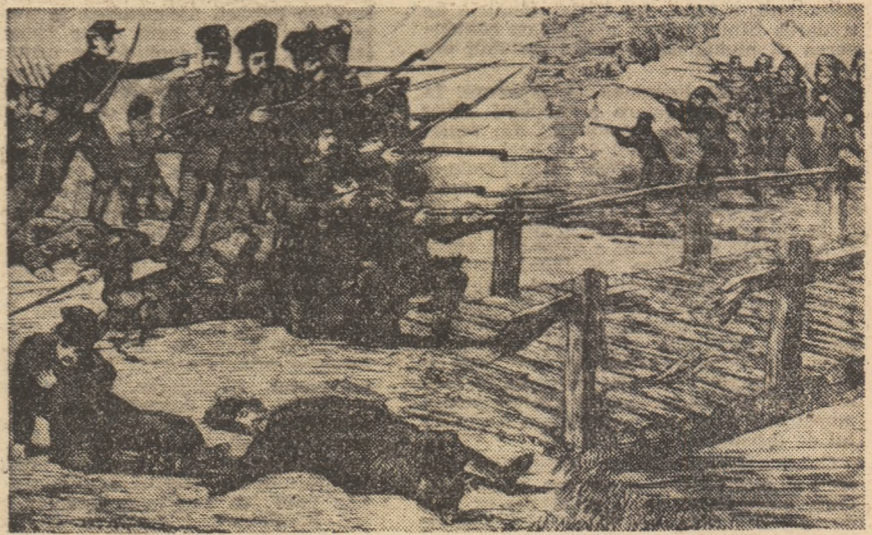
Luarea carelor turcești de către călărașii români la 13 aug. 1877 („Resboiul”, nr. 38, 29 aug. 1877)

Luarea steagului turcesc de către soldatul Grigore Ion din batalionul al 2-lea de vînători („Resboiul”, nr. 91, 21 oct. 1877)

Luarea tunurilor turcești la Grivița 2 („Resboiul”, nr. 113, 12 nov. 1877)

Apărarea podului din apusul Rahovei de către căpitanul Merișescu („Resboiul”, nr. 132, 1 dec. 1877)

Othello de Shakespeare (fotografia din stînga), regia Ottó Ádám, și Isabela regina Spaniei de Illés Endre, regia Lengyel György (fotografia din dreapta).

La Pitești:

„1907“

de Dominic Stanca

SUB o lumină roșie, cu nuanțe cînd calm-lactee, cînd violete, impulsive — corespunzînd fie jarului mocenit al inimilor, fie vîlvătailor de la conacele și magazinele incendiate — în sala mică a Teatrului „Al. Davila“ din Pitești trei actori (Ileana Focșa, Ileana Zărnescu, Petre Dumitrescu) au dat viață scenică poemului dramatic 1907 de Dominic Stanca.

Construit printr-o translație metesugită de la registrul liric la cel dramatic, de la mișcarea înceată, căzînită, la gestul zvicnit, emblematic pentru starea de suflét și de constiință a tărînimii române în primăvara de singe a anului 1907, recitalul se desfășoară în jurul unei roți (de moară, de fîntînă), deopotrivă simbol (roata însăși a istoriei, pivot al lumii, roată pe care au fost altădată trasi țărani luptători pentru dreptate, egalitate, libertate națională și socială) al cărei ax vertical va deveni în punctul culminant al reprezentății stîlp al crucificării, purtînd pe el urmele înfiorătoarelor suplicii.

După fiecare episod personajele reiau mișcarea sisifică în jurul stîlpului plantat în mijlocul scenei. Actorii trec astfel de la litania colectivă la interjecția spasmodică, de la privirea resemnată la strigătul sfichiuitor, îndemnînd la revoltă. E drept că în unele momente apar accente exterioare, de mimare a durerii și gestului, gama unor scandări se întimplă să aibă și tonuri prea înalte, dar, privit în ansamblu, recitalul convinge.

Realizatorul montării, actorul Ion Focșa, a dus la bun sfîrșit transpunerea scenică a textului. Un excelent colaborator i-a fost Livio Bellegante, a cărui ilustrație muzicală a reușit nu doar să illustreze imaginea scenică, ci în primul rînd să-l dea vibrație și culoare dramatică.

Mihai Nadin

Ion Lazăr

În turneu la București:

Teatrul „Madách“

„Othello“

CEA mai concentrată și mai unitară dintre tragediile shakespeareene a devenit, în viziunea regizorului Ádám Ottó și a interpreților Teatrului „Madách“ din Budapesta, baza unui spectacol sobru, încordat, plin de tensiune, unde marile acțiuni și răsturnări se petrec pe plan interior, în mințea și în sufletele eroilor.

Eliminînd orice încărcătură de prisos, renunțînd pînă și la unele personaje (Bunoful, de pildă), reducînd multumile, senatori, ostași, gardieni slujitori, la minimum necesar, regizorul și-a îndreptat înțreaga atenție asupra complexității și contradicțiilor caracterului omenesc, asupra fragilității relațiilor și a ușurinței cu care minciuna poate fi luată drept adevăr. Se trece repede peste întîmplările din Venetia, peste disperarea lui Brabantio redată cu noblete de Horesnyi László sau peste diplomația lucidă a dozelui, interpretat de Ujlaky László, pentru a se ajunge în miezul conflictului, la orbirea lui Othello de către lingușitorul și abilul Jago.

Avînd ca fundal decorul realist-simbolic al lui Szinte Gábor, cu o Venetia miniaturală, ca un oras din picturile lui Gioto, proiectată pe un cer întunecat. Leul din San Marco sau panourile sugerînd covoare grele orientale în culori de singe și doțliu, Ádám Ottó a prezentat o lume renescentistă viguroasă și exuberantă, trăind din plin bucuriile vieții și pasiunile, luînd hotărîri bruște, ahtiată după certitudini dar sortită să descopere în curînd relativitatea adevărului, inconstanța sentimentelor și primeidia amăgîrilor.

Bessenyei Ferenz, actor cu o mare forță dramatică, l-a creat pe Othello pe linia, devenită acum tradițională, a interpretării contemporane începută de Paul Robeson, îmbogățită de marii actori sovietici, printre care și Nicolai Mordvinov, aceea a prezentării unui maur plin de demnitate, a unui om sfîșiat lăuntric de trădarea fiintei iubite, ucigînd cu convingerea că numai astfel poate restabili ordinea.

Nouă a fost imaginea Desdemonel, în admirabila interpretare a actriței Piros Ildikó, care a scos personajul din registrul pasivității, trecîndu-l în acela al unei energii active, luptînd și apărîndu-și convingerile, atît în fata tatălui, atunci cînd arată de ce l-a ales pe Othello, cît și în fata sotului, pledînd pentru Cassio. O adevărată răsturnare a adus-o în spectacol viziunea asupra lui Jago, creat de Huszti Péter. Diabolicul, cinicul, vicelanul stegăv cu sufletul îmbătrînit în rele, a apărut în fata noastră ca un tînăr fermecător, inteligent, plăcut la chip și la voce, din aceeași generație cu Cassio și în bună măsură cu Desdemona: el face răul fără învidie inconstientă, sfidare, demonstrație vană și primejioasă a puterii lui de fascinație.

Conflictul s-a conturat astfel mai complex și mai contradictoriu, un conflict adînc, iremediabil, între două pozitii față de viață, prima — aceea a oamenilor cinstiți dar neputincioși în apărarea cauzei lor pentru că nu folosesc glasul minciunii, cea de a doua — aceea a lui Jago,

crezut de generalul maur pentru că a știut să-l dibuiască slăbiciunea.

Spectacolul a fost bogat în prezente umane datorită și modului în care ceilalți interpreți. Almási Eva (Emilia), Szalay Edit (Bianca), Kalocsay Miklós (Cassio), Timár Béla (Rodrigo), Garics János (Gratiani), Papp János (Lodovico), Dózsa László (Montano), au accentuat trăsăturile individuale ale eroilor lor.

Costumele create de Mialkovszky Erzsébet au pendulat, la fel cu decorul, între reconstituire și sugestie, urmîrind parcă, prin croială și cromatică, mai degrabă frămîntările lăuntrice din sufletul personajelor decît plasarea lor într-un timp și un spațiu anume.

Ileana Berlogea

„Isabela regina Spaniei“

PERSONAJ intens reflexiv, Isabela, mostenitoarea tronului castilian, nu intruchipează atît lupta singeroasă pentru putere, cît îndoielile acestei lupte, prelungite, surprinzător, în intimitatea celor care participă la ea. Idealul imperiului — intruchipat de istoria de sfîrșit de veac XV a regatelor din care s-a reunit Spania —, pe de o parte, și pretul înfăptuirii sale, pe de alta, aceștia sînt termeni între care tînde să se constituie axul dramatic al textului, original prezentat în a doua seară de Teatrul „Madách“. Endre Illés, autor cu experiență, a scris o piesă clară, cu respectul istoriei, configuînd un personaj central — regina Isabela — disputat de ambiție și dubiu duse la paroxism. Dovadă este confesiunea (care alcătuiește substanța primei părți, și prin care se explică ascensiunea la putere cu mijloace față de care chiar Isabela are îndoieli), dar și evoluția ce urmează a acesteia după ce confesorul Talavera îi spusese: „Te pot absolvi de păcatele trecutului, dar nu și de cele ale viitorului!“.

La întîlnirea cu textul, regizorul Lengyel György (care a mai pus în scenă la „Madách“ și un alt text de Endre Illés, anume Scrisori anonime) și-a confirmat opțiunea cultivînd un joc teatral în spiritul lucrării. Atenția e concentrată asupra aspectului dubitativ al Isabelei, apogeu intoleranței (evident, intruchipată de Inchiziție) marcînd și cel mai disperat semn de întrebare cu privire la pretul implicat al fanatismului puterii. Interpretarea e armonizată la text — excepție, momentul, paralelitar, dar impresionant scenic, al acelei deportări avant la lettre, excepțional subliniat muzical (montajul sonor, Palásti Pál). O distribuție numeroasă (completată și de către studenții ai Institutului de teatru) împlinește cerințele unui joc actoricesc devotat nuanțelor. Rămîne, ce-i drept, puțin loc pentru invenție scenică, autoritatea incontestabilă a cuvîntului — de atîtea ori foarte expresiv — fiind marcată pînă în li-vrescul decorurilor. Tradiția scenografică

este aceea a operei — potrivită însă acestei drame de somptuos fundal istoric — la conturarea căruia diapozițiile color ajută printr-un efect de dilatare a spațiului (decoruri de Szinte Gábor).

Este adevărat, actorii nu au vrut să fie regina, regele, rabinul din Cordoba, in-chizitorul, nu au vrut adică să se identifice cu personajele. De aceea, probabil, în ciuda costumelor de epocă (frumoase, semnate de Mialkovszky Erzsébet), Almási Eva (Isabela) pare a umbla în blue-jeans, iar Huszti Péter (Ferdinand) s-ar zice că duce distanțarea, pe linie ironică, pînă la o subtilă parodie. Detașarea prinde bine, pune o surdină pe deschiderea retorică și accentuează dimensiunea reflexivă a tipurilor, pe care cei doi actori le-au definit cu succes. Precis, Hermann Péter (Torquemada) intruchipează o ipostază a intransigenței pe cale de a deveni patologică: alte mențiuni sînt meritate de către Sunyovszky Szilvia, Bodor Tibor, Ujlaky László.

Finalul, de expresie concentrată, realizează nu numai un apogeu formal, ci și unul în planul ideii: revelația istoriei în necurătura ei implacabilă. Isabela moare, alături de ea stă Ferdinand și cortina cade ca o punte între istorie și actualitate. Dimensiunea reflexivă a piesei a trecut scena.

„În radioasa ei plenitudine...“

...a pierit una dintre personalitățile magnifice ale culturii române care a fost Nicolae Iorga. Cu puțin înainte de a fi fost ucis scrisese în „Neamul românesc“ parabola plină de tilc a unui destin care trebuise a fi cel al Drumetului în calea lupilor. Pornind de aici, sub chiar acest titlu, Dionisie Sincan a realizat un turburător documentar transmis de Televiziune duminică seara, un documentar cu o stringentă direcție politică vizînd definirea semnificației atitudinii democratice și antifasciste a savantului român, formă elocventă a patriotismului său. Secvențele de arhivă păs-trînd chipul lui Nicolae Iorga s-au dovedit de excepțională valoare. Am ascultat vocea marelui istoric, l-am văzut incon-jurat de colaboratorii săi

de la cursurile Universității din Vălenii de Munte, sau oferind, în lumina intensă a unei zile cu soare, flori din grădina celor apropiați. Așa a ră-mas Nicolae Iorga înre-gistrat de peliculele epo-cii: un bărbat impunător, cu ochi strălucitori de inteligență, care in-tinde spre noi trandafiri, însoțind gestul cu un tim-id și blind suris. Ime-diat, însă, după proce-deele tehnice și filosofice ale montajului cinemato-grafic, același bărbat im-punător ne-a apărut do-borît mișelește pe la spa-te, iar singele său, ur-mînd imaginii cutremu-rător prevestită în tableta Drumet în calea lupilor, a înroșit zăpada iernii a-nului 1940. Ecoul în ac-tualitate al acestor isto-riche evenimente este dintre cele mai acute.

● Prin ce s-a distins ultima Revistă literar-artistică t.v.? Păstrînd caracterul „enciclopedic“ experimentat în ultimul timp, preocupîndu-se, deci, de noutăți din literatură, plastică, film și teatru, atît redactorii cît și participanții la dezbatere au privit lucrurile cu un spirit viu polemic și incitant, nu s-au mulțumit a relata ci a interpreta, și-au pus întrebări și au încercat, firesc, unele răspunsuri (nu neapărat soluții), au subliniat părțile pozitive ale fenomenelor analizate netrecîndu-le cu vederea pe cele negative, ceea ce a asigurat o anume veridicitate, luciditate și, de ce nu, responsabilitate a perspectivei. Ne-au înteresat mărturisirile lui Marin Sorescu pe marginea premierei ultimei sale piese. În viziunea autorului, Răceala este o piesă istorică ce ne ajută a înțelege mai bine prezentul și a ni-l asuma. Este o piesă care se preste asupra unui moment al istoriei noastre în care s-au confruntat dorința de expansiune a marelui imperiu condus de Mahomed al II-lea cu dorința de apărare a valahilor lui Vlad Tepeș. Funcția simbolului este investită cu profunde sensuri.

„Oaspeți de seară“

● AU făcut mai multe filme, unele excelente (*Conspirația, Departe de Tipperary, Capcana, Asediul, Trei zile și trei nopți*). Pe aici nu se trece) despre evenimente imediat posterioare insurecției naționale din august 1944. Despre evenimente imediat anterioare lui 23 August nu s-au realizat mai puține (*Valorile Dunării, Străinul, Serata, Zidul*). Dar nici un film nu s-a făcut încă despre acțiunile istorice reale, care vizau precis insurecția armată, concepută a fi înfăptuită printr-o „triplă alianță“ între comuniști, ca forță conducătoare, o parte din armata noastră, precum și celelalte cercuri animate de sentimente patriotice. Într-un cuvânt: o acțiune concentrată de răsturnare a regimului Antonescu, așa cum a existat.

Trebuie să recunoaștem, însă, că perspectiva viitorului, a evenimentelor de la 23 August, se află printre puținele lucruri pe care spectatorul le înțelege din filmul *Oaspeți de seară*. E drept, spectatorul cunoaște istoria, știe cum și când a avut loc insurecția națională armată, dar întâmplările din film îi creează unele nedumeriri.

Din scenariu, din povestirea imaginată de cinești, reiese că ar fi fost două obstacole care ar fi determinat, în acea epocă, descrișă de povestea noastră, mari eforturi în răsturnarea guvernului Antonescu. În înlănțuirea întâmplărilor din acest film, construit după legile genului polițist, un rol important îl joacă

repararea aparatelor goniometrice, care permiteau detectarea de către nemți a posturilor ilegale de emisie. Tot în logica invenției, cerute de filmul de aventuri, se înscrie și apariția spectaculoasă a celor doi transmisioniști, presupuși oameni de încredere, de legătură cu aliații. Dar cum unul din cei trimiși cu parașuta e bănuțat a fi spion, filmul ne va povesti tot — absolut tot — ce se întreprinde pentru a se afla care din ei e trădător. În plus, eroii noștri se temeau că nemții au de gând să organizeze o acțiune de provocare. Și, într-adevăr, agenta nazistă va pretinde că a primit instrucțiuni de la aliați să se arunce în aer ambasada germană. E drept că ni se comunică — dialogul e clar — că ambasada era evacuată, dar, oricum, nemții aranjează de bună voie ca ambasada lor să explodeze, pentru că... (În fond, pentru ce? Nu ni se spune și asta rămâne secret pînă la sfârșit).

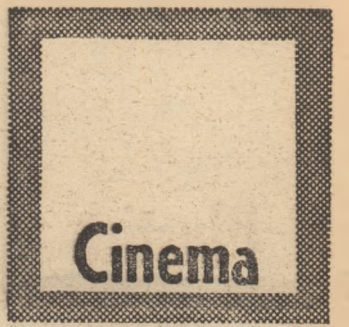
Confracții mă acuză că am „mania“ de a lăuda toate filmele românești. Nu laud filmele, ci multul sau puținul bun care se găsește în ele. Am dreptul și chiar datoria s-o fac. Asemenea momente bune le-am căutat și în filmul *Oaspeți de seară*. Nu le-am prea găsit.

Ar fi trebuit poate să le caut în jocul sobru al actorilor? Poate în frumusețea imaginii? Și, mai ales, în însăși tematica filmului? Să mai încerc.

Pentru a evita orice echivoc, țin să repet că filmul e confuz în ambițiile sale de a compune o poveste polițistă. Faptele sînt deseori materialmente și psihologice imposibile.

TOTUȘI, aș spune și câteva vorbe bune. Prin subiectul său, filmul relevă un profund și grav adevăr cu privire la actul de la 23 August. Am fost printre primele popoare care, prinse în cleștele hitlerist, au scuturat jugul. La prima vedere, pare a fi fost un miracol. La o mai atentă analiză, reiese însă că tot ce am făcut noi se numește îndrăznie reînnoire și imunitate la descurajare. Cum spuneam la început, multe au fost pregătirile noastre de răsturnare a dictaturii antonesciene și de ieșire din războiul hitlerist. Actul de la 23 August a izbutit. Dar asta se datorează și celor încercate înainte, adică acelei neadormite voințe a comuniștilor de a reuni și conduce toate forțele democratice românești în pregătirea minuoasă a insurecției naționale armate. Filmul nostru a avut meritul de a sugera asta. Și a compus atunci o poveste care anunță, simbolic, printr-o întâmplare din primăvara lui 1944, evoluția evenimentelor viitoare, victoria de la 23 August. Intenția a fost, firește, pozitivă.

D. I. Suchianu

Flash-back

Fața nevăzută a ideilor

● NAZARIN (1958) este unul din filmele tranșante ale lui Buñuel — poate cel mai tranșant, cînd ne gîndim că aduce în același cadru și face să se bată realul moral și convenția ce i se substituie, acești doi poli de obicei învălmășiiți, numai alternativ opuși, ai creației sale. Opoziția aceasta — osie de sprijin a operei lui Buñuel — era înainte înveșmîntată în mantile regale ale metaforei și parabolei (ciudat cum ri-goarea conținutului, aproape tezistă, era alambicată de preferință într-o formă nebuloasă, parcă încercînd să scape de propria claritate!).

Dar acest film — povestea unui preot care încearcă să-și trăiască vocația pe cont propriu, fără a și-o mai trece prin filtrele convențiilor ecleziastice — îl obliga pe autor, prin chiar substanța sa, la limpezime și lapidaritate. Este vorba de credință — cel mai generos motiv de dezbateră buñueliană —, de felul de a o înțelege, de a o transforma și de a o face să umple viața oamenilor.

Subiectul curge ușor, fluid, și se acumulează într-un ritm constant și simetric, preotul săracilor fiind cînd model pentru noi și cînd țintă pentru netreb-nici, cînd acuzator al dogmei și cînd dezarmată victimă a intoleranței. Frumos este faptul că neascunsa dispută între imacularea reală și aparențele pe care se străduiește să le vadă clevetitoarea opinie publică se duce pe o muchie atît de fină a generalului uman încît capătă valoare absolută și se metamorfozează în una din demonstrațiile sublime ale cineastului, făcute manifest și terestru, dar plund cu virfurile ideilor în norii nedumeririi și ai neștiinței noastre.

Nazarin nu este filmul demolării unui ideal fals — așa cum par să fie cele mai multe titluri din filmografia lui Buñuel —, ci este filmul afirmării idealului pur, iar această neobișnuită proprietate dă un rost mai constructiv și mai umanist unei opere care ar fi putut fi catalogată în ansamblul ei drept cinică și negativistă.

Romulus Rusan

Cadru din noul film românesc *Oaspeți de seară*, realizat după un scenariu de Alexandru Șiperco, în regia lui Gheorghe Turcu (în imagine, actorii Traian Stănescu, Heana Popovici, Trisy Abramovici)

● Am apreciat în repetate rânduri eforturile teatrului radiofonic, de televiziune de a difuza literatură originală contemporană. Iată că ultimele premiere ne dau posibilitatea de a studia nu numai structura unui repertoriu ci, mai ales și mai îmbucurător, calitatea lui. Într-o singură seară de Iosif Naghiu (regia și adaptarea t.v. Sanda Manu), *Consimțământul* de Emil Poenaru (regia și adaptarea t.v. Leonard Popovici), sau *Necurmată veghe*, scenariu radiofonic de Mircea Enescu, lucrare distinsă cu premiul al II-lea la concursul din 1976 (regia artistică Dan Puican) s-au dovedit a fi trei foarte bune spectacole, pornind de la texte substanțiale, cu reală încărcătură dramatică și beneficiind de contribuții actoricești de prim ordin: Petre Gheorghiu, Octavian Cotescu, Dan Nuțu, Irina Petrescu, Ica Matache, Traian Stănescu, Alexandru Drăgan, Dinu Ianculescu, Lucia Mureșan, Mitică Popescu, Carmen Galin (la televiziune) și (la radio) Ștefan Iordache, Virgil Ogășanu, Mariana Mihuț, Colea Răutu, Mo-

nica Ghiuță, Ștefan Radoff...

● La Radio și la Televiziune, două evenimente majore precum Centenarul Independenței și Festivalul național „Cin-tarea României“ sînt reflectate prin numeroase emisiuni muzicale, literare sau de reportaj. O mențiune pentru premiera t.v. (de marți seara), *Curcanii*, piesă de Grigore Ventura (regia artistică Anca Ovancz-Doroșenco) interpretată de Dina Cocea, Valeria Sciu, Carmen Galin, Traian Stănescu, Dan Nuțu, Vasile Nițulescu, Sebastian Papaiani, Mihai Mereuță...

● Așteptăm cu interes ediția de sîmbătă (ora 17.00, programul II) a *Fonotecii* de aur ce urmează a exemplifica, prin poeme-mărturisiri, pagini de proză, o frumoasă maximă aparținînd lui George Enescu: „Să te odihnești de muncă, prin muncă“.

Ioana Mălin

SECVENȚA

● Nu voi scăpa ocazia să îi revăd, săptămîna aceasta, la „Cinematecă“, pe frații Marx în *O zi la circ*. Curios lucru — îmi amintesc acum, pregătindu-mă să-l revăd —, frații Marx nu erau mai puțin străni și memorabili și în viață. Groucho, de pildă, om care pe ecran a avut genul nonșalanței și al impertinenței, individul — în filme — care își poate îngădui orice, era în particular, în viață adică, temător, stăpînit de obsesii pînă la ipohondria caragialiană. Astfel — sîntem informați — suferea de insomnii, era vesnic irascibil și abătut, avea o-roare de mizeria bătrîneții, drept care, de fiecare dată cînd înținea un actor de-crepit, se cutremura și se repezea să-și reînnoiască polițele de asigurare. Mai aflăm că, în culmea gloriei, nu înceta să repete fraților săi: „Ce vom deveni?“ — ceea ce rotun-jește dintr-odată, cu o frumoasă trăsătură de luciditate, portretul lui Groucho. Om care altfel — cum îl descrie un exeget al său — între două filme nebune și citeva ipohondrii, „în viața de toate zilele se hrănește cu lecturi bune, este bine informat asupra evenimentelor internaționale, scrie. Multe dintre operele sale au fost editate“.

a. bc.

Telecinema

● SHIRLEY TEMPLE e un copil minune a cărui minune se exprimă prin inexistența copilului. Ea este un om mare, un anume om mare, pus la scară mică. Copilul nu se joacă mai deloc — și în orice caz nu joacă e subiectul filmelor ei, ci cucerirea puterii artistice între oamenii mari. Ea nu are prieteni printre copii, ea se învîrtește toată ziua bună ziua printre adulți care descoperă în ea, extaziați, un adult. Cîntecele ei sînt sfaturi modeste pentru uzul vîrstnicilor nu prea mințoși: banii nu aduc fericirea, fericirea e totul și ea se găsește în razele soarelui. Ea spune cu dezinvoltură, fără să stea să se gîndească o clipă — cum îmi cerea bietul meu tată — că știe multe și chiar știe: știe să spună că „mă simt independentă“, știe ce-i aceea protocol și protocolul, „eu n-am trac“ și „eu vă iubesc“, știe că puțin caimac pe născu o face fermecătoare, zice fără să clipească: „aveți o casă plăcută, domnule“, conduce spiritual o conversație și ungîndu-și o felie de piine cu unt, emite spre

Shirley Temple

bărbatul din fața ei șablonul din veac, pentru a intra în vorbă: „poți să-mi spui pe nume...“ Mai toți bărbații sînt incintați să descopere în Shirley Temple — femeia involuntară. Toate locurile comune ale mătușilor

și vecinilor sînt perfect concentrate în mintea, expresiile și stepul ei — ceea ce multora li se pare că în aceasta ar consta și hazul copiilor și al filmelor pentru copii, cînd de fapt e invers. Filmele ei nu prea sînt pentru copii, ci pentru oamenii mari numiți sociologi, psihologi și pedagogi. Sociologic, Shirley Temple e o mic-burgheză

obsedată de mass-mediile timpului ei, folosindu-și vîrsta și statura pentru a deveni mare și tare în lumea lui Garbo. Toate filmele ei se reduc la ideea succesului în spectacole fastuoase, la refuzul anonimului, la necesitatea ambiției în termeni foarte reduși mental și sentimental. Artistic, chipul nu are nici un mister al copilului, e univoc și static, ca la păpușile dinaintea epocii de plastic. Logic, fetița ține de progeniturile descinse din cîntărețele chele, însușindu-și perfect vocabularul, lor. Psihologic — e „dulce“, cuminte și total, manipulată de morala reclamelor pentru „fulgii croșanți...“ Duritatea acestui portret se explică prin faptul că de mic copil o anticipatizează, fiindcă nu m-a învățat nici un joc, nici un cîntec, nici o atureală. Este un argument peste care nu pot trece. Copiii adevărați ai ecranului rămîn pentru mine, în vecii vecilor. Stan și Bran. Orice cinefil competent, la ei își caută copilăria.

Radu Cosașu

Plastică

În cadrul Festivalului

„Cîntarea României“ (II)

INCERCAREA noastră de a schița profilul artistic și social al fazei municipale a Festivalului „Cîntarea României”, prin însumarea celor mai semnificative date trebuie să includă cu necesitate și selecția de la Sala „Dalles”, cuprinzînd sculptura, grafica, tapiseria și arta decorativă.

Fără îndoială, principala calitate a expunerii, riscînd să devină un mozaic de genuri, tehnici, stiluri, este aceea de a fi reușit o distribuție logică a pieselor prin utilizarea eficientă a spațiului sălii, în sensul presupus de o panotare cursivă. În această situație s-au creat compartimentări pe zone de interes, izolîndu-se unele genuri ce presupun o lectură mai atentă a detaliului — grafica de șevalet — sau care captează cu precădere atenția prin finalitatea lor signaletică — afișul — sau valoarea decorativă și funcțională.

Principalul dialog se poartă acum între tapiserie și sculptură, două genuri adeseori aflate în relație complementară în condițiile unei viziuni ambientale tot mai frecvent utilizate astăzi. În cazul acestor arte soluțiile figurative transformă expresivitatea plastică, autonomă prin propria valoare estetică, într-un mesaj complex, încărcat cu valențe comunicative, datorită utilizării unor teme cu acuzată incidență socială și actuale în măsura în care ele nu reflectă numai evenimente contemporane ci și reflexul istoriei în conștiința noastră. Din acest unghi, ar trebui discutate orientările preponderente din domeniul sculpturii, al graficii și chiar al tapiseriei, gen tot mai decis axat pe compoziția expresivă, adeseori renunțînd la simbolismul semnului în favoarea subiectului explicit sau a portretului.

Firește, surprizele stilistice sau inovațiile nu constituie caracteristica acestui gen de expoziții, dar constanta evoluție a personalităților, cristalizarea unor structuri devenite, într-un fel, repere ale climatului plastic actual și definirea spectaculoasă a direcțiilor angajate, militante, se detașează ca dominante simptomatice, în fond esențiale pentru destinul manifestărilor colective. Iată de ce, alături de virtuților profesionale această orientare către o consistență tematică mai decis exprimată, vom avea sensul exact al acțiunii numite „Cîntarea României” și suma valorică definitorie sub aspect artistic, politic, social, etic, moral.

Sculptura, această artă care cunoaște în ultimii ani o afluență de talente ce particularizează prezența românească în contextul contemporan, propune câteva lu-

crări cu virtuți estetice și general umane, mizînd în general pe raporturi de monumentalitate, indiferent de dimensiunea absolută, și pe o expresivitate presupusă de condiția genului. Impresionează prin elocvența mijloacelor grupajul semnat de George Apostu, apoi lucrările lui Paul Vasilescu, Cristian Breazu, Vasile Gorduz, Mihai Buculei, Ion Irimescu, Alex. Marchiș, Gr. Minea, Gh. Iliescu-Călinești, Iulia Oniță, Ioana Kassargian, Nicăpetre, Radu Aftenie, Fl. Codre, Mircea Ștefănescu, Ovidiu Maitec, Silvia Radu, C. Popovici și Const. Foamete. Trebuie să remarcăm și în acest caz prezența tinerilor, un fenomen general care credem că definește momentul plastic românesc actual, iar sculptura ne dă și de data aceasta câteva satisfacții prin artiști ca Ion Iancuț, N. Fleisig, Doru Covrig, Viorel Farcaș, Előd Kocsis, I. Bențe.

Grafica de șevalet este axată de această dată pe tema Independenței, constatare care nu atrage și senzația de monotonie, tocmai pentru că autorii au găsit soluții imagistice inedite, dublate și de o diversificare a tehnicilor devenite, de altfel, calitatea cea mai spectaculoasă a genului în varianta sa actuală. Gradația tensională oscilează între relatarea detașată, cu ton epic, și implicarea afectivă totală, pasională și chiar patetică, ceea ce conferă interes și diversitate selecției de grafică. Dintr-un context omogen se detașează prezențe ca Marcel Chirnoagă, Gh. Ivancenco, Florina Lăzărescu, Tiberiu Nicorescu, Ileana Micodiu, A. Dumitrache, St. Anastasiu, Alma Rusescu, Ala Jalea Popa, Zoltan Szilagy, A. Bulacu, Doina Botez, Done Stan, Ioan Untch, Sergiu Dinculescu, Alex. Bălan, Anton Perussi, Ion Donca, Simona Runcan, Sergiu Georgescu, Ethel Lucaci Băies, Clarette Wachtel, Coita Nistor, în egală măsură buni desenatori și tehnicieni ai imprimării. Afișul nu prezintă un relief cantitativ suficient de elocvent și, ca urmare, nici unul calitativ, o criză a genului atrăgîndu-ne atenția de mai mult timp. Trebuie, totuși, să reținem numele unor autori de certă tinută, mai apropiați de sensul real presupus de noțiune, printre ei numărîndu-se Emilia Boboia, Mihai Mănescu, Lucreția Feodorov, Alex. Dan Ionescu, Radu Stoica, Nic. Sirbu, Napoleon Zamfir, Sergiu Georgescu, Victor Feodorov, M. Stănescu, Dumitru Petrică, Francisc Alexandru, cărora nu le lipsește inspirația și nici soluția grafică adecvată.

Iată-ne ajunși în sfera tapiseriei, artă ce a părăsit teritoriul limitativ al decorativismului pentru a se institui ca o preo-

cupare de confluență, la zona de contact dintre pictură și artă ambientală, mizînd mai decît pe virtuțile cromatice și expresive ale imaginilor și semnelor utilizate. Există, firește, numeroase exemplare ce se atestă din prestigioasa ereditate a genului, dar soluțiile actuale se detașează cu pregnanță, chiar dacă lipsesc artiștii ce au contribuit la definirea unei noi viziuni în acest domeniu interdisciplinar. Putem selecta, dintr-un ansamblu destul de divers, lucrările semnate de Carmen Groza, Maria și Constantin Blendea, Lucreția Pacea, Elena Haschke Marinescu, Cella Grigoraș, Filaret Oloier, Cornelia Ionescu Drăgășin, Ileana Balotă, Constanțiu Mara, Pia Costescu, Teodora și Ioan Stendil, fiecare propunînd o modalitate specifică de interpretare, adeseori cu ieșire spre soluțiile tridimensionale, reclamate de noile concepții ambientale. În acest sens putem reține și lucrarea Danielei Grusevschi, plasată în sectorul „decorative-design”, mai apropiată însă de expresivitatea tapiseriei propriu-zise. Dar, ajunși aici, putem reține, din numărul destul de mic de expozate prezentate, contribuția deosebită a unor artiști de

cotă recunoscută, printre ei în primul rînd ceramistul Costel Badea, dar și Radu Tănăsescu sau Lucia Maftel, apoi „sticlarii” Ioan Cadar, M. Brici, Dan Băncilă, Adrian Necula, preocupați de efecte decorative inedite, textilele Ecaterina Teodorescu Humă, Lovin Mioara, Larisa Stîopul, Gabriela Cristu, Ruth Prato, Rodica Roman, Mimi Racea, toate cu imprimeuri de reală calitate artistică și pe C. Mistorică, autorul unei tapiserii originale. Neconvingătoare prezența „design”-ului și de data aceasta oprit într-o zonă ambiguă, poate cu excepția pieselor realizate de Const. Marinescu.

Cu vădite calități și inerente scăderi, selecția de la „Dalles” menține cota generală a genurilor prezentate aici, subliniînd încă o dată preocuparea constantă a creatorilor pentru realizarea unei arte pe măsura timpului nostru și a oamenilor săi, într-un spirit ce se atestă din matricea aceeași spiritualități ce a generat valori perene și din care emană sensul profund al „Cîntării României”.

Virgil Mocanu

ANDREI OSTAP : 1907

MIHAI MARCU : Doină

Muzică

„Geniu pustiu”

de Gheorghe Dumitrescu

N-am vrea să discutăm prezentarea ultimei lucrări a compozitorului Gheorghe Dumitrescu, destinată scenei lirice, doar ca pe un spectacol în sine. Cu atât mai mult cu cît premiara absolută e găzduită de Opera Română din Cluj-Napoca, al cărei colectiv și-a impus ca linie de conduită în ultimele stagii promovarea creației românești, aducînd în fața spectatorilor pe lângă lucrări într-un stil tradițional (cum au fost Stejarul din Borzestii de Teodor Bratu sau Pădurea vulturilor de Tudor Jarda) și premiere absolute ale unor opere de concepție modernă, cu vădite și de netăgăduit tendințe de înnoire a genului (atît în planul muzical, cît și în cel al dramaturgiei): Zamolxes și Ulisse de Liviu Glodeanu, Serceful lui Don Giovanni de Cornel Tăranu, Cartea cu Apolodor de Ștefan Niculescu, Trepte ale istoriei de Mihai Moldovan, Model mioritic de Corneliu Dan Georgescu. Nu e desigur ușor de realizat o atare performanță, trebuînd, printre altele, învinse și inerția și comoditatea.

Faptul că Geniu pustiu de Gheorghe Dumitrescu și-a găsit loc tocmai pe scena clujeană devine, în acest context, un fapt normal și logic. Cu atît mai mult, cu cît concepția lucrării este una nouă în creația de operă a compozitorului.

Ca organizare a materialului, compozitorul a renunțat de această dată la împărțirea în tradiționalele acte și la însurirea cronologică a momentelor fabulației, preferînd un mod de organizare estetică a materialului, bizuit pe juxtapunerea unor momente aparent dispartate, inserare ce are însă o strictă logică interioară, generatoare de acumulări în planul ideatic. În absența unui libretist (pe măsura tematicii), regizorul Viorel Gomboșiu a fost, de la bun început, pus în fața obligației de a restructura și reselecta momentele viitorului spectacol.

Demarînd în contextul unei intense și profunde conlucrări regizor-dirijor (impetuos debut al lui Emil Maxim!), spectacolul clujean își propune relevarea personalității complexe a marelui Eminescu, permanența zbuciumului creator, intensele lui trăiri (atît lirice cît și politice), punctînd apoi mediul socio-politic în care a trăit poetul, încercînd să definească spiritul eminescian ca fiind o sinteză a spiritualității poporului român; sub un alt aspect, spectacolul își propune să demonstreze existența unei gândiri specific eminesciene, depășînd gîndirea epocii contemporane lui.

Libretul nu urmează linia scrierii care dă titlul operei, ci se compune dintr-o inserare — ce pe alocuri pare arbitrară — de evenimente din viața poetului, fragmente poetice puse pe muzică, presupuse trăiri ale eroului. Scene de un profund lirism alternează cu tablouri ce dezvăluie adîncul sentiment patriotic care domina gîndirea și acțiunile poetului. (Cu totul și cu totul remarcabile sînt, în acest sens, trei dintre momentele spectacolului: scena de mare ansamblu a Independenței, Împărțit și proletar și cea suită pe care am putea-o numi Cîntecul Iancului). În fața abundenței materialului și fiind pe deplin conștienți de răspunderea pe care și-au asumat-o, realizatorii spectacolului clujean nu au tentat să țină o lecție de literatură română de pe o scenă de operă, ci, dimpotrivă, au considerat că se adresează unor spectatori care știu cine a fost, ce a reprezentat și reprezintă Mihai Eminescu, lor revenîndu-le sarcina de a sublinia anumite lucruri, de a comenta anumite evenimente. Esența spectacolului constă în relevarea modului în care se reflectă în conștiința românească contemporană această mare personalitate a neamului nostru.

Gîndului regizoral i s-au mai raliat și scenograful Silviu Bogdan (autorul unui decor foarte sugestiv), coreograful Alexandru Schneider, interpreții Ion Lazăr, Mircea Sămpetrea, Virgil Dobîrtă, Daniel Eufrosin, Clărisa Udrea, Mugar Bogdan, Alexandru Fărcaș, Rodica Toma, Margareta Vârban, Ion Iercoșan, Iulian Jurja, Corina Circa, Sonia Postelnicu, Ion Trifa, Ion Tirlea, Gh. Călătan, Vasile Dan și Gelu Bogdan Ivașcu (de la Teatrul Național), alături de întreg ansamblul Operei, de corul de copii al Liceului de muzică (dirijat de prof. Simion Capătă) și de grupul de copii de la Liceul de coregrafie.

Radu Bădilă

Poezie și dans

O fericită simbioză a artelor reunește în recenta premieră dată pe scena Studio a Teatrului Național „I. L. Caragiale”, dansul, poezia, muzica și culoarea. Dansul se desfășoară în compania muzicii, dar și în cea a cadenței versurilor, iar versurile se însoțesc cu muzica. Cuvîntul și muzica, arte ale timpului, sînt captate de mișcare și purtate odată cu ea în spațiu. Pe aceeași cale a interferenței artelor, poezia lui Miron Radu Paraschivescu evocă farmecul vocii Ellei Fitzgerald, iar poezia lui Geo Bogza — forța muzicii wagneriene, în timp ce dansul Ralucai Ianegic, inspirat de pasările brăncușiene, sugerează ideea zborului.

Lumea poeziei, neșfîrșită ca arie de investigație, ne-a purtat de la universul ingenuu al copilăriei din Infanția de Eugen Jebeleanu, la ironia necruțătoare din Don Juan de Marin Sorescu; de la imaginile delicate ale Anei Blandiana din Felul cum plouă, la imaginile voit simple, dar grele în conținut, ale Sfaturilor bătrînului J. Fr. Williams către fiul său Tom de Geo Bogza; de la apăsarea resimțită în mijlocul peisajului de beton în care ne-am îngîndit, umanițat, cum ne spune Nina Cassian, doar de

Rouă și lacrimă, pînă la comuniunea cu ritmurile naturii din A te sprijini de propriul tău pămînt de Nichita Stănescu. Poezia a căpătat substanță materială prin glasul Adelei Mărculescu, care a parcurs tot acest univers cu egală înțelegere atît pentru gîndurile cuprinse în el, cît și pentru muzicalitatea dinlăuntru lui.

Varietatea genurilor muzicale, ce a mers de la șansonete cîntate de Barbara, la preludiul actului III din Tristan și Isolda de Wagner, de la melodia populară cîntată din caval, la Concertul pentru două violi și orchestră în La minor de Vivaldi, de la Ella Fitzgerald la George Enescu și de la Gheorghe Zamfir la Myriam Marbê, a fost compensată de calitatea fiecărei lucrări în cadrul genului său.

Parcurgînd toată gama lirismului, cald, vibrant sau încărcat de tristețe și nostalgie, trecînd prin dramatismul durerii, însingurării și înfrîngerii, sau abordînd cu vervă ironia, dusă pînă la șarjă, coreografiile create sau interpretate de Miriam Răducanu, — Cuplu în furtună, Arlecchia în repetiție, Lînsaj, Mare oboseală mare — au atins înalte cote valorice. Pilduitoarea interpretare a lui Gheorghe Iancu din Lînsaj ne-a sugerat nu atît o luptă cu alții, cît, mai general și mai cuprinzător, lupta omului pentru a se smulge din tot ceea ce, rîndindu-l, îl ținutește și-l apasă, luptă în care după ce a invins moare, dar moare în pictoare. Foarte tînărul și totodată înmormîntat de maturul Gheorghe Iancu a debutat și în calitate de coregraf, în Don Juan, cu aceeași măiestrie ce ne surprinde la fiecare nouă interpretare a sa.

Raluca Ianegic, dotată în gest cu o veritabilă forță de tragediană, stranie în dramatism, extravagantă în ironie, se pus în valoare, în Iubire pînă la moarte, mîncarea-i intens vibrantă. În timp ce în lucrarea Statuia zborului, planînd în sferă mai senine, realizează una dintre cele mai reușite paralele la opera brăncușiană concepute în dans.

Dintre celelalte lucrări coregrafice, cântările dansante ale muzicii lui Vivaldi se creionează doar ca propuneri, nu ca realizări de valoare egală cu muzica. Într-o gamă restrînsă de culori — brun, violet, alb și negru — dar deosebit de bogată în tonuri, costumele realizate de Florica Vasilescu și Ando Vasilescu au înțregit todeauna fericit ideea dansului, poeziei sau muzicii.

Liana Tugearu

Critică și obiectivitate

Eseu

PRIVITA în contextul datelor multiple și diferențiate ale culturii contemporane, funcția esențială a criticii — prin care își justifică prezența ei activă — este actul de valorificare a operelor literare în raport cu criteriul creației autentice, a semnificației lor social-umane și accesibilității în masa cititorilor. Evoluția gândirii critice moderne — de la istorismul biografic lansat de Sainte-Beuve, Brunetiere, J. Lemaitre pînă la structuralismul actual (A. Moles, Roland Barthes, Jean Starobinsky) — indică o traiectorie semnificativă, în care se afirmă constant orientarea axiologică. „Valoarea” rămîne conceptul fundamental în procesul de selecție și discriminare a operelor literare, tot așa cum caracterizează aprecierea tuturor formelor de artă. Dificultatea începe însă în momentul în care criteriul axiologic este aplicat direct în critica literară.

Este un fapt cunoscut acela că efortul pe care gândirea contemporană l-a depus în precizarea caracterului și limitelor „judecății estetice” — judecata de valoare în artă — a oscilat în permanență între o interpretare subiectivistă și tendința către un obiectivism concret, verificat în practică. Un element de coordonare însă era necesar. Unii l-au căutat în concordanța armonică a valorilor. Paul Valéry l-a descoperit în comunitatea de esență a artelor, demonstrată prin analogia „funcției simbolice” (ritmuri, numere, figuri geometrice), care asigură sesizarea semnificației lor, în timp ce Mikel Dufrenne, mai concret, încearcă a surprinde „valoarea estetică” în cadrul experimentului fenomenologic („Phénoménologie de l'expérience esthétique”).

Utilizînd datele investigației estetice și ale efortului pentru definirea și formularea judecății de valoare, critica literară trebuie să evite, în apreciere, absolutizarea — atît a fenomenului concret (obiect al realității) cît și a factorului psihologic (dorințe, aspirații, idealuri), expresie a subiectivității creatorului. Constatarea obiectivă a unei interferențe sau „interrelații” între subiect și obiect este indispensabilă. Căci creația literară implică un proces dialectic, ce presupune rezolvarea contrariilor (asemenea dialecticii lumii materiale), nu o prezentare lineară, rigidă și conformistă a faptelor. „Forma” nu e o simplă expresie cu un caracter superficial, ci are o funcție ordonatoare, creatoare de „structuri” literare, și e singura modalitate de a sesiza conținutul unei opere. Și nu trebuie să uităm că în orice operă literară — ca în orice plămăuire artistică — se disting două aspecte ale dialecticii: cel intern, care se referă la chiar structura operei, și cel extern, ce reprezintă relația dintre creație și receptivitatea publicului. Se constată astfel o dublă „polaritate” în datele examenului critic literar: a „existenței” obiective, condiționate de realitatea socială pe de o parte, și a „structurii” propriu-zise pe de alta. Și e meritul gândirii marxiste de a fi arătat că judecățile de valoare cuprind nu numai elemente de ordin cognitiv sau intuitiv legate de subiect, ci își au corespondentul în practica socială. Baza materială a valorilor e în funcție de idealurile și necesitățile societății unei epoci.

Astfel, critica literară trebuie să urmărească în ce măsură opera exprimă fenomenul complex al realității sociale, reflectat în relațiile inter-individuale și în comportamentul individual, precum și concordanța dintre fondul de umanitate și forma de exprimare artistică. Cunoașterea realității directe, aprofundarea procesului de integrare în societate, dar și de afirmare a individualității ca exponent al ei, sînt

obligatii incontestabile. Important însă e spiritul în care se realizează examenul critic.

NU E pentru nimeni o constatare inedită observația că, dintre toate îndatoririle criticii, aceea care se desprinde în deosebi cu necesitate e obiectivitatea, condiție a valorificării adevărate. Dacă practica ei indică un anumit echilibru în aprecieri și o totală absență de prejudecăți, teoretic noțiunea în sine e mai greu de precizat. O încercare notorie a făcut Roland Barthes. Într-unul din eseurile sale (*Critique et vérité*, Ed. du Seuil, 1966), răspunzînd unor critici ale lui G. Piccon, el definea „obiectivitatea” ca o calitate care „există în afara noastră” și are privilegiul de „a înlătura extravagantele criticului, servind drept posibilitate de înțelegere comună”. În această formulare proprie structuralismului (afirmarea existenței independente, necondiționate a „obiectivității”)

terare. Chiar cei mai exigenți analiști în critică și-au declinat nu o dată capacitatea unei totale degajări de cea sensibilă afectivă, care stabilește un liant spontan între operă și cititor — și în care afinitatea de temperament are un rol decisiv. În acest sens, Ibrăileanu mărturisea că se simte mult mai apropiat de eroii lui Turgheniev decît de personajele monumentalele opere tolstoiene, a cărei puternică impresie de viață autentică îl emoționa profund. Și oare influența lui Proust asupra unor scriitori români (H. Papadat-Bengescu, Anton Holban) nu se explică mai mult printr-o afinitate psihică în înțuirea mediului ambiant decît printr-o recunoaștere a conceptului bergsonian al „duratei pure”?

Pe de altă parte, nu rareori dozarea elementelor pozitive, disjungerea lor de non-valori e rezultatul „intuiției”, adică al unei sesizări quasi „nemijlocite” a valorii literare. Cel mai reprezentativ critic și istoric literar din perioada

Astfel, obiectivitatea rămîne o „constantă” în determinarea valorilor literare. A cere criticului o examinare obiectivă („sine ira et studio”) și o limitare a propriei înclinări subiective în elaborarea judecății sale e o condiție indispensabilă rigorii analitice. Și în această delicată operație nu trebuie să uităm că ceea ce diferențiază aprecierea — dincolo de poziția teoretică acceptată — e nuanțarea specifică a argumentării în raport cu sesizarea valorilor artistice, semantice, umaniste ale operei.

DAR obiectivitatea înseamnă și obligația unei perfecte atitudini imparțiale. Nu ne referim aci la insignifianta „critică” de serviciu, amabilă și amicală (altădată frecventă în publicațiile curente), dar există o reală primejdie a alunecării în subiectivism, datorită lipsei de fermitate în idei și unui spirit concesiv — ce e drept, azi din ce în ce mai rar manifestat — care implică fie recunoașterea unor pseudo-valori cu drept de existență în „forumul” literar, fie elogiarea fără discernămint a operelor unor scriitori consacrați („monștrii sacri” ai literaturii). Personalitatea criticului se afirmă însă în stabilirea unor puncte de vedere valabile, criteriile fondate în apreciere, care să evite confuzia, subiectivismul și dezorientarea cititorului. Între cei doi poli ai valorii literare — expresia artistică și fondul de idei (mai precis, conținutul uman) al operei — capacitatea de disjungere și evaluare a criticului trebuie să se bazeze pe o vădită onestitate și o penetrantă sesizare a esențialului.

Obsesia unor vechi tipare tradiționale ce limitează simțul adaptării la prezent și al recunoașterii ineditului de valoare a contribuit, nu o dată, la falsificarea justei evaluări critice. Prezența unor prejudecăți determinate de criterii anestetice sau nonestetice, insistența lor presiune împotriva procesului de înnoire au dovedit caducitatea unor atitudini. Retrospectiva gândirii critice în literatura noastră interbelică oferă cazul denigrării și contestării celui mai mare poet contemporan, Tudor Arghezi, a cărui operă a concentrat atacuri furibunde motivate de incapacitatea unor minuscule condeie de a aprecia ineditul artei sale poetice. Monumentala *Istorie a literaturii române* a lui G. Călinescu a raliat toate adversitățile — favorizate de momentul ascensiunii fascismului — pe care le provoca puternica sa personalitate, originala interpretare a operelor, inedita metodă de cercetare ce îmbina viziunea unui scriitor autentic cu investigarea atentă a istoricului literar.

Asemenea atitudini de coterie sau oarbă adversitate nu mai au azi teren favorabil de manifestare în climatul societății socialiste, în care uriașul efort colectiv, bazat pe energia constructivă a fiecărui om al muncii, devine etalonul valorificării umane în viața socială.

Marele, incontestabilul ghid al criticii literare e recunoașterea în opera scriitorului a imaginii vii, emoționante, stenică și reconfortantă a vieții, prezența eroilor epocii socialiste, călăuziți în acțiunea lor de ideologia revoluționară a partidului. Obiectivă, aplicată la concret, militantă pentru marile realizări ale contemporaneității, critica devine astfel un instrument de luptă pentru progresul umanității. Conștiința criticului — ca și aceea a scriitorului în genere — presupune integrarea în marea aluviune a creației autentice, pătrunsă de un adevăr și plin umanism, respirînd din plin valorile integrale ce îmbină criteriul estetic cu acel etic și politic. Ii revine criticii actuale rolul de arbitru în ierarhia valorilor literare, în măsură a aprecia gradul în care opera reușește a prezenta în imagini artistice convingătoare adevărurile fundamentale ale existenței omului contemporan în epoca socialistă.

Mircea Mancaș

TRAIAN BRĂDEAN : Patria suverană

se cuprind și câteva trăsături esențiale critice. Nu e vorba de a folosi aci anumite „evidențe” — ca certitudinea limbajului sau specificul genului, ca în premisele clasiciste — ci mai curînd de a surprinde valoarea simbolică, poetică și inedită a „discursului literar”, de a descoperi modalități noi, sugestive, încărcate de sens, respingînd comunicarea plată, banală și nesemnificativă a relațiilor narative. Observația se referă la acuitatea analizei literare și la rolul intermediar al criticului între operă și cititor.

Cert, obiectivitatea implică o anumită „distanțare”, o poziție reticentă și rezervată față de preferințele noastre subiective. Pentru a pătrunde în universul creației artistului și a descifra viziunea lui despre lume (acel „Weltanschauung” des menționat), criticul trebuie să părăsească cercul limitat al unor opinii preconcepționate și să încerce o întîlnire pe terenul neutru al judecății obiective. Întrebarea care se pune inițial însă e în ce măsură e posibilă leșirea din „subiectivitate”.

Apropierea de o operă constituie prin ea însăși o „preselecție”, o „anticipație” a recunoașterii valorii ei — confirmarea sau infirmarea fiind o operație ulterioară în procesul analizei li-

interbelică, G. Călinescu, nu și-a comprimat opiniile ineditate pentru a respecta unele cadre rigide ale raționalismului clasicist. Dimpotrivă, excepționala lui intuiție, pasionata lui investigație, spontană sesizare a unor valori literare au contribuit în cea mai largă măsură la descoperirea unor talente sau la consolidarea altora în conștiința contemporanilor.

În această auto-limitare a factorului rațional nu trebuie să vedem o incapacitate de funcționare obiectivă a criticii literare. Dimpotrivă, aceasta atestă libertatea, pe care și-o poate asuma criticul în alegerea căilor de valorificare a operei, și e departe de a deschide porțile „arbitrarului”. Căci orice exagerare sau deformație, orice aserțiune fals motivată are — pentru ochiul avizat al criticului — semnificația unui „șoc” ușor detectabil. Dacă oricui îi e îngăduit a considera sub un unghi de vedere nou opera unui mare scriitor (vezi: N. Manolescu, *Mihail Sadoveanu sau utopia cărții*), diminuarea lui L. Rebreanu sau G. Călinescu, ca și preferințele pentru unii prozatori minori, apar ca o frustrare a adevărului, o alterare a spiritului critic.

Cartea străină

George Eliot: „Adam Bede“

ITIND romanul lui George Eliot, *Adam Bede*, admirabil tradus de Dana Crivât, mi-am amintit cînd un peisaj campestru cu doi stejari al lui Jan van Gogen văzut la Rijksmuseum din Amsterdam, cînd un lan de griu cu un cătun în zare al lui Ruysdael, ori o biserică de țară pe malul unei întinse pinze de apă a acelui Ruysdael, îndelung contemplat la Mauritshuis din Haga. Olandezii secolului al XVII-lea au modificat punctul de vedere al peisajistului: Van Gogen a coborît linia orizontului și, adeseori, jumătate ori trei pătrimi din tabloul lor, închipuind un mic univers rural, aparține depărtărilor cîmpului, apelor sau cerului.

Ceva asemănător citesc în zarea familiară și îndepărtată totodată a romanului rural scris de fiica fermierului din Warwickshire, cea pe care lordul David Cecil o chema „primul roman modern”. Olandezii nu sînt, desigur, mai cunoscuți, dar am putea găsi probabil la pictorii englezi ai secolului trecut (nu la cei notorii, ci la minorii locali) ilustrații ale vieții la țară, adevărate tablouri de gen, precum cele din *Adam Bede*. Exegeții vorbesc uneori — în legătură cu preluatul rustic al operei lui George Eliot — despre o idilă ori o pastorală epică. Nimic mai greșit. Numai nostalgia secolului nostru după calmul aparent al virstei preindustriale ne poate insela încît să atribuim spațiului epic al romancierii virtuțile lenifiante ale unei Arcadii bucolice. Ca și pictura olandezilor, statică în aparență dar nu încremenită, în care nori involburati urcă amenințatori pe cerul de pinză, dintr-o sursă abia bănuită, nevăzută, mediană, a orizontului îndepărtat, tot astfel în ficțiunile rurale ale lui George Eliot o turbulență pasională e iscată din semnul narațiunii care statuează parcă o gestualitate perenă, existența-cliseu a unei mărunte umanități uitate de vreme. **Umanitate** ce nu vrea, parcă, să știe de vreme. Iată ce spune metodista Dinah în predica ei: „Am crescut și am trăit în bordele sărăcicioase, ne-am hrănit cu turte de ovăz, am dus o viață grea; n-am umblat prin școli, nici n-am citit cărți, și nu știm decît cele ce se petrec sub ochii noștri”.

Într-un fel, metodista Dinah Morris se afirmă ca o pozitivistă atunci cînd spune că nu știe decît ce se petrece sub ochii ei. George Eliot cunoaște tezele lui Auguste Comte și filosofia ei (dacă putem s-o numim astfel) era o specie de pozitivism conjugat cu și întreținut prin ideile lui Spencer și fundat pe un agnosticism de liber-țugător care a colaborat la traducerea ei în engleză a *Vieții lui Isus* de Strauss. Ceva din educația ei evanghelică străbate însă pereții ideologici ridicăți cam pe apucate într-o viață de intelectual diletant și își pune amprenta pe creația ei epică. Etosul lumii rurale eliotiene, discursul naratorului, „lecția” nu pedant-didactică dar totuși insinuant-prezentă a acestei proze derivă din elementele acelei prime educații.

Însăși construcția romanului *Adam Bede* are ceva din simplitatea unei parabole omiletice. Doamna Poyser din Hayslope are două nepoate. Una, frumoasă dar ușuratică, Hetty Sorrel, e iubită de solidul dulgher Adam Bede, căruia i-l preferă pe mai grațiosul căpitan Arthur Donnithorne. Alta e sobra predicatorie metodistă Dinah Morris, pe care, după ce va trăi decepția sa în legătură cu Hetty, o va lua de nevastă Adam Bede. Fata rea și fata bună, păcatoasa și virtuoașa, alegerea bărbatului între ele, condamnarea uneia, apologia celeilalte, moartea uneia, deschiderea ad vitam aeternam, a celeilalte, toate acestea, ca și nenumărate elemente particulare ale povestirii, își au un rost pilduitor în această proză programată ca o fugă la orgă. Ca din orice program, nici din acesta nu lipsește o mecanică îndejuns de fastidioasă. Lipsită de enigme (căci nu pot fi numite altfel măruntele secrete și suspensurile abia schițate), proza lui George Eliot se desfășoară ca o cusătură ce umple

un canavas dinainte desenat și al cărui desen îl cunoaștem dinainte. Dar dacă romanul este construit pe asemenea tipare (în care abundă scenele convenționale, rituale, ceremoniale, căci narațiunea se deschide printr-o predică și se închide cu o nuntă), dacă șabloanele întrețin artificiosul romanesco, substanța figurilor în schimb, pulpa cărnăasă dinlăuntrul clișeeilor este o savuroasă concretete compensatoare. Arta lui George Eliot este, înainte de toate, una a scenelor de gen, a acelor tablouri de interior cu care ne-au obișnuit flamanzii și mai ales olandezii secolului al XVII-lea. Nu găsim în romanul acestei femei, nu lipsită de îndrăzneală dar neîndrăznind să depășească limitele bunei cuviințe, orgiile bețivanilor și dănuitorilor din pinzele lui Jordaens, Brouwer ori Ostade. Pe acestea le va recunoaște Erich Auerbach, în *Mimesis*, drept precursore ale unor scene naturaliste tipice din romanele lui Zola. Poporeniile lui George Eliot nu sînt niciodată desăvîrșite. În schimb înfățișarea acestor bravi băutori de bere este caracterizată prin luarea în serios a stilului umil. Nimic comic în mica peripeție domestică a fetei în casă care, stingace, cade cu cămile de bere și le sparge, spre supărarea doamnei Poyser pentru vasele distruse și a domnului Poyser pentru prețioasa licoare dispărută. Nici o ironie în proza aceasta pedestră, și mîndră de a fi pedestră. Adevărată proză democratică prin eliminarea punctului de vedere privilegiat și prin acordarea unei demnități egale tuturor perspectivelor interioare ale narațiunii. Vedem planurile epice din punctul de vedere, egal în valoare, al lui Adam Bede sau al doamnei Poyser, sau al slujnicei — egali în demnitate epică.

Mai degrabă decît țărani unei alte George, romancieră populistă, ai lui George Sand, acești fermieri din inima vechii Anglii au o conștiință acestei demnități ce le-o acordă romancieră pozitivistă și agnostică. Doamna Poyser declara o dată, cu arțag: „Știu că unora le e scris să aibă-n stăpînire pămîntu’ și altora să-l stropească cu sudoarea lor (aici Mrs. Poyser făcu o pauză pentru a-și trage răsufierea) și mai știu că-i de datoria creștinului să se plece naintea mai marilor lui. Da eu n-am de gînd să ajung mucenică, să rămîn numa’ piele și oase și să iasă untu’ din mine, ca dintr-un putinei, de dragu’ nici unui moșier din Anglia, fie el chiar și regele George”. Declarație semnificativă, nu numai pentru convingerea insului-personaj, nici pentru credința politică a autorului, ci pentru statutul pe care-l acordă acesta fapțurilor sale fictive, pentru demnitatea creaturală pe care le-o conferă și le-o respectă. Ea nu și-ar fi substituit niciodată ochiul ei ochiului transcendent al Divinității — precum Balzac. Căci vorba lui Dinah Morris: „nu știm decît cele ce se petrec sub ochii noștri”. Dar asta vreau să o știm teineic.

Nicolae Balotă

Menelaos LUDEMIS:

AȘA CREZUSEM. Că era doar treaba noastră numai, — a intelectualilor. Dar în spate se afla întreg Poporul. Nici nu bănuisem pînă în clipa aceea tot ce se întîmpla înapoia doliului familiei noastre artistice. Athena se îmbrăcase toată în negru și se pregătea să însoțească pe marele ei părinte. Cum au aflat? Ce clopot misterios a bătut în miez de noapte? Cine a înștiințat zecile de mii de cetățeni ai străvechiului oraș, că bătuse din nou ceasul primei sale bătălii?

Cînd am văzut dimineața mulțimile, am rămas fără glas. Mulțimi nenumărate, nemaipomenite, neasemuite. Poporul! Își proclama cu mîndrie doliul, așa cum se potrivea unui asemenea mort, în asemenea moment, în asemenea oraș. Imi este imposibil — și acum încă — să descriu aceste funeralii. Mi se topește inima. Pe estradă, lingă sicriu, la un moment dat — ca un profet — Sikilianos! Vocea lui îmbărbătată, „ca tăișul spadei cel îngrozitor”, a rupt îndoliata tăcere.

Să sune trompetele. Clopote tunătoare. / zguduți țara de la un capăt la altul. / Să bubuie țimbalele războiului. / Infricoșătoare steaguri, desfășurați-vă!

Fiori ne-au străbătut pe toți. Tonurile vocii lui s-au risipit vestitoare pînă jos în Oraș, au ieșit din Propilee și s-au urcat pe Acropole. Și acolo... Nu se isprăvisse încă poemul. Abia începuseră să i se stingă sunetele. Și atunci, buzele mulțimii au răspuns — la o distanță de o sută de ani — acestui poet grec, un alt poet grec:

**Te cunosc după tăișul infricoșător al săbiei
Te cunosc după înfățișarea care măsoară grăbită pămîntul.**

Ingenunchiasem pe nesimțite. Și cîntam. Cu glas tare... Imnul nostru al instelatei Libertăți.

Pe acest sicriu se sprijină Grecia

Un munte

Cu dafinii de am înălța pînă-n

Peleu și pînă-n Ossa

de l-am înălța pînă în al șaptelea cer

Ce rost ar mai avea limba mea

să o spună?

Sunați trîmbițe! Clopote

tunătoare

Zguduți de la un capăt

la celălalt țara

Bubuie pean. Steaguri

însălmintătoare

ale libertății desfășurați-vă

în aer.

M-am întrebant atunci. Mă întreb și astăzi. Au trecut treizeci de ani. De ce oare dușmanul care ne înconjurase nu a îndreptat spre noi mitralierele să ne secere? De ce a căzut în acea tăcere de gheață, în această neputință?

Este limpede. Fiindcă s-a trezit nepregătit în fața clipei supreme care aduna toată marea unei lumi, a unui popor... care stîngea incendiile sau da foc întunecimilor și le făcea să se retragă speriate.

Au scris și alții poezii atunci. Dar Sikilianos ne-a exprimat singur, pe toți. Și pe noi și Poporul. M-am dus acasă, după ce se potolise cataclismul.

Plîngea. — „Este întia oară” imi spunea el. „Întia oară”...

— Il plîngi pe Palamas? Il întreb eu.

— Pe mine! Dar asta e plîns? Ai văzut? Poporul! Poporul! Nimeni nu va mai muri astfel. Ce, astea erau funeralii? Tu ce zici? Asta era înviere. Era învierea. Și îndrăznim să nu credem în nemurire. Și astăzi? Dar ce s-a întîmplat astăzi? A murit? A renăscut? Binecuvîntată fii — moarte! Aici însă, pe nesimțite, s-a întunecat. A recăzut în gîndurile lui adînci. L-or fi încovoiat, pare-se, îndoilele? „Binecuvîntată fie moartea”? Dar... pentru toți? S-a ridicat drept.

— „Vreau să ies! mi-a spus. Să iau aer. Pe urmă aș vrea să mai văd orașul. Nu pe cel de ieri, pe cel de azi. Cred că trebuie să semene cu Cetatea noastră din ziua de la Marathon. Azi am auzit din nou acel „învins-am”. Și a ieșit din gura unui mort! Într-ade-

văr! Mă întreb... nu cumva am îngropat pe Palamas acolo unde s-a prăbușit Fidippide? Da... Așa trebuie să fie. Da. Acuma știu. Așa e... Acolo.”

SE POATE ca poetul să fi avut sau să nu fi avut dreptate. Ce semnificative pot avea însă toate acestea? N-o să facem doar topografia gloriei. Poate că într-adevăr acolo să fi fost poarta nord-răsăriteană... Pe de altă parte, primul cimitir se întindea la poalele orașului. De acolo începea drumul spre Marathon. Și o știm — athenienii — în neliniștea lor au ieșit afară pe metereze să afle vestea. Au trecut mii de ani... Cine se aștepta că vom primi din nou, astăzi, aceeași veste!...

Iarna următoare l-am pierdut din vedere; fiindcă fugisem de Capitală. Din mijlocul negurilor cîmpului Thessalian, un prieten, Dimitrie Kutros, mi-a întins mina prieteniei: „Vino! Ți-am asigurat piinea”. Cine știe... Poate că fără această prietenie, să mă fi pierdut atunci în dezastrul general al imensului oraș. De acolo nu i-am trimis nici un cuvînt. În acel timp Grecii nu țineau corespondență. Acolo, la Suletsi (așa se numea satul thessalian), ne plictiseam. Nu aveam ce citi. Mitsos era apoi din firea lui tăcut. Noaptea treceau camioane militare. Satele acelea nu prea tremurau așa de tare. Trecuseră sub jurisdicția italienilor. Iar luptătorii lor se vopseau mai curînd cu singele orățăniilor decît cu al patrioților.

— Galina... signorina... vino... mandolino. Ei, era și cite o repezeală din cînd în cînd așa de sperietură! Uneori loveau și în carne vie... O făceau de teamă să nu treacă din întîmplare vreo unitate hitleristă care să-și bată joc de de ei... că fac războiul cu „canțonete”.

— Ei!... Canțonetele... Își închipuie că e ușor! Cantare! Să cînte ei, de!

— De acord, amice Carlo! Dar ăștia n-au venit aici să cînte, au venit tocmai să omoare cîntecele!

— De ce cîntecele? Ce le-au făcut? Să omoare găinile!

— Le omoară și pe ele — doar ca să le mănînce. Cîntecele îți dai seama că nu se mănîncă. Ei însă au progresat. Omoară și lucruri care nu se mănîncă...

Iarna aceea a fost grea. Niciodată Grecia nu cunoscu o iarnă mai grea. Dar într-o bună zi a venit luna mai. Și m-am întors la Athena. Necunoscut!... Dar și Athena era de nerecunoscut. Lipseau cadavrele și oamenii care să-și dea duhul. Drumurile erau curate. Infometatei muriseră. Cît despre cei vii... Își organizaseră singuri salvarea. Chiar din prima zi m-am dus la el acasă. Era plin de dezgust. Neliniștit și cu mînele suflecate.

— Ce s-a întîmplat? Ce pregătești?

— Ce pregătesc dinamitarzii? Ce trebuie să ție în mînă...? Închipuindu-mi că urma să spună „Zeus” am continuat.

— Trăznete!

— Frate. Sintem apostoli. Trăznet pentru noi, acum, este numai Cuvîntul.

— Și cînd o să fulgere?

M-a privit mașinal.

— Se spune... că la aniversarea lui Valaoritis. Nu știu... Așa mi s-a spus...

— Și știi unde? Nu ți-ar fi mers mîntea... La Stîncă Sacră. Da. La poalele Acropolei. La teatrul lui Irod Atticul. Ai fi zis?

— „Din păcate da...”, i-am răspuns.

Eram dezamăgit. Acest imens teatru ar fi fost un haos care i-ar fi înghițit vocea.

— „De ce nu ai preferat un teatru închis?”, i-am întrebant.

— „Sintem haiduci. N-am spus-o? — Ne sugrumă înculerile. Afară pe culmi. Și o asemenea culme este acest teatru”.

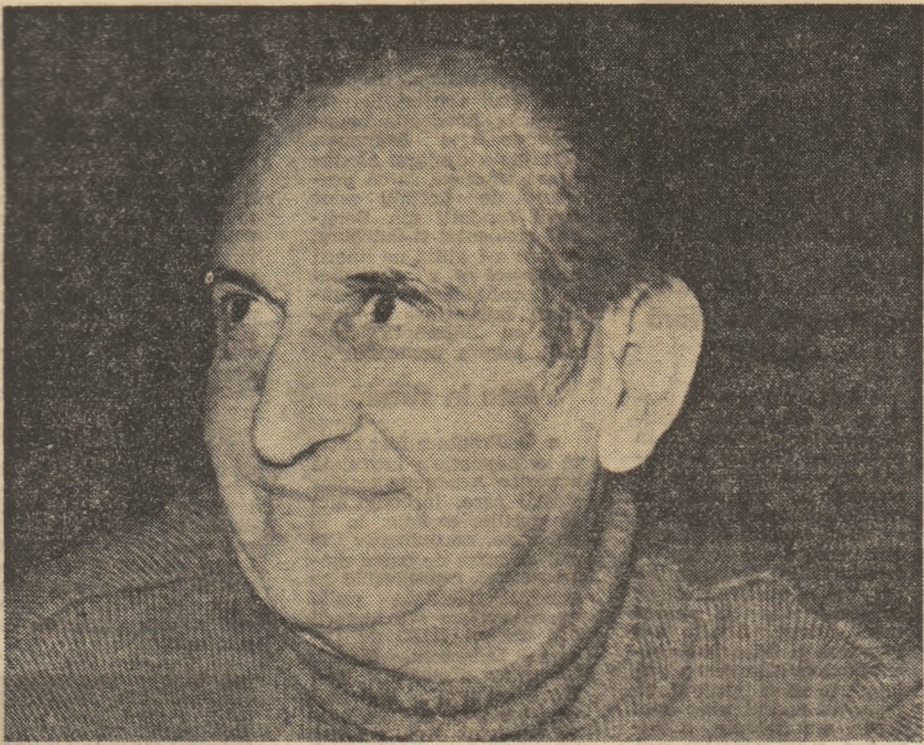
— „Dar cum... Cum s-a făcut așa ceva? Cine ți-a suflat ideea?” Mă era teamă de vreo capcană.

— „Cine să semene asemenea semănțe? Libertatea! Cine altcineva?”

— „Bine. Dar cine ți s-a înfățișat ca reprezentant al libertății... Și ce ar urma să fie asta? Parastas?”

— „Sărbătorire! Înainte va merge insula mea, Leucada. Și apoi Poporul. Îmi închipui, scumpul meu, că toate

VESTITORUL

Fotografie de Vasile Blendea

● **FRAGMENTUL** pe care îl oferim în traducere cititorilor noștri face parte din volumul „Exanghelos” (Vestitorul) de Menelaos Ludemis, apărut în 1976 la Editura Dorikos din Atena. Cartea este a treia dintr-o serie de biografii-eseuri închinatelor marilor figuri ale

poeziei neogrece. După Malacasis, după Varnalis, iată a sosit rândul lui Anghelos Sikelianos — fiindcă despre el este vorba în volum.

În acest fragment este evocat un moment cu osebire patetic al Rezistenței grecești — anume înmormintarea marelui

poet Costas Palamas, șef de școală, creator al liricii naționale moderne, critic, profesor, animator și, mai presus de orice, omul care a rezolvat în cultura helenică problema limbii populare ca limbă artistică. (A murit în 1943).

emfază, dacă n-ar fi invocat mărturia Versului, poate ar fi trecut neobservate. Dar Anghelos a vrut să ne convingă că nu mințea. Asistența însă nu era toată binevoitoare. La parter erau și câteva invidii poetice. S-au putut astfel auzi și câteva — rare, e drept — observații. Imediat și firesc, publicul a readus la ordine pe tulburători. Dar murdăria se comisese.

Da, de ceva similar vroiam să-l apăr, eventual, și astăzi. Și acest sens avea acel „dar”... al meu. Din fericire, mi-a luat-o înainte.

— Dar dragul meu... eu... eu... nu l-am cunoscut pe Valaoritis! a spus el roșindu-se.

Mă ghicise. Era, prin urmare, inutil să-i reamintesc de acea duminică, zi care însemnase pentru mine altă pagină, foarte omenească și tandră. Fiindcă, după sfârșitul conferinței ne-am reîntilnit cu Poetul și cu Vestala. De unde să știu ce spuneau! Eu nu-i auzeam cuvintele. Eu îi auzeam glasul, acel glas nemaipomenit care nu se va mai auzi vreodată pe o scenă grecească și din alte buze grecești. Nu mă așteptam niciodată ca Elena Papadaki coborînd de pe scenă să aducă împreună cu ea vraja care ne magnetiza și care îi da dreptul să facă din noi tot ce vroia.

Actorii, de obicei, cînd coboară de pe scenă, continuă să joace vreunul din rolurile lor sau o „sinteză” din ele toate. Elena Papadaki și în afară de scenă juca rolul cel mai frumos din cariera ei. Pe Elena. Toate celelalte eroine le lăsa pe scenă. Erau străine; se întorceau în paginile lor și o lăsuau pe singură Elena să coboare spre oameni.

Dar despre altceva pornisem să vorbesc. De aceea, să ne întoarcem repede la ziua aceea... a nebuniei, a îndrăzneții, la ziua istorică a măreției, a temerității.

Se umpluse străvechiul teatru. Se urcaseră pînă și pe treptele cele mai de sus, unii cățarați peste umerii altora. Pînă și pe pietrele Sfîncii Sacre. Pușini veniseră ca să asculte. Ce să asculte într-un asemenea haos? Veniseră numai ca să strige „prezent”. La un moment dat serbarea comemorativă a început. Cel dintîi a vorbit Katiforis. Ce a spus? Nu l-am auzit nici măcar șoapta. Apoi s-a urcat Sikelianos. Nici „domnilor și doamnelor”, nici „dragii mei prieteni”. Nimic din asemenea termeni plictisitori și lipsiți de grație. Poetul a respirat adînc, apoi i-a ieșit din piept o voce care a făcut să tremure pînă și anticele marmure. Vocea s-a urcat întîi pînă la Pnyx și apoi s-a prăvălit peste Filipappos.

CEREASCA putere a vocii a fost acoperită de mugetul multîmii. Și cînd după puțin acest muget s-a liniștit, s-a putut auzi din nou vocea Vestitorului urcînd la nemaipomenite înălțimi. Sentinelele ocupantului care își păzeau pînza trădătoare, cea cu crucea încirligată, au rămas nemișcate, înmărmurite la poalele Sfîncii. Atunci... numai atunci au înțeles ei ce țară au venit să cotopească. Aici în fața ochilor invidiau miturile. Vechile mituri ale nemaiauzitelor vitejii.

Cine era acest Zeus care umplea cu vocea lui tot lăcașul străvechi, voce care se urca pe Parthenon?...

Din ce neumblată peșteră ieșea aceea voce — fiindcă din piept omenească nu era de crezut că ieșise!

Cunoșteam vocea, o mai trăisem. Odată, cînd am fost în casa Sofiei Papadaki, a consimțit să ne declame. Și s-au trezit sugarii din leagăne... Și vecinii au deschis ferestrele...

Dar ce se întimplase astăzi, era ceva care depășea măsurile omenești. Cînd a isprăvit, a stat nemișcat în fața furtunii care fierbea drăcește sub el, înmărmurit în fața apusului poleit, așa cum le poleia el pe toate.

Și toți am trăit o dumnezeiască iluzie. Că acel om nu era pămîntean. Nu era poetul contemporan pe care îl cunoșteam. Ci Apollon. Apollon care s-a înfierbîntat, a înviat și a vorbit. Și acum încet și liturgia redevenea marmură.

Așa a luat sfîrșit acea splendidă serbătoare. Dar eu n-am încercat să-l întîmpin. Cum aș fi putut? Era inconjurat de o mie de tineri, așa cum în trecut, Solon... Dar era păzit de o gardă de netrecut, gata să țină piept, gata să-și dea singele ca să apere Duhul, să salveze pe neînfricatul crainic al Libertății, pe „Îngerul păzitor” al Rezistenței noastre Naționale.

Prezentare și traducere de
N. Carandino

Michael Crichton:

Devoratorii celor defuncți

(Knopf, New York, 1966)

● **TÎNĂRUL** autor al acestui roman a avut o meteorică ascensiune și a stîrnit interesul chiar și acelor care l-au acuzat (de altfel pe bună dreptate) de a se mulțumi cu succesul facil. Scriitura lui este directă, limpede, proza bine organizată izbutește să țină cititorul, iar temele alese reușesc mai totdeauna să surprindă: anatomia unei lovituri pe căile ferate engleze reînvie grațios lumea victoriană, după cum alte cărți pornesc de la subiecte medicale sau astronomice.

Romanul de față are un caracter „istoric” mai pronunțat, naratorul său fiind arabul Ibn Fadlan, pe care, la anul 922, califul Bagdadului îl trimite în solie la neamuri de la miază-noapte. Iată-l povestind, ca un autentic rapsod al Orientului, despre moravurile popoarelor pe care le vizitează, despre miracolul frigului și al zăpezii, despre credințele localnicilor. Aventura începe cu adevărat abia cînd un grup de variagi de pe malurile Volgăi îl poartesc să-și însoțească în ajutorul unui rege scandinav bintuit de monștri feroși. Începînd din acest punct, ne dăm seama că meridianul nostru nu face decît să relateze, în felul său, străvechea epoece anglo-saxonă a lui Beowulf. În adevăr, numele eroului cărții este Bulliwyl, iar încercările și luptele sale corespund aido-ma cu cele mitice. Numai interpretarea e diferită; monstrul dușmănos ar reprezenta, după Crichton, un trib neanderthalian supraviețuit în codrii scandinavi pînă în pragul istoriei moderne a Europei.

Oricît de ingenioasă, nu credem că literatura științifico-fantastică merită prea multă atenție. Mai curînd interesează obsesia aceasta a scriitorilor englezi și americani cu mitul lui Beowulf. (Acum cîțiva ani apărea sub pana lui J. Gardner un roman despre Grendel, antagonistul eposului nordic.) Să vedem în ea o încercare de a regăsi niște străvechi rădăcini? Oricum, rămîne în picioare un text plin de vioiciune și de plăcerea fabulației. Un cititor român, hrănit cu maniera orientală a narațiunii (de la Anton Pann, la Sadoveanu și talmăcirile lui Camilar) poate ușor plasa textul lui Crichton.

V. Nemoianu

Bernard Bergonzi:

Inovații — Eseuri despre artă și idei

(Macmillan, London)

● **CARTEA**, în fapt o culegere de studii, se înscrie în aria culturologiei, abordînd atît teoria și practica artei, cit și atîtudinea psiho-socială a publicului receptor contemporan. Autorii, fie universitari ca Edwin Morgan, Frank Kermode sau ingrijitorul ediției, fie compozitori ca John Cage, ori romancierii ca William Burroughs, se arată interesați de fenomenul inovării în artă, de problemele avangardei, de acele mutații ale societății contemporane capitaliste care determină o evoluție estetică uneori aberantă. Astfel, Leslie A. Fiedler, profesor de literatură engleză la New York — Buffalo, realizează o pătrunzătoare analiză a țarelor care împing tîneretului american pe calea drogului și a vedetismului impostor, implicînd degradarea gustului estetic. În aceeași sferă cercetarea editorului însuși, Bernard Bergonzi, lector de literatură engleză la Universitatea din Warwick, investighează în **Thoughts on the Personality Explosion** (Meditații asupra expresiei personalismului) alienarea și nevoia de „personalizare” ipostazată în cultul vedetei.

Dar cel mai substanțial studiu, menționat ca atare și în prefața lui Bergonzi, **Modernisms** (Modernisme) abordează istoricitatea avangardei considerată ca structură estetică. Autorul, Frank Kermode, profesor de literatură engleză la Universitatea din Londra, deosebește paleomodernismul (1900-1930), de neomodernism (1930 pînă în prezent), afirmînd, ca Adrian Marino în al său **Dicționar de idei literare** (articolul **Avangarda**), istoricitatea noțiunii, căci „transformările, scrie Kermode, nu pot exista fără predecesori”. A doua teză explicită constă în superioritatea estetică a paleomodernismului, al cărui exponent — Debussy, Yeats și Proust, Eliot, Pound, Joyce și Virginia Woolf — au moștenit inteligența critică de la iluminism și sensibilitatea exploratoare de la romantici”. Perioada de vîrf a avangardei, 1910-1925, a marcat, afirmă autorul englez, și realizările ei perene pentru a se degrada ulterior prin experiment steril (Robbe-Grillet și Butor). Aceasta s-ar fi mai cu seamă situația de după 1930, cînd unii autori îmbrățișaseră misticismul, alții fascismul, teatrul rămîind, dimovotivă, un avanpost al umanismului. „Revoluția modernistă, conchide Kermode, a fost una singură. Urmasii au mai mult spirit, dar și mai puțin talent”.

Elena Tacciu

■ **ERATA**: Dintr-o eroare de dactilografie în introducerea la fragmentul din romanul **Criza** de scriitorul columbian Carlos Flores, publicat în numărul trecut al revistei noastre, autorul a fost numit scriitor ecuatorian. Facem cuvenită rectificarea, precizînd în plus că scriitorul Carlos Flores e, din 10 septembrie 1975, consul al Columbiei la București.

bravurile și toate îndrăznelile astea sînt opera alor tăi. Știi... Nikos Katiforis mi-a făcut invitația. Înțelegi. El este revoluționar din vremea în care a suflat primul vînt de libertate. Și-a stricat omul cariera. Din care cauză îl stîmiez adînc. Și-a pierdut viața și a cîștigat cinstirea. Tu ce spui? Nu este amestecat în toate astea Frontul de Eliberare?”

— „Ce sens are asta Anghelo? Avantajul este că aceste acțiuni sînt toate acțiuni curate și naționale. Așa pe nesimțite Poporul va îmbrățișa sărbătorirea. Succesul este prin urmare asigurat.”

— „Asta e una. Dar o fi tot?”

— „Nu! Cum să facem însă ca una să devină tot?”

— „Uite asta îmi răpește somnul și îmi lungeste insomniile. Și nu mai aflu liniște. Știi care este întrebarea? O să vină Poporul? Athena... o vezi. Este aproape cît era vechea noastră Cetate. Dar în timpul acela teatrul asta se umplea. Ai să-mi spui: Vremurile de atunci erau altfel. Vremuri de nepăsare. Astăzi... Astăzi numai o plimbare prin locurile alea poate să te coste viața! De aceea mă întreb: cîți se vor hotărî să moară? Nu-ți vorbesc despre mine. Eu am trăit, m-am trecut. Sînt gata. Și binecuvîntez ceasul în care voi muri luptînd. Dar ceilalți?... Poporul? Nu te uita la mine. Ce este Sikelianos? Unul singur. Se hotărâște și gata. Cum se poate hotărî însă un furnicar?”

— „Anghelos... Conștiința populară, astăzi, este mai trează decît oricînd altădată. Ai să vezi. Teatrul strămoșilor noștri se va umple. Se va încălca toată încăperea și mulți vor rămîne pe dinafară.”

— „Scumpul meu! Așa zici tu? Așa zici tu? Să te string la pieptul meu”. S-a prăvălit peste mine ca un munte din poveste. Atunci am înțeles de ce, puțin înainte, ochii îi erau roșii. Mi-am explicat insomniile lui. Nu era frica, frica de a se trezi în fața unui dușman neiertător și supraînarmat — nu! Teama lui era: „Nu cumva să nu vină Poporul...”

— „Și pentru cînd s-a hotărît, Anghelos?” l-am întrebat.

— „S-a hotărît doar să se facă! Rămîne de stabilit cînd. Nu prea tîrziu! Eu în orice caz sînt totdeauna gata. Cu sufletul, cu scrisul... Cu toate...”

— „Dar...”

CHII lui s-au tulburat. O umbră i-a trecut repede prin față. Dar în privirea lui Sikelianos și umbrele erau luminoase — aproape ca fulgerele. Era neliniștit.

Avea dreptate. Fiindcă nu era deloc plăcut ceea ce mă pregăteam să-i spun. Faptul se întimplase într-o duminică după amiază la Teatrul lui Dionisos. Era ziua amară și de neuitat în care am cunoscut-o (și am rămas vrăjit) pe tragica și pe nedrept pierdută Elena Papadaki. Era pentru el intruparea tuturor femeilor frumoase care au trecut prin tragediile noastre... Vestală. „Eleno — i-a spus în ziua aceea — sărută-l pe acest om. Merită”. Dar cine este? — a întrebat ea scandalizată. „Fratele meu”. „Mîntîi, Anghelos”. „Îți jur pe Apollon... de ce nu mă crezi?” „Frații tuturor oamenilor mari erau ori timpîți ori seci. Pe cînd domnul nu pare așa ceva. Spune-mi mai bine numele lui”. I l-a spus. Tragediana și-a întins atunci brațele. Le-am sărutat. M-a sărutat. Apoi s-a dat înapoi. „Nu”. Am strigat eu „nu”. „Nu fugiți atît de repede”. Ea s-a uitat din nou la mine, s-a întors și m-a sărutat cu încă mai multă căldură. „Elena” a strigat din nou poetul din Helikon, „Anghelos al meu, iartă-mă pentru cele două sărutări. Una am dat-o prietenului tău de azi și alta, prietenului meu de mîine”. Vai și amar... Profetia s-a curmat în singe. Privighetoearea a tăcut sugrumată în clipa în care bea apă, în care era gata să cînte... Dacă ar fi izbutit, dacă izbutea să scoată primele triluri poate, — cine știe? — poate că mina călăului ar fi căzut, paralizată. Neuitata, admirabila Elena Papadaki...

Dar vai, în acea zi n-au mers toate lucrurile atît de bine. Tema vorbirii lui era — „Palamas”. Teatrul era arhiplin. La început toate mergeau bine. Frumoasă era și vorbirea lui, chiar dacă nedumerise puțin mulțimea ocupîndu-se de „entelechie”. Acest episod l-a depășit repede și s-a întors la subiect. Aici însă îl aștepta marea împiedicare. Intrase în amănuntele relațiilor lui cu Palamas, la întîlnirile lor prietenești și mai tîrziu cînd bătrînețele s-au prăbușit pe umerii bătrînelului a vorbit despre convorbirile lor nocturne. Da, la o asemenea discretă convorbire a lor coborîse amurgul. Iar Anghelos l-a întrebat: Costis, să aprind lumina? Iar poetul a răspuns: „Care lumină, Anghelos? Tu ești Lumina!”

Nu știu. Acest mic episod, aceste trei cuvinte dacă le-ar fi spus cu mai puțină

„Voprosi literaturi” la 20 de ani

● Revista sovietică de teorie și critică literară „Voprosi literaturi” a împlinit douăzeci de ani de activitate, timp în care a izbutit să atragă și să dezvolte — prin actualitatea și nivelul dezbaterilor — nu numai interesul cercurilor de specialiști, ci și pe acela al unui public mai larg de cititori (tiraj — peste 25 000 de exemplare). Gratie spiritului asociativ, problemele sunt privite în paginile acestei reviste — condusă de renumitul critic și teoretician literar Vitali Ozerov — în conexiunile lor; raporturile dintre surse și confluente: realitate — creație artistică; literatură — critică literară; istorie și critică literară — teoria literaturii etc. sunt tratate. În toată complexitatea lor, în trecerea de la concret la abstract. Una dintre rubricile permanente cele mai bogate ale publicației este, de altfel, cea intitulată: Viață, artă, critică. O altă rubrică, sugerând aceeași raportare, este în atelierul de creație (despre care am mai referit, nu de mult, în paginile revistei noastre), rubrică în care scriitorii aduc mărturia experienței lor de creație în folosul aceleiași încercări de conceptualizare. O secțiune intitulată Ideologie, Estetică, Cultură, o alta: Critică: discuții, note, co-

mentarii, ca și rubrica de Recenzii — dedicată, mai ales, unor lucrări teoretice, de critică, de istorie literară, de literatură comparată (criticii literare curente a fenomenului literar ii este consacrată o altă revistă lunară, „Literaturnoe obozrenie”) — tinde, cu toată bogăția preocupărilor, către aceeași amplă privire de sinteză. O rubrică teoretică este dedicată, număr de număr, problemelor de Istorie literară, completată de o alta în care sunt publicate Texte, Documente inedite, Memorii, momente din viața, din biografia operelor. În fine, rubrica intitulată În giumă și în serioș e rezervată parodiei literare, specie amuzantă și — în același timp — profund instructivă. Revista „Voprosi literaturi” a publicat, de asemeni, numere speciale consacrate unor teme și, printre acestea, numere monografice consacrate unor literaturi din țările socialiste. În pregătire, se află, în prezent, un număr special dedicat literaturii române. Cu prilejul aniversării a 20 de ani de la apariție, adresăm colectivului redacțional al revistei „Voprosi literaturi” urări de noi succese în activitatea sa rodnică. R. L.

Teatrul Națunilor la Orsay

● Compania Renaud-Barrault va găzdui, începând din 3 mai, la Théâtre d'Orsay, a treia stagiu ne mondială a Teatrului Națunilor. Primul invitat: Maurice Béjart cu Ritmuri și dansuri ale națunilor din țările celor cinci continente și o operă inedită inspirată din Saint Julien l'Hospitalier de Gustave Flaubert. Teatrul Waseda din Tokio va prezenta o versiune modernă a Troienelor de Ta-

dashi Suzuki. Iugoslavia va participa cu Emigranții de Slawomir Mrozek și Love de Murray Schisgal, Teatrul Ateneo din Caracas — cu o versiune dramatică a romanului lui Miguel Angel Asturias, El Señor Presidente. Vor mai participa, în iunie, Spania („La Cuadra de Sevilla”), Columbia (Teatrul experimental din Cali), S.U.A. („Bread and Puppet”, „Colored Girls”), U.R.S.S., Polonia.

Leopold Stokowski — 95

● Una din cele mai mari personalități muzicale ale secolului nostru — Leopold Stokowski, a împlinit 95 de ani. Născut la 18.IV.1882 la Londra, în 1905 s-a stabilit în S.U.A., devenind conducătorul orchestrei simfonice din Philadelphia. A orchestrat lucrări de Bach și de compozitori preclasiici, dar a compus și muzică pentru filme. El este autorul muzicii din Fantasia, primul lung metraj al lui Disney consacrat muzicii clasice ilustrate prin desene animate.

Un premiu special Pulitzer...

...a fost acordat luni 18 aprilie a.c., scriitorului Alex Haley pentru romanul său Roots (Rădăcini, consacrat vieții unei familii de negri din S.U.A.), care s-a bucurat de o audiență record la public prin ecranizarea sa pentru televiziunea americană.

Rafael Alberti revine în Spania

● După 40 de ani de exil, dintre care 15 petrecuți în Italia, poetul Rafael Alberti se întoarce în Spania. „Mă întorc în patrie — a declarat el — pentru a putea desfășura rolul ce-mi revine ca cetățean spaniol, ca militant antifascist. Până acum am luptat, departe de țară, cu versurile mele. Acum e timpul să particip direct la lupta pentru afirmarea definitivă a democrației în patria mea”.

„Afișul roșu”, premiat

● Filmul lui Frank Casenti, Afișul roșu, care prezintă activitatea și sacrificiul grupului antifascist „Manouchian”, care a activat pe teritoriul Franței în timpul ocupației hitleriste, din care au făcut parte Olga Bancic cu Alex. Jar, a fost distins cu Premiul Jean Vigo, pentru mesajul său adinc revoluționar.

Un nou balet pentru Plisețkaia

● Maia Plisețkaia va fi eroina principală a unui nou balet inspirat de piesa lui Cehov, Pescărușul. Cunoscuta balerină sovietică semnează și coregrafia spectacolului, a cărui premieră va avea loc în 1978. Muzica este compusă de Rodion Scedrin.

Melina Mercouri: „Nu pot trăi fără Grecia”

● După un exil de peste șapte ani, actrița Melina Mercouri, reîntoarsă în patria sa, Grecia, a început să se ocupe serios de politică, a candidat în parlament (unde i-au lipsit 92 de voturi) și în cele din urmă s-a apucat de telearistică, a filmat patru pelicule documentare cu caracter social, pentru micul ecran. Actrița s-a încadrat în mișcarea pentru democratizarea teatrului grec și a început să joace în cadrul unei mici trupe din Salonic. A reușit mari succese, mai ales cu Medeea, într-o montare nouă realizată de Minos Volonakis. Interpretarea personajului Medeea ca exemplu de jertfă a exilării și trădării constituie un moment notabil în cariera actriței. „Această Medee este foarte contemporană — declara ea ziarului „International Herald Tribune”. Nu-mi place dramaturgia clasică modernizată forțat, dar în cazul de față spectacolul merge drept la inima spectatorului, fără a altera cu nimic esența tragediei lui Euripide. S-ar fi putut crede că publicul de azi nu poate îndrăgi o femeie care-și ucide propriii copii. Și totuși Medeea mea a fost acceptată de public care și-a dat seama că piesa abordează o problemă actuală pentru toate timpurile: cea a dreptății”.

Cum și-a găsit Melina Mercouri patria după întoarcere? „Oare există dragoste care să-ți poată da tot ce vizezi? Dar oare eu am dat Greciei tot ceea ce putea primi de la mine? Un lucru îl știu cu certitudine: nu pot trăi fără Grecia, fără tot ce e minunat sau trist în patria mea”.

Karajan, premiul von Siemens

● Premiul Ernst von Siemens a fost atribuit lui Herbert von Karajan, dirijorul orchestrei Philharmonie din Berlinul occidental. Decernat pentru a patra oară, distincția a înconunat, în anii anteriori, pe Benjamin Britten, Olivier Messiaen. În cadrul unei conferințe de presă la Academia bavareză de Arte frumoase, Karajan a declarat că donează întreaga sumă prevăzută de premiu celor două fundații din Berlinul occidental și Salzburg, pentru a-i ajuta de tinerii muzicieni și a contribui la aprofundarea cercetărilor întreprinse în legătură cu „influența muzicii asupra oamenilor”.

Arta în stradă

● În Franța a fost creată o asociație intitulată sugestiv Academia artelor străzii care, începând din 15 aprilie, expune, în 70 de orase, aproximativ 10 mii de afișe de patru metri pe trei, reproducind cu maximă fidelitate șapte opere majore ale picturii din secolul XIX, de Ingres, Delacroix, Manet, Cezanne, Gauguin, Van Gogh, Seurat. Mai sînt prevăzute și alte inițiative în acest sens, precum zilele pictorilor în Faubourg Saint-Antoine, cînd vor fi expuse mobile pictate de naivi, creatori de azi.

Martin Ritt și publicitatea

● Reputatul cineast american Martin Ritt (ultimul său film, Paravanul, a fost prezentat și pe ecranele noastre) înscrie pe agenda sa de lucru realizarea filmului The electric horseman (Cavalerul electric), avînd ca subiect lumea reclamelor și a publicității.

Autografe ale lui Hugo

● Cu prilejul celei de-a 175-a aniversări a nașterii marelui scriitor francez, Victor Hugo, biblioteca Saltikov-Scedrin din Leningrad a definitivat întocmirea unui catalog cu autografe ale lui Hugo. Colectia unică de 37 autografe ale scriitorului francez a fost achiziționată în 1946.

Grădinile lui George Sand

● Editions d'Aujourd'hui publică textele de agăsit ale lui George Sand într-o colecție intitulată, bineînțeles, Les Inoubliables, sub îngrijirea celui mai mare specialist în opera scriitoarei, Georges Lubin. În prefata la Tamaris, Lubin scrie: „În ultimile zile ale lui octombrie 1860, George Sand a fost grav bolnavă și a reușit cu greu să se însănătoșească, fiind cîteva zile între viață și moarte. La sfatul medicilor, s-a dus să se vindece complet sub soarele sudului, la Tamaris, unde prietenul ei, poetul muncitor Poncy, îi găsisse o casă de închiriat unde a locuit trei luni. Casa pe care a ocupat-o romancieră și pe care un proprietar o ornase ulterior cu o miniatură de teracotă înfățișînd-o pe scriitoare, a dispărut în 1975, făcînd loc unui grup de micile imobile intitulate „Grădinile lui Sand”. Amintirea trecerii ei prin aceste locuri rămîne deci sub această formă, dar admiratorii lui George Sand vor regreta dispariția casei însăși”.

„Viridiana” în Spania

● Interzis ani de-a rândul de guvernul franchist, pe motiv că jicnește instituțiile catolice din țară, filmul Viridiana realizat în 1961 de Luis Buñuel, coproducție hispano-mexicană, a fost proiectat în premieră la Madrid. În fotografie: actrița mexicană Silvia Pinal, eroina principală a filmului.

AM CITIT DESPRE...

Prietenie exigentă

● ERUDIT de tip renescentist, bun cunoscător al limbilor și literaturilor elină, latină, franceză, italiană, rusă, criticul american Edmund Wilson era, în același timp, un talentat prozator și poet. Pasionat iubitor de carte bună, susținător infocat (lucid, însă) al scriitorilor în care credea, nu a aparținut nici unei coterii, nu și-a creat „clientelă” în sensul străvechi al cuvîntului. Arta și viața îl interesau în egală măsură și, de aceea, a făcut cu aceeași consecvență și din aceeași trăsătură de condei și critică literară și critică socială. Vreme de 33 de ani, din 1931 pînă în 1964, i-a scris lui John Dos Passos. Scrierile sînt, se vede clar, opera unuia și a aceluiași autor, mereu mai matur, mai înțelept, înaintînd ferm pe calea rațională, luminată, aleasă înocă din tinerețe, dar, deși încep invariabil cu apelativul „dragă Dos”, ele par adresate unor corespondenți diferiți, deopotrivă de dragi semnatarului și totuși tratați cu vizibil descrescîndă stimă intelectuală. „Nu m-am considerat niciodată liberal, pentru că acest cuvînt nu înseamnă nimic definit, îi scria Edmund Wilson lui Dos Passos la 1 februarie 1964. Dacă nu ai nici o filosofie politică fundamentală, există o serie de modalități practice, de a trata diversele probleme. Dacă ai o filosofie politică, ai și principii de care încerci să te ții. „Liberalul” nu ia nici una din aceste atitudini. Toată viața ai tunat și ai fulgerat împotriva liberalilor și impresia mea este că reprezentarea ta despre ei este proiectarea unui alter-ego reprimat, pe care simți neconștient că trebuie să-l discreditezi. Obisnuiai să ataci acest mit de pe poziții radicale, acum îl ataci de pe poziții conservatoare.” Nimeni n-a intuit atît de exact falia care dezechilibrase personalitatea genialului prozator, inventatorul romanului jumătate gazetă jumătate ficțiune, cu sute de fire împletite pînă în esența lor, roman patetic pentru că viața este patetică. Pe vremea cînd Dos Passos prospecta cu vie, mobilă curiozitate și cu pasiune justițiară, strîmbătățile unei societăți capitaliste în plină criză,

Edmund Wilson îi comunica (în iunie 1931, în februarie 1932), propriile sale observații din lumea minerilor în luptă pentru existență și pentru drepturile lor. Tonul e de la camarad la camarad, este evident că autorul scrisorilor și destinatarul lor împărtășesc aceleași preocupări.

Pe măsură ce gîndirea lui Dos Passos se osifica într-un reacționarism la început aparent benign, apoi din ce în ce mai violent și mai stînjentor pentru propria lui creație, Wilson, atent la nuanțe, îi semnala că o ia razna. „Mi se pare, îi scria el la 31 ianuarie 1935, că în actuala ta stare de spirit tinzi să vorbești de parcă ai fi gata să arunci și copilul odată cu apa din copale... Nu cred că este cazul să te lași cuprins de marxofobie din cauză că literatura marxistă a dobîndit o atît de mare popularitate. Asta cred că se întîmplă cu tine.” „N-am văzut articolul tău agresiv, îl mostra Wilson în ianuarie 1964. De ce nu mi-l trimiți? Nu te-am mai întilnit de atîta vreme, încît nu știu ce poziție mai ai. Ultimul lucru pe care l-am auzit despre tine este că ai fost laudat de Goldwater, cel mai mare măgar într-o lume a măgarilor.”

Una dintre ultimele scrisori, datată 18 martie 1964, denunță fără menajamente primejdioasa anchiloză intelectuală a lui Dos Passos la bătrînețe: „Elucubrația ta de la Roma mi se pare o producție mizerabilă. N-am crezut niciodată că am să te văd ajungînd un asemenea autor de gogoși. După obișnuita condamnare a scriitorilor americani pentru că au pierdut contactul cu lumea reală, emiți o seamă de afirmații vagi și de pioase speranțe liberale, față de care dr. Frank Crane pare un adevărat Socrate: patronii și muncitorii sînt împăcați de intervenția realista a unui „inginer social”, drepturile negrilor se dobîndesc fără luptă... Cit despre ceea ce scrii în legătură cu războiul chimic, cînd autorul unui articol care recomandă asemenea arme vorbește despre lumea liberă încetez imediat să-l citesc.” Toate aceste scrisori și celelalte reproduce de „The New York Review of Books” conțin numeroase amănunte și întrebări despre viața de familie a celor doi corespondenți, impresii de călătorie, de lectură etc., firesc, cu dragoste, împărtășite prietenului dintotdeauna. Unui prieten tratat cu afectuoasă exigență pînă la moarte.

Felicia Antip

„Mapuși”

● Noul serial săptămînal de televiziune din Anglia, The Muppets, a totalizat în decurs de zece săptămîni șapte milioane de spectatori și s-a impus, de curînd, cu un debut răsunător pe ecranele TV din Franța, R.F. Germania, urmînd a fi prezentat în luna viitoare la Festivalul filmului de televiziune de la Montreux, Elveția. Cuvîntul „Muppet” reprezintă o combinație între marionetă și păpușă și desemnează asemenea personaje hibride, bizare, puțin grotesci sau chiar monstruoase, cunoscute mai demult din contraversatul serial american pentru copii Sesame Street. Este vorba de un fel de urși, broaște și alte „animale” cu dimensiuni variabile (între maimuța

Judy și structuri de 3-4 metri), care, în serial, organizează cîte un spectacol, îl regizează, îl interpretează și-i asigură și audiența. Programat inițial pentru copii, serialul a cîștigat și audiența celor mari, datorită hazului și caricaturizării și ridiculizării multor tare omenești. Dar un secret al succesului pare să stăie în faptul că, alături de „mapuși”, joacă și celebrități ca Charles Aznavour sau Peter Ustinov. Creatorul personajelor „mapuși”, americanul Jim Henson, și directorul general al Televiziunii britanice, Lord Grade, sînt convinși că serialul va avea o popularitate crescîndă și va constitui un nou fenomen TV.

„Guturaiul” lui Stanislaw Lem

● Noua carte a celui care a scris *Solaris* intru-nește caracteristicile unui roman senzational amestecate cu reflecții filosofice. Acțiunea se petrece în Italia și în Franța. Un fost astronaut american și-a asumat sarcina să dezlege taina morții enigmatice a doisprezece oameni, decedați după un tratament la Neapole. Aveau, toți, trăsături comune: erau de aproape cincizeci de ani, cheleau și urmau un tratament cu băi de pucioasă, pentru a se vindeca de boli adevărate sau inchipuite.

Guturaiul — căci așa se intitulează noul roman al lui Lem — este o satiră a medicomaniei, care e la fel de răspândită ca și o epidemie. Dar scriitorul nu se ocupă numai de aceasta. El acuză recursul limitat al celor care, pentru dezlegarea misterului, nu văd altă cale decât aceea a Interpolului, iar când aceasta nu dă rezultate, recurg la explicațiile paraștiințelor. Până la urmă, cauza morții celor doisprezece se arată a fi una nespus de banală — și anume un guturai fatal declanșat de reacția alergică a victimelor la vaporii de pucioasă. Totul este de fapt un prilej pentru scriitor să se ocupe de rețele de care nimeni nu scapă într-o societate în care tehnica și știința domină omul în loc să-l servească.

A patra ediție

● În cinstea celei de-a 60 aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, în vara aceasta va fi publicat un volum suplimentar al Marii enciclopedii sovietice, dedicat datelor despre Uniunea Sovietică. Va fi a patra ediție de acest fel, cele trei precedente fiind publicate la a 30-a, a 40-a și a 50-a aniversare a Revoluției.

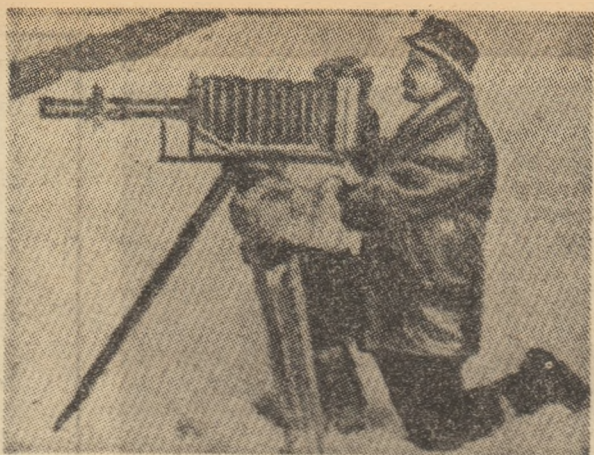
Actor și trubadur

● Vladimir Visotki este unul din cei mai populari actori ai teatrului moscovit Taganka, ale cărui spectacole se remarcă prin spirit înnoitor, prin originalitate și diversitate. Dar Visotki este și un veritabil trubadur, cîntecele lui bucurându-se de mare succes în Uniunea Sovietică. Iată-l împreună cu soția sa, actrița franceză Marina Vlady.

Premii

● Premiul american „National Book Award” pentru 1977 a fost decernat romanului *The Spectator Bird* (Pasărea spectator), în care Wallace Stegner analizează problemele ultimilor ani de viață a unei perechi de pensionari în vîrstă din California.

Pentru biografie, premiul l-a revenit lui W.A. Swanberg pentru *Norman Thomas, ultimul idealist*, iar pentru poezie, lui Richard Eberhart, pentru volumul său *Collected Poems: 1920-1976*.

Un fotograf al Antarcticii

● Fotograful englez Herbert Ponting este creatorul unei serii de excelente fotografii ale Antarcticii. A murit în mizerie, iar aparatura sa, împreună cu un mare număr de fotografii de valoare istorică, au fost vindute pentru achitarea datoriilor sale. Din fericire, recent au fost descoperite, absolut întimplător, două cutii de carton cu negative și fotografii din arhiva lui Ponting care au făcut obiectul unei expoziții. Ponting a început să facă fotografii la începutul secolului. În 1910 a fost inclus în a doua expediție antarctică a cercetătorului polar englez

Robert Scott (la 18 ianuarie 1912. Scott, cu o parte a expediției, a atins Polul Sud, dar la înalțarea a pierit). În Antarctica, Ponting a stat doi ani. „Activitatea sa — scria căpitanul Scott în documentele oficiale — are o valoare imensă”. După ce s-a întors, Ponting și-a cheltuit toate economiile pentru a realiza un film despre expediția temerară a cercetătorului. De curind, citeva lucrări ale sale, din cele găsite recent, au fost vindute la o licitație londoneză. În fotografie, Herbert Ponting în timpul filmărilor în Antarctica.

Texte inedite de Federico Garcia Lorca

● Francisco Garcia Lorca, fratele lui Federico Garcia Lorca, a lăsat după moartea sa, în manuscris, cartea intitulată *Federico și lumea sa*. Din această carte au fost selecționate 5 poeme, un text în proză, 2 melodii și 8 scrisori, ilustrate cu desene, cu dedicații și fotografii. Ultimul număr din anul trecut al revistei „Trece de nieve”, care comemorează aniversarea a 40 ani de la moartea lui Lorca, conține texte despre creația scriitorului spaniol semnate de Bergamini, Guillen, Gil Albert, Giner de los Rios, Otero, Lezama Lima, Salinas, Larrea, Alberti, Miro, Zambrano, Valente, Domenech, Rozas și alții.

Poezie „à la carte”

● La Centrul Beaubourg, vizitatorii pot citi, lucra, se pot instrui și odihni. Dar ei se pot și juca sau avea impresia că scriu poeme, cu ajutorul a două ordinatoare puse la dispoziția publicului în atelierul de cercetări tehnice avansate. Responsabilitățile atelierului au pus în memoria aparatului zece sonete de Queneau. Pornind de la acestea, alegînd un vers din fiecare sonet, se poate compune, potrivit titlului volumului, „O sută de mii de miliarde de poeme”. Ordinatorul înregistrează data, ora, numele și prenumele vizitatorului și oferă un sonet semnat cu numele acestuia.

Andrée Chéhid în „Poètes d'aujourd'hui”

● Publicarea unei antologii de versuri în colecția „Poètes d'aujourd'hui” (Poetii de azi) a editurii franceze „Seghers” înseamnă recunoașterea consacrată unui autor. Este ceea ce i se întimplă acum poetei Andrée Chéhid, egipteană de origine libaneză și de cetățenie franceză, afirmată și ca autoare de romane (*Le Sixième Jour*, *L'Autre*, *Le Survivant*, *Néfertiti et le rêve d'Aknoton*, etc.) și de piese de teatru. Culegerea de poezii cu care intră printre „Poetii de azi” de la „Seghers” este intitulată *Cérémonial de la violence* și exprimă un protest împotriva războiului.

Un interviu cu Ernesto Sabato

● Laureat al ultimului premiu (francez) pentru cea mai bună carte străină, scriitorul argentinian Ernesto Sabato, de profesie fizician și matematician, a renunțat la cariera științifică pentru a se consacra literaturii. A publicat numeroase eseuri și, din 1948, trei romane, la interval de 13 ani fiecare. Recent, în Franța (Ed. Le Seuil) a apărut *Îngerul exterminator*, ultimul roman al triologiei sale, o viziune apocaliptică a lumii moderne. Cu acest prilej, Sabato a acordat un interviu ziarului „Le Figaro”. După ce face unele precizări în legătură cu sursa de inspirație a cărților sale — realități trăite de el însuși — scriitorul mărturiseste: „Aș vrea să spun câteva cuvinte despre țara mea, Argentina. Am părăsit-o într-o stare de angoasă, lansînd un nou apel la pacificare, sub forma unui eseu intitulat *Timpul nostru, al disprețului*. Un text amar despre barbarie. În care vorbesc mult despre persoana umană, despre scop și mijloace, tortură, lagăre de concentrare și dreptate socială. Argentina trăiește o escaladă a violenței. Descumpănit, neliniștit, mă gîndesc la promisiunile de dreptate, libertate și speranță pe care ni le aducea independența cucerită în 1810”.

Arta musulmană

● La Editura „Lucien Mazenod”, Alexandre Papadopolu, director al Centrului internațional de estetică și artă musulmană din Paris, publică lucrarea *Islamul și arta musulmană*, volum de 616 pag., cu 120 de ilustrații și 173 de planșe în culori, cu un repertoriu al filozofilor, savanților, istoricilor, geografilor, poezilor, scriitorilor, pictorilor, arhitecților, suveranilor, oamenilor de stat arabi din secolul al VII-lea pînă în zilele noastre.

Popasurile lui Pablo Neruda

● Editura cehoslovacă „Odeon” a publicat, în versiune originală, o culegere de versuri ale marelui poet chilian Pablo Neruda. Intitulat *Popas pe pămînturi*, volumul conține poeme scrise între anii 1925-1945.

ATLAS

La piață

DE ÎNDATĂ ce aerul începe să miroasă neliniștit și afrodisiac a primăverii, străzile mă duc cu de la ele putere spre piețe, se transformă în niște canale care mă varsă, ca și cum aș fi o apă neascultătoare, în marea pieței. Nu este o piață prea mare. Un caru de asfalt cu mese lungi de beton, adăpostite sub lungi arcuri turnate în beton și ele — o împărăție gri fără un stăpîn și un rost evident, o deprăntată arhitectură cenușie cu o finalitate greu de descoperit. Trecusem de multe ori în cursul iernii ca să controlez acest peisaj neschimbat, periodică revenire fiind singura metodă de a putea surprinde, atunci cînd apare brusc, miraculoasa răsturnare a primăverii. E destul să lipsești două sau trei zile ca să o pierzi, să pierzi chiar începutul, clipa aceea magică din care izvorăște totul. Decodată mesele acelea lungi, și acoperisurile lor de beton, și platforma lor de beton, toate învie, toate primesc sens și rost în anotimp. Devine evident că au fost construite și au primit exact forma care trebuia pentru ca să se etaleze pe ele toată acea paradisiacă bogăție de ierburi, de frunze și foi. Salăți, lăptuci, ștevie, lobode, frunze de viță, frunze de tei, frunze de pătrunjel, frunze de mărar, vioarele și zambile, brînduse, narcise, lălele, nici un fruct încă, nici un rod, nici o împlinire, numai vlăstare, numai frunze, numai flori, într-o revărsare apărută peste noapte ca o hemoragie vegetală, de neoprit, dureroasă, poate mortală.

Am ajuns în piață în toila acestui dezmăț herbal și am început să mă mișc printre tarabe privind fascinat verdele plantelor, verdele acela atît de puțîn verde încă, atît de apropiat încă de alb, sau de galben, sau de transparent, culoarea aceea gingașă și crudă despre care nu îndrăznesc să spun că e verde, așa cum n-aș îndrăzni să spun despre spuma imaterială din care e modelat un nou născut că e carne. Dar, așa cum nu se poate vorbi de o culoare, nu se poate vorbi nici de un miros. Fructele, tuberculii, semințele, roadele au un miros al lor, fiecare altul, un miros adult, amoros, un miros al supraviețuirii și al reproducerii lor, a fiecăruia, dar aceste ierburi încă adolescente, aceste foi, aceste frunze, nu miros încă decît a pămînt, așa cum copiii nu miros încă decît a lapte. Era evident că venisem la piață pentru că stiam că acolo voi putea întîlni pămîntul, pămîntul intrat ilicit peste frontierele de beton, ale orașului și etalat în cea mai emoționantă formă a sa pe mesele lungi de beton, și înțelegeam că dintre anotimpuri primăvara este cel mai greu de suportat, fără să fiu sigură dacă această dificultate vine din faptul că asistăm la nașterea atît de explosivă, de dureroasă, de senzuală a naturii sau numai din faptul că, bieți orășeni, sintem despărțiți de acest eveniment crucial al universului prin rigizi pereți despărțitori pe care trupul nostru îi simte ca pe o stavilă și spiritul nostru ca pe o oprinare. Vreau să spun că nu sint sigură dacă suferim pentru că orașul ne desparte de primăvară sau pentru că nu reușește să ne apere de ea îndeajuns. În orice caz, într-un elan masochist poate, sau numai eliberator, trupul meu caută, odată cu venirea primăverii, locurile unde poate s-o atingă.

Ana Blandiana

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

Premiul literar „Etna-Taormina” lui Alexandru Balaci

● În ziua de 25 aprilie, la Taormina (Sicilia) a avut loc decernarea premiilor „Etna-Taormina”. Scriitorul român Alexandru Balaci i s-a acordat premiul pentru întreaga sa operă în domeniul culturii și literaturii italiene în România.

Precum se știe, Alexandru Balaci, titularul catedrelor de limbă și lite-

ratură italiană la Universitatea din București, este autorul a numeroase monografii (*Dante, Petrarca, Boccaccio, Ariosto, Macchiavelli, Manzoni, Leopardi, Pascoli*), ca și a unor ample studii privind istoria literaturii italiene, fiind de asemenea traducător a numeroase opere din această literatură.

Colocviu româno-italian

● Institutul de filologie modernă al Universității din Roma, în colaborare cu Accademia di Romania, a organizat un colocviu româno-italian pe tema *Istoria criticii literare*. În prima parte a colocviului, care a avut loc la 12 aprilie, prof. G. Ivascu, membru al Academiei de științe sociale și politice, director al „României literare”, a prezentat în fața membrilor corpului didactic și a studenți-

lor Catedrei de istorie a Criticii literare, condusă de prof. Mario Constanzo-Beccaria, o comunicare asupra *Dezvoltării criticii literare românești ca factor activ în procesul construirii culturii naționale moderne*, punînd în valoare rolul marilor personalități ale criticii literare din țara noastră în orientarea culturii și literaturii spre îndeplinirea marilor idealuri naționale și sociale.

Prof. Mario Constanzo-

Beccaria, cunoscut specialist italian în domeniul teoriei și criticii literare, a subliniat rezultatele deosebite înregistrate de actuala dezvoltare a teoriei și criticii, ca și a istoriografiei literare românești, după care oaspețele române a răspuns pe larg numeroaselor întrebări ale cadrelor didactice și ale studenților prezenți — relevîndu-se, astfel, interesul deosebit pentru progresul culturii române actuale.

Manifestări consacrate Centenarului independenței de stat a României

● La ambasada română din Monrovia (Liberia) a fost organizată o seară culturală la care au participat însemnate personalități ale vieții politice și cultural-artistice liberiene, ziariști. Au rulat filmele documentare „Independența — năzuința de veacuri a poporului român” și „Comori turistice românești”.

● La Ministerul Culturii al U.R.S.S. a avut loc, la 19 aprilie, deschiderea festivă a manifestărilor dedicate Centenarului independenței, cu o conferință de presă, urmată de un spectacol inaugural susținut de ansamblul „Mureșul” în sala de concert „Rassia”. Manifestările mai cuprind vernisajul expoziției „Sculptura românească în secolul XX” la galeriile Tretiakov, o seară literară organizată de Uniunea Scriitorilor Sovietici, precum și o masă rotundă pe tema „Ogîndirea în literatură a epopeii independenței”. Manifestările cuprînd, de asemenea,

inaugurarea „Decadei discului românesc” la Casa centrală a discului din Moscova și „Zilele filmului românesc”. În cadrul spectacolului de gală va rula, în capitala Uniunii Sovietice, filmul artistic „Osinda”. Se mai prezintă filmele „Pîntea”, „Mihai Viteazul”, „Dincolo de pod”, ca și scurt-metrajele „Glasuri din războiul pentru independență”, „Caietele de front ale lui Nicolae Grigorescu” ș.a.

Țara noastră este reprezentată de o delegație a Uniunii Scriitorilor din care fac parte Anghel Dumbrăveanu, secretar al Asociației Scriitorilor din Timișoara, și Gheorghe Tomozei. Delegația de cinești este condusă de Dumitru Fernoagă, directorul casei de filme nr. 5. În perioada 18-28 aprilie, Augustin Deac, cercetător la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., susține un ciclu de conferințe pe tema „România

la aniversarea Centenarului independenței de stat”. ● În R. P. Polonă s-a desfășurat, cu începerea din 17 aprilie, turneu „Filarmonicii „George Enescu” din București, sub bagheta lui Mircea Cristescu. Repertoriul a cuprins lucrări de George Enescu, Anatol Vieru, Wilhelm Berger. La 18 aprilie au început la Varșovia „Zilele filmului românesc”. În cadrul spectacolului de gală au rulat filmele „Pîntea” și documentarul „Independența — năzuința de veacuri a poporului român”. În 20 aprilie s-a deschis, la Galeria de artă contemporană a Teatrului Mare din Varșovia, o expoziție de pictură contemporană românească. În aceeași zi, la Torun, s-au deschis o expoziție de fotografii artistice și una de reproduceri după lucrări de artă dedicată Centenarului. În 23 aprilie s-a deschis la Varșovia o expoziție foto-documentară pe tema „1877-1977 — Centenarul independenței de stat a României”.

Giuleștiul in bulboana Galaților

■ MIRT, ortava mersului de față, lumina vinului vechi și odihna toamnei — iată ce a furat Galațiul oamenilor din Giulești. Eu, foarte adevărat, am știut dintotdeauna că zarea din mieznoapte de Dunăre e o iapă cu ugerul plin de fulgere, și totuși mă dor cumplit plopii din amindouă laturile drumului care duce de la primărie-n luna iunie. Chiar cu cele două puncte smulse Gării de Nord, Galațiul tot în malul năruirii curge și se varsă. Dar a avut Orac (nu l-aș fi cunoscut!) ambiția să s-arunce cu gîtu-n bulboană, braț la braț cu antrenorul Motroc și cu vreo patru prieteni de-ai mei. Agățați de-un pîlc de stele și luceferi (pe funie nu ne vine să punem mîna nici în glumă) stăm și ne holbăm în pocă-lul ălora de la Progresul: mult, foarte mult nămol și pe la ei.

Cine e bolnav de Calea Griviței, pe care Dumnezeu o văruiește în fiecare dimineață pentru ca să nu-și murdărească lăutarii pantofii, suferă acum de insomnii torențiale.

Un clămpău de actor de tîmii, de alean și de momii, mi-a strigat alaltăieri pe stradă (nemernicul ține cu U.T.A.): mă, voi ăștia, înfrinții, cînd călcați iarba o decorați, laudă vîntului care vă șterge urma pașilor. M-am făcut că-i vorbește altuia, dar l-am povestit frumos lui Valentin Silvestru, să-l alba-n vedere la cronică dramatică, mai ales că-ntr-o zi l-am văzut strigînd la usa unei circiumi închise: tovarășe responsabil, scapă-ne din stradă!

Pe cuvîntul meu de sub glicină, și s-ajung să privesc asfințitul soarelui într-o oglindă de buzunar, și nu în apele lacului Mogoșoaia, că ală care nu iubește Rapidul, habar n-are ce-l întinericul gîndului. Ca s-ajungi să știi ce e iubirea, trebuie să fi făcut, în noaptea de echinox, un pod peste un rîu, bătînd scîndurile-n cule de lapte — numai atunci și după o pierdere vei găsi cîntecul și inima Rapidului.

Venit din California Brăilei, acum, cînd se anunță noaptea rusaliilor, vă anunț că Ștefan Covaci doarme cu mîinile îngropate în două căni de apă ne-ncepută, ca să nu-l vadă pe cel mai bun millocas din țară — Cornel Dinu — și să-l cheme cu degetul spre lotul național unde-mparte bucațele trinitatea tiranilor mediocri.

Fănuș Neagu

Curse de reni in Iakuția

Popasuri transsiberiene

CIND am trecut Amurul, la Habarowsk, mi s-a părut că ating orizontul. Orașul era situat la o confluență cu nimic mai prejos decît cea a Mississipiului cu Missouri. În dosul gării, statuia îndrăznețului boier Habarowsk, fondatorul orașului, mă întimpina, în loc de arme, cu un sac de semințe; simbolul apus al unui jinduit tip de colon; l-am văzut apoi într-un tablou inconjurat de cazaci și de nanaiți, mincînd piine, iar într-un altul, călare pe un tîgru. Mă uluiește și o pornesc prin cîltoria-i cu străzi imens de late către hotel. Clădirile din jur, izbe, amestecate cu blocuri și cu clădiri în stil de epocă, trădează un baroc sui generis.

La restaurantul „Dalmii Vostok” (Răsăritul îndepărtat) găsec: iere roșii, salate de alge, pește și carne de ren. Seara am fost invitat la un balet, iar a doua zi, pe Usuri, la vinătoare de tigri.

Jungla siberiană de răsărit, acoperită de zăpadă, mi s-a părut aici neverosimilă. Totuși, era junglă și încă în plină iarnă.

Singura parte a lumii, de altfel, în care nordul își dă armonios mîna cu sudul, tîgrul manciurian aduîncînd și vinînd numai aici renul arctic Sisoiev, sexagenarul cu barbă tolstoiană, căruia-i fusem incredîntat, mă conducea în satul de unde trebuiau să pornească vînătorii, o asezare pierdută în taiga, la poalele unor munți nu mai înalți de 1000 m. Îmi explică apoi că această vinătoare nu e posibilă decît pe zăpadă și cu ciini. Picasem tocmai bine. Am fost încălțat apoi repede cu unți (cizme din piele de ren), îmbrăcat cu o bundă nu prea grea și imbrobodit cu căciula obișnuită de nanaiț, ca să nu-mi înghețe urechile.

Sisoiev, bătrînul cu ochi albaștri și cu barbă profetică, n-a nctat apoi tot drumul să-mi povestească expedițiile la care participase. Mi se părea că-s însoțit de Prijevalski sau de spătarul Milescu. Nanaiții din satele pe unde treceam îl cunoșteau ca pe un bunic. Pînă în munte, sus, am urcat cu caii, apoi pe jos, însoțit de niște ciini siberieni, mai dirji decît lupii. La o colibă, un nanaiț ne-a informat (dar numai după ce am fumat cu el o pipă), că urmele unui tîgru pot fi văzute la nu mai departe decît o leghe de acolo. O jumătate de oră mai tîrziu le aveam în față. Erau mari cît farfuria, iar pe zăpadă se mai vedeau și stropi de sînge și păr de căprioară: semne sigure că fiara tocmai își luase masa de prînz. Pînă s-ajungem însă la ea, un sobol ne-a tăiat calea. Vasia, cel mai tînăr vînător dintre toți, l-a ochit. Sobolul a fost însă mai iute decît glonțul. În semn de dezaprobare, Stepan, cumnatul lui, i-a tras căciula pe ochi. Prostule! a mai țînt el să-i zică, în timp ce Vasia își mușca buzele.

Jungla Siberiei de Răsărit ne-nghite apoi pe toți, oameni și fiare, prieteni sau dușmani, imbibîndu-ne însă cu armonia-i ciudată în care, odată depăsit conflictul, bestiile se compătinesc reciproc.

După cîteva zile am pornit-o cu trenul spre Komsomolsk. Impresionant este aici dinamismul muncii începute cu zeci de ani în urmă. Sculpturi uriașe în piatră redau chipuri de mult uitate sau stinse, iar „pionierul” cu tirnăcopul, pentru care nu a trebuit să existe obstacole, a devenit simbolul orașului.

La vîrsarea Amurului în ocean ne întimpină Nikolaevskul, portul încă purtător al însemnelor primilor îndrăzneți porniți spre marea Ohotk. Nicăieri n-am putut vedea o mai mare diversitate de chipuri rusești prinse în același destîn și nicăieri atîtea plute cite la gura acestui fluviu. Iar dincolo, peste toți și toate, se întindea cel mai pașnic ocean.

PLECĂM cu avionul la Magadan, țara zăpezilor care nu se topește nici în imaginație și, a unui frig care-ți taie respirația.

Îmbrăcați în veșminte de blană de urs sau ren, oamenii par aici emisarîi unor alte lumi, adăstați fără voia lor pe a noastră. Fețele abia se disting și graba lor în veșmintele atît de bogate îi face caraghioși. În plină iarnă (și nu știu cum ar putea fi altfel), totu-i aco-

perit aici de o zăpadă fără termen de topire și mîngiat de un vînt pentru care tăișul celui mai subțire brici încă nu poate fi folosit ca termen de comparație. Vasele în port sînt coji de nucă printr-o uriașă chisea de frișcă. E singurul colorit strident, de altfel, pe fondul care nu suferă pete. Iar vîntul se joacă zadarnic cu ele. Nimeni și nimic nu-i mai poate smulge gheții ceea ce ea nu vrea să sloboadă de bună voie. La lumina opaițelor sau a lămpilor electrice se pun la cale expediții, se încearcă scormonirea măruntalelor înghețate, se caută aur, se pîndește foca sau se incheie socotelile.

La Oimiakon purgaua ne țîne în loc mai mult decît am fi crezut, iar gerul îmi depășește puterea de imaginație. Rezist totuși, ca nu cumva să-mi zic la urmă că m-am dat bătut.

Ceai, votcă și carne de ren asta-i tot ce-mi mai doresc aici, la polul frigului. Și se spune că pot fi chiar -80°. N-am trăit decît -65° dar mă-ngrozesc în fiecare clipă la citirea termometrului.

O sanie trasă de reni ne duce mai tîrziu spre o regiune de mineri din împrejurimi. Aurul și metalele neferoase rare se spune că abundă în subsolul acestui loc atît de înghețat.

INTINDERILE de gheață îmi paralizează elanurile și bucuria mișcării îmi dă speranțe. Răsufletirea renilor înfloarește cu fiecare pas un nor de stele în care lumina boreală explodează mirific. Iacutul privește însă numai înainte și îndemururile-i scurte, neînțelese, se convertesc într-un limbaj fără ecou. Cine l-ar putea-nțelege? Și, totuși, renii îl ascultă, schimbînd direcția după poruncă.

O sanie mecanică ne întrece tulburînd decorul cu un zgomot impur. La baza unui munte se zărește într-un tîrziu niște puncte negre și linii în zig-zag. Sînt jaloanele zonei miniere.

Glasul ciinilor ne anunță sosirea unor stăpîni mult prea preocupați ca să ne bage în seamă. Un helicopter care se pregătește să-și ia zborul pare un uliu cu prada-n gheare. A mutat sau va muta o cabană de metal. Alături se văd apoi corturile, barăcile și cîteva clădiri făcute din nu știu ce Gurile minelor mi se deschid înainte. Centrul lor este lumea geodelor, a sclipirilor reci și a cristalelor, cu sau fără viață. Temperatura se schimbă brusc și frica de îngheț dispăre, lăsînd locul curiozității. Descoperi însă-n străfunduri încrîncenarea; la-nceput, împotriva nu se știe cui, apoi treptat, împotriva obstacolului mineral. Dincolo de ele însă se ascunde temeiul, în fața căruia orice speculație se dizolvă. Și nu poate fi pătruns decît de voința de a mai fi o clipă, apoi încă una și apoi alta și alta.

Ciștigurile sînt fabuloase pentru toți. Indiferent de etalonul măsură (un salariu în nord putîndu-l depăși de patru sau de cinci ori pe cel obișnuit din sud sau capitală). Competiția însă nu admite rebu-turi, iar imperfecțiunile se elimină de la sine. Nimeni nu are timp de explicații, iar observațiile se fac din mers. La plecare am fost salutați militărește și ciinii de pază ne-au însoțit multă vreme sania. Renii însă nu i-au băgat în seamă, iar vizitiul iacut nici atît. Îl priveam mereu din spate și mă minuna albeața șubel lui de ren. Gîndurile îmi rămăseseră însă în urmă, nemaiputîndu-le strînge decît doar la plecarea definitivă din localitate. Era cel mai friguros loc prin care-mi fusese dat să sosesc în viață. Termometrul arăta deseori -60° iar eu căutam să ajung cît mai întreg la Iakuțk, bucurîndu-mă la fiecare zvicnire-n sus a avionului. Un somn adînc m-a ajutat apoi să mă prăbușesc în mrejele celor mai albe și mai reci „fete morgane”. Era tocmai timpul necesar, trebuincios mașinii, ca să ajungă în cel mai ciudat oraș pe care l-am văzut vreodată: un oraș de cristal, cu viață pulsantă pe străzi de sticlă. Sau poate numai o anticipare juvenilă al unui fabulos oraș lunar.

Hotelul mi s-a părut de-a dreptul neverosimil după experiența nordului, iar căldura dintr-însul ispită de îngheț în care n-am putut rezista să nu mă cufund.

Marcel Petrișor

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă Romînie
Director: GEORGE IVAȘCU